

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Brinc

**Ocena življenja starih Romov in njihovih potreb
v občini Metlika**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2019

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Brinc

**Ocena življenja starih Romov in njihovih potreb v
občini Metlika**

Magistrsko delo

Študijski program: Socialno delo s starimi ljudmi

Mentorica: izr. prof. dr. Jana Mali

Ljubljana, 2019

Ocena življenja starih Romov in njihovih potreb v občini Metlika

Povzetek magistrskega dela:

V magistrskem delu raziskujem življenje starih Romov in njihove potrebe v občini Metlika. V teoretičnem delu predstavim pojma starost in staranje ter življenjska obdobja ljudi. Opišem potrebe starih ljudi za kakovostno starost. Osredotočim se tudi na socialna omrežja starih ljudi, ki so v starosti bistvenega pomena, in medgeneracijsko solidarnost. Pozornost namenim tudi socialnemu delu s starimi ljudmi. Nekaj besed namenim predstavitvi Romov, vključno s socialnim delom z Romi. Nazadnje predstavim še Rome v občini Metlika.

V empiričnem delu raziskujem življenje starih Romov in njihove potrebe v občini Metlika. Namen raziskave je pridobiti informacije o tem, kakšno je življenje starih Romov v občini Metlika in kakšne so njihove potrebe, kako razvejano imajo socialno mrežo, s katerimi tveganji se srečujejo ter kakšno je njihovo zdravstveno stanje. Zbrane podatke sem pridobila s pomočjo osmih intervjujev s starejšimi Romi v občini Metlika, ki sem jih kvalitativno analizirala. Z raziskavo pokažem, ali dosedanje teorije o staranju in starosti ter ostalih temah, ki sem jih predstavila v teoretičnem delu, predvsem potrebah v starosti, veljajo tudi za romsko populacijo v občini Metlika. Ugotovila sem, da se razlike pokažejo že pri starostni meji, saj Romi ne dočakajo tako visoke starosti kot večinsko prebivalstvo. To bi verjetno lahko pripisali slabim bivanjskim pogojem in nizki materialni varnosti. Pomoč potrebujejo pri težjih opravilih, običajno jim pri tem pomagajo svojci, predvsem otroci, ki jih imajo veliko. Kljub temu da imajo močno socialno mrežo, ocenjujejo, da slabo živijo. Želijo si boljšo materialno varnost, ki bi imela za posledico boljše zdravje, tako pa bi bili bolj samostojni in neodvisni, kar bi izboljšalo njihovo kakovost življenja v starosti.

Ključne besede: staranje, potrebe, kakovost življenja, solidarnost, socialno delo, Romi.

Evaluation of Life and Needs of Older People in Roma Community in Metlika Municipality

Graduation Thesis Abstract:

This master's thesis explores the life and the needs of older people living in the Roma community in the Slovenian municipality of Metlika. The theoretical part introduces the concepts of old age, ageing, and human life-cycles, and presents the needs of older people to have a good quality of life. Furthermore, the thesis focuses on the solidarity between the generations and the social networks of older people, which are of vital importance in old age. The theoretical part also discusses social work with older people and briefly introduces the Roma society and the social work practices with the Roma. Lastly, the Roma community living in the Metlika municipality is presented.

The empirical part analyses the life and the needs of older people living in the Roma society in the Metlika municipality. The aim of the research is to collect information about the life of older Roma in the Metlika municipality, their needs and their social network, to find out what risks they face and what their state of health is. The data were collected through eight interviews with older Roma from Metlika and qualitatively analysed. The research will prove whether the known theories about ageing, old age and other discussed topics, presented in the theoretical part, also apply to the Roma population in Metlika. The results show that there are differences in the age limit, since the Roma do not reach a high age like the general population. This is probably due to bad housing conditions and low material well-being. They require help with difficult tasks, for which they generally receive help from family members, mostly their children. Even though they have a wide social network, they believe they live in bad living conditions. They wish their material well-being improved, which would result in better health, make them more independent and self-sufficient, and consequently improve their quality of life in old age.

Keywords: ageing, needs, quality of life, solidarity, social work, Roma people.

Vsebina

1.	Teoretični uvod.....	1
1.1.	Starost in staranje	1
1.2.	Potrebe v starosti	5
1.3.	Socialna omrežja	10
1.4.	Medgeneracijska solidarnost.....	13
1.4.1.	Mikro nivo medgeneracijske solidarnosti	14
1.5.	Socialno delo s starimi ljudmi.....	17
1.6.	Romi	20
1.6.1.	Zgodovina in izvor Romov	20
1.6.2.	Prihod Romov na slovenska tla.....	21
1.6.3.	Socialni status oz. položaj Romov v Sloveniji.....	21
1.6.4.	Navade in običaji pri Romih	23
1.6.5.	Romi v občini Metlika	24
1.6.6.	Socialno delo z Romi	26
2.	Raziskovalni problem.....	29
3.	Metodologija.....	31
3.1.	Vrsta raziskave	31
3.2.	Merski instrument	31
3.3.	Populacija.....	32
3.4.	Zbiranje podatkov	32
3.5.	Obdelava podatkov	33
4.	Rezultati.....	35
4.1.	Demografske značilnosti občine Metlika.....	35
4.1.1.	Zemljepisni opis lokacije	35
4.1.2.	Populacija in demografske značilnosti	35
4.1.3.	Prevozna sredstva	37
4.1.4.	Osnovna infrastruktura	37
4.1.5.	Zdravstvene službe	37
4.1.6.	Izobraževalne ustanove	37
4.1.7.	Varnostne razmere	37
4.1.8.	Socialne službe oziroma organizacije, ki delajo s starimi ljudmi	37
4.2.	Analiza intervjujev	37
4.2.1.	Ocena življenja starih Romov	38
4.2.2.	Ocena socialnega konteksta	40
4.2.3.	Ocena zdravja.....	41
4.2.4.	Ocena tveganj	42
4.2.5.	Ocena služb	42
4.2.6.	Želje, potrebe.....	42
5.	Razprava	44
6.	Sklepi.....	51
7.	Predlogi.....	52
8.	Seznam virov	54
9.	Priloge.....	57
9.1.	Priloga A: Vprašalnik.....	57
9.2.	Priloga B: Zapisi intervjujev s starimi Romi	61

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Pregled Romov po starosti, spolu in kraju bivanja.....	25
Preglednica 2: Intervjuvane osebe v raziskavi po spolu, starosti in kraju bivanja	38
Preglednica 3: Povprečna starost intervjuvanih oseb	38

1. Teoretični uvod

1.1. Starost in staranje

Z vidika integralne antropologije, kot je zapisal Ramovš (2003, str. 68), človek prehodi v življenju tri obdobja: mladost, srednja leta in starost:

1. mladost je razvojno obdobje človeka od spočetja do samostojnosti. V tem obdobju telesno dozori za razmnoževanje, v osnovi pa se vključijo v delovanje tudi vse druge razsežnosti. Glavni nalogi mladostnega obdobja sta zdrava rast in temeljno učenje za življenje. Oboje se zrašte v zmožnost za lastno samostojno družino in delo. Danes se mladostno obdobje čedalje bolj podaljšuje, njegova povprečna meja je v naših civilizacijskih razmerah že prešla petindvajseto leto starosti;
2. srednja leta so obdobje, ko ljudje rodijo in vzgojijo svoje potomstvo naslednje generacije in delajo za preživetje sebe, mlade in stare generacije. Dandanes to obdobje sovпада s službenimi leti do upokojitve;
3. starost pa je obdobje, ko človek dozori do polne človeške uresničitve. Skrb za materialni razvoj prepušča naslednji generaciji, njemu pa se z upokojitvijo pojavi nova kakovost svobode in življenjskih zmožnosti za dejavno življenje, ki ni manj razgibano in polno kakor v srednjih letih, pač pa bolj sproščeno in izbrano v skladu z osebnimi potrebami, sposobnostmi in okoliščinami.

Vsako od navedenih življenjskih obdobj pa se deli na več podobdobj.

Za mladost je značilna velika razvojna dinamika. Klasični razvojni avtor Erikson je večino pozornosti namenil mladostnemu razvoju do spolne zrelosti. Tu opisuje več stopenj, v vsem nadaljnjem človekovem razvoju do konca življenja pa razlikuje še tri razvojne stopnje (Ramovš, 2003, str. 72).

Ramovš (2003, str. 74) meni, da je z vidika socialnega funkcioniranja ustrezna delitev vsakega od teh dveh obdobj pod vidikom kronološke in funkcionalne starosti na tri podobdobja. Srednja leta delimo na:

1. zgodnja srednja leta (od 26. do 35. leta): to je običajno čas priprave in ustanovitve lastne družine z majhnimi otroki, odhoda iz rodne družine in uvajanja v poklicno delo oziroma službo;
2. osrednja srednja leta (od 36. do 50. leta): to je čas s šoloobveznimi otroki tja to njihovega samoosvajanja ter čas poklicnega in službenega vrhunca;

3. pozna srednja leta (od 51. do 65. leta): za ta leta je po navadi značilno, da so otroci že samostojni, čeprav dokaj pogosto živijo še pri starših, poleg tega je to čas postopne priprave na upokojitev, v številnih primerih so ljudje že upokojeni, nekateri pa že ovdoveli.

Z gerontološkega vidika starost delimo na tri obdobja (Ramovš, 2003, str. 74):

1. zgodnje starostno obdobje: od 66. do 75. leta, ko se človek privaja na upokojensko svobodno življenje, po navadi je dokaj zdrav in trden ter živi zelo dejavno;
2. srednje starostno obdobje: od 76. do 85. leta, v katerem se v svojih dejavnostih prilagaja in doživljajsko privaja na upadanje svojih moči in zdravja, naglo izgublja vrstnike in večini že umre sozakonec;
3. pozno starostno obdobje: po 86. letu starosti, ko postaja kot prejemnik pomoči za mlajši dve generaciji nemi učitelj najglobljih temeljev človeškega dostojanstva, sam pa opravlja zadnje naloge v življenju.

Z razdelitvijo življenjskih obdobji hočem prikazati, katera obdobja oziroma leta mora človek prehoditi do starosti, in s tem prikazati pomembnost stikov med vsemi tremi generacijami, kjer je vsaka posebna in pomembna.

»Pojma staranje in starost velikokrat dajemo v isti koš, kljub temu da je med njima velika razlika. Starost je stanje naroda ali posameznika, je pojem nečesa statičnega, medtem ko je staranje dinamičen proces z najrazličnejšimi spremembami v strukturi organizma, ki se začne z rojstvom otroka (ali celo z oploditvijo) in traja vse do smrti človeka. Staranja pri majhnem otroku ne opazimo, saj pri rastočem organizmu nastajanje novih tkiv prevladuje nad propadanjem izrabljenih tkiv. Glede tega, kdaj se začne pravo staranje, se težko opredelimo, verjetno bi držala trditev, ki govori, da se staranje začne takrat, ko procesi propadanja začno prevladovati nad procesi nastajanja novih tkiv, to se pravi ob koncu rastnega obdobja« (Ramovš idr., 1992).

Staranje se začne že pri samem rojstvu. Je del naše narave in našega življenja. Ljudje so od nekdaj raziskovali staranje in iskali različne načine pomlajevanja. Sprva so se z vprašanjem starosti ukvarjali filozofi, kasneje tudi znanstveniki. V 19. stoletju sta temelje gerontološkim znanostim postavila ameriški znanstvenik Nasher, ki je izdal prvo študijo o geriatriji, in francoski znanstvenik Charcot (Accetto, 1987).

Dragoš (2000, str. 293) navaja, »da je staranje kompleksen proces, ki ga lahko opredelimo kot biološki, ekonomski, kulturni in fenomenološki pojav. Največkrat ga povezujemo le z biološkim in kulturnim, saj sta nam le-ti najbolj dostopni neposredni izkušnji. Glede na dejstvo, da se vsi staramo od vsega začetka, nam je biološki vidik lažje razumljiv. S primerjavo različnih družb ali različnih časovnih obdobj znotraj neke družbe se lahko prepričamo, da je starost tudi kulturni pojav, ki je odvisen od vrednot, navad in simbolov«.

Staranje je normalno fiziološko dogajanje vsakega živega bitja in se začne takoj ob rojstvu. Je proces, na katerega ne moremo vplivati, lahko pa vplivamo, da poteka zdravo in normalno, kar prispeva h kakovostnejši starosti (Resman, 2005, str. 15).

Nekateri strokovnjaki gledajo na staranje kot na dvojni proces, pri katerem istočasno pridobivaš in izgubljaš. Pečjak (1998, str. 12) pravi, da v vsakem življenjskem obdobju posameznik nekaj izgublja in nekaj pridobiva.

O staranju obstajajo različne teorije, ki poskušajo odgovoriti na vprašanje, zakaj se človeško telo stara. Mali (2007, str. 47–48) opisuje tri, in sicer biološko, psihološko in sociološko teorijo staranja. »Biološka teorija staranja govori o procesih v organizmu in spremembah, ki so posledice staranja in starosti, predvsem na celični in molekularni ravni. Stohastične teorije proučujejo posledice vplivov okolja na proces staranja. Razvojno-genetične teorije pa proučujejo vpliv hormonov, imunskega sistema in prostih radikalov na proces staranja. Teorije celičnih sprememb obravnavajo staranje z vidika staranja človeške vrste. Nevropsihološke pa obravnavajo proces staranja s proučevanjem nevrodegenerativnih sprememb možganov« (Mali, 2007, str. 47–48).

Znaki staranja se ne pojavijo pri vseh ljudeh v istem časovnem življenjskem obdobju. Na začetek starostnih znamenj velikokrat vplivajo razni zunanji dejavniki, kot so sonce, temperatura okolja, prehrana, način življenja itd., in notranji oziroma genetski dejavniki.

V tradicionalni družbi so bili vsi ljudje tretje generacije v celoti vključeni v skupnost svoje družine in soseske. Družina je za stare ljudi skrbela materialno, oni pa so v njenem krogu in v krogu soseske prispevali svoj ustvarjalni delež z delom, izkušnjami in na druge načine. V družini in soseski so bili stari ljudje vse do smrti, pokopa in v spominu nanje po

smrti živo vključeni v medčloveško sožitje vseh treh generacij. Seveda so tudi tedaj nekateri preživljali svoja stara leta izjemno kakovostno, drugi kar dobro, tretji pa so bili skrajno zanemarjeni – seveda glede na tedanje družbene in življenjske razmere. V moderni družbi je materialna oskrba v starosti zelo podružbljena z zavarovanji in drugimi socialnimi pravicami ter ustanovami, ki skrbijo za nego, zdravje, razvedrilo in druge potrebe starih ljudi. Družina je izgubila veliko svoje preskrbovalne vloge starih ljudi, še vedno pa je v družinah do smrti preskrbljenih veliko več ljudi kakor v ustanovah, saj umre v Sloveniji letno v domovih približno 3000 starih ljudi, medtem ko umre vseh ljudi te starosti več kakor 14.000 letno. Vendar družina – soseska in ustanove seveda še toliko manj – v današnjih življenjskih razmerah večinoma ne zna ali ne zmore vzpostaviti živega sožitja med mlajšima in tretjo generacijo, odnosa, ki bi odgovaljal današnjim prevladujočim vrednotam, da bi bil vsakdo osebno kar najbolj samostojen in bi vztrajal svobodno v sožitju, ker bi doživljal, da je to sožitje koristno in plodno zanj in za ljudi ob njem (Ramovš, 2004, str. 18–24).

V današnjem času se veliko ljudi sprašuje, kdaj se sploh začne starost, kje je tista meja, tista ločnica, ko lahko rečemo, da je nekdo star.

Starost kot življenjsko obdobje je v večini strokovne literature še vedno opredeljena s 65. letom kronološke starosti, kljub temu da določeni strokovnjaki mejnik starosti postavljajo nekoliko višje, npr. 70. leto.

Izjavo nekoga, ki pravi, da je star, lahko v današnjem času razumemo na različne načine. Lahko je posledica njegovega notranjega, subjektivnega občutenja, ki je tudi podvrženo vplivu družbe, ali pa je odziv na družbeno pogojene reakcije, ki določajo, kdaj je človek star. Zato je pomembno, da razlikujemo kronološko starost od funkcionalne in ti dve od doživljajske (Mali, 2002, str. 318).

Velikokrat se v življenju zgodi, da srečamo ljudi, katerim bi po videzu pripisali manj let, kot pa je njihova dejanska kronološka starost. Zaradi tega se mi zdi pomembno omeniti, da pri človeku razlikujemo tri vrste starosti. Hojnik-Zupanc (1997, str. 4) razdelitev starosti podrobneje opiše in razlaga na sledeči način:

- kronološka starost, ki pove, koliko smo stari po koledarju, je določena z rojstnim datumom in nanjo ne moremo vplivati. Vendar pogoste ugotovitve, da je človek videti drugače, kot bi sodili po njegovih letih, pričajo o tem, da je kronološka starost

nezanesljiv podatek. Povezana je z določenimi življenjskimi dogodki, kot so vstop v šolo, vstop v poklicno življenje, upokožitev;

- funkcionalno starost, ki pove, koliko je staro naše telo glede na pravilno delovanje osnovnih telesnih funkcij in celičnih procesov, težko merimo. Medicina žal ne razpolaga z biološkimi testi, ki bi dovolj zanesljivo določali dejansko starost telesa. Ramovš (2003, str. 69) pravi, da se kaže v tem, koliko človek zmore samostojno opravljati temeljna življenjska opravila in koliko je zdrav, zato zdravniki to starost imenujejo biološka starost;
- doživljajska (psihološka) starost je prepletanje osebnih in socialnih dejavnikov. Če upoštevamo različno biološko staranje in individualno doživljanje življenja in okolja, postane vsak posameznik z leti unikat: enkratno, neponovljivo bitje. V starosti si niti dva človeka na svetu nista podobna. Vsak posameznik v starosti odseva edinstvenost svoje celotne življenjske poti.

»Za kronološko starost je značilno, da je pogosto v korist družbi in ne posamezniku. Tako družba predpisuje, da se ob določeni starosti ljudje upokojijo ali da so ob določeni starosti ljudje sprejeti v institucijo za stare. Pri funkcionalni starosti, ki zajema biološko, psihično in socialno starost, pa je poudarjeno, da je človek star toliko, kot se počuti starega. Funkcionalna starost je zato odločilnega pomena za življenje slehernega posameznika. Tretja vrsta starosti je doživljajska starost, ki prav tako pomembno vpliva na osebnost posameznika. Če je kronološka starost nekaj povsem neosebnega in funkcionalna starost objektivno stanje človeka pri določeni kronološki starosti, potem je doživljajska starost osebno doživljanje svoje starosti« (Mali, 2002, str. 318).

1.2. Potrebe v starosti

Človek je celostno bitje in če ga želimo kot takega razumeti, moramo razumeti tudi njegove potrebe. Raziskati, prepoznati in upoštevati moramo potrebe vsakega posameznika.

Različni avtorji človeške potrebe različno interpretirajo, saj se družba nenehno spreminja in z njo se spreminjajo tudi potrebe njenih članov.

»Potrebe so arbitraren pojem in so družbeno oblikovane, saj odlikavajo poglede na pravice, razumevanje blaginje in revščine ter kakovost življenja. Pomembno je vedeti, kdo je tisti, ki definira potrebe in kdo je tisti, ki postavlja kriterije. Potreb ne smemo izpostaviti izključno kot vprašanje primanjkljaja, čeprav v vsakdanji rabi potrebe običajno prevzamejo

mesto označevalca nekega primanjkljaja. Človekove potrebe razumemo samo, če razumemo vsakdanje življenje ljudi» (Grebenc, 2005).

»Človeške potrebe so gibalno oziroma energija, da človek lahko skrbi za kakovostno osebno življenje in za kakovostno sožitje z drugimi ljudmi« (Ramovš, 2004, str. 724).

Maslow je leta 1943 razvil hierarhijo potreb. Prve in najnižje potrebe so fiziološke potrebe (potreba po zraku, hrani in pijači, počitku, gibanju, spolnosti ...), naslednje so potrebe po varnosti (potreba po socialni varnosti, psihični varnosti, ...), sledijo potrebe po ljubezni in občutku pripadnosti (sprejemanje, naklonjenost, ...), potrebe po spoštovanju in ugledu (da smo deležni spoštovanja, pozornosti, slave ...), kognitivne potrebe (potrebe po raziskovanju, razumevanju, znanju ...), estetske potrebe (potrebe po lepoti, umetnosti, simetriji ...) in na vrhu so potrebe po samoizpolnjevanju (potrebe po uresničitvi svojih potencialov). Če zadovoljimo nižje potrebe, se nato razvijejo še višje potrebe (Musek, 1993).

Človeške potrebe lažje razumemo, če povzamemo še šestdimenzionalno podobo človeka po Ramovšu (2003, str. 88):

- biofizikalna ali telesna razsežnost: potreba po hrani, zdravju, toploti itd.;
- psihična ali duševna razsežnost: potreba po varnosti, užitku, informacijah itd.;
- noogena ali duhovna razsežnost: potreba po življenjski usmeritvi, odgovornosti, svobodi itd.;
- medčloveška družbena razsežnost: potreba po ugledu v družbi, po temeljnih medčloveških odnosih in funkcionalnih odnosih itd.;
- zgodovinsko kulturna ali razvojna razsežnost: potreba po razgledanosti in napredovanju, po učenju, po predajanju svojih življenjskih spoznanj in izkušenj drugim ljudem itd.;
- eksistencialna ali bivanjska razsežnost: potreba po doživljanju smisla trenutka, v katerem živi, ali situacije, v kateri se nahaja, po doživljanju smiselnega življenja kot celote.

»Človek je celota vseh šestih razsežnosti. Prvi dve navedeni razsežnosti sta skupni s celotno naravo in vsemi živimi bitji, medtem ko so noogena in ostale tri razsežnosti značilne samo za človeka. V vsakem obdobju človekovega življenja prednjačijo potrebe, ki so vezane na eno izmed šestih razsežnosti. V starostnem obdobju običajno izstopajo medčloveško družbena, zgodovinsko kulturna in eksistencialna potreba« (Ramovš, 2003, str. 88).

Hkrati pa Ramovš (2003, str. 88) potrebe opredeli še na tiste, ki so izrazitejše v starosti:

- potreba po materialni preskrbljenosti, kateri glavni vir predstavlja starostno in invalidsko pokojninsko zavarovanje, ki temelji na zaposlitvi. Tistim brez pokojnine in imetja socialna država v okviru socialne varnosti praviloma zagotovi državno pokojnino in druge storitve. Lastno delo je vir materialne varnosti, za katero star človek skrbi, dokler zmore;
- potreba po ohranjanju telesne, duševne in delovne svežine: če želi imeti človek kakovostno starost, se ne sme v nobenem življenjskem obdobju telesno, duševno in delovno zanemariti;
- potreba po osebnem medčloveškem odnosu: osamljenost je ena izmed najbolj razširjenih in najhujših stisk starih ljudi, saj je potreba po osebnem medčloveškem odnosu pri sodobnem človeku najmanj zadovoljena;
- potreba po predajanju življenjskih izkušenj in spoznanj mladi in srednji generaciji: za človeka so njegove življenjske izkušnje njegovo največje bogastvo in mu predstavljajo temelj, ki daje vrednost vsemu drugemu premoženju. Če človek v starosti ne zmore zadovoljiti potrebe po predajanju svojih življenjskih spoznanj in izkušenj naslednjim generacijam, mu dosedanje življenje ne predstavlja neke vrednosti in je zanj nesmiselno;
- potreba po doživljanju smisla starosti: pomembno je, da človek starost sprejme kot smiselno obdobje v življenju in da je starost pomembna kot mladost in srednja leta;
- potreba po negi v starostni onemoglosti: človek si mora dopustiti, da mu telesne in lastne moči s starostjo pojemajo – tega se ne sme sramovati. Svojo onemoglost mora sprejeti, prav tako pa jo morajo sprejeti tudi njegovi bližnji;
- potreba po nesmrtnosti: človek je bitje, ki se zaveda samega sebe, zaveda se svojega življenja in smrti. Potrebo po nesmrtnosti ljudje zadovoljujejo s skrbjo, da bi se človeka po smrti spominjali (npr. spomenik na pokopališču), s prizadevanjem, da bi za človekom ostala njegova dela (npr. hiša, delo za otroke) in vera v življenje po smrti (krščanstvo).

Človek v vsakem obdobju svojega življenja zadovoljuje svoje potrebe v mejah svojih sposobnosti (Kristančič, 2005).

Ramovš (2000, str. 321) pravi, »da se velikokrat kakovost človeškega življenja meri po tem, v kolikšni meri so zadovoljene vse njegove potrebe, katerih se človek bolj ali manj zaveda, ter vedno išče načine, kako jih bo zadovoljil. Nezadovoljene potrebe mu povzročajo bolečino in stisko. Pomembno je, da poskušamo zagotoviti zadovoljevanje vseh človekovih potreb, saj zadovoljevanje ene potrebe ne more nadomestiti zanemarjanja druge. Tako je lahko človek kljub materialni preskrbljenosti še vedno osamljen«.

Za boljše razumevanje in prepoznavanje potreb posameznikov moramo raziskati njihovo vsakdanje življenje. Etični kodeksi nam nalagajo, da je potrebno v socialnem delu ves čas temeljito, načrtno delovati in opazovati ter se truditi, da zadovoljujemo potrebe ljudi, predvsem tistih, ki so najbolj ranljivi in potrebni pomoči (Grebenc, 2014).

Posameznikova ocena potreb je ključna za načrtovanje storitev, ki se bodo nudile posamezniku in s katerimi bo uresničeval svoje življenjske cilje. Trend temelji na storitvah po meri, na storitvah, ki jih posameznik sam izbere in želi in ki neposredno odgovarjajo njegovim potrebam (Ramovš, 2008).

Flaker idr. (2008,) predstavijo osem področij potreb dolgotrajne oskrbe, ki naj bi zajemala ves življenjski svet vsakega posameznika:

- *namesto hospitalizacije in institucionalizacije*: storitev oziroma pomoč, ki jo je deležen posameznik v instituciji, lahko prejme tudi na domu. Bivanje v domačem okolju posamezniku pomaga vzdrževati stike z njegovimi najbližjimi, skratka z ljudmi, ki jih ima rad, svobodno odločanje o njegovem načinu življenja je v njegovih rokah, kar mu daje moč, hkrati pa ima boljšo možnost umika;
- *stanovanje*: je prostor, ki je namenjen za bivanje, in hkrati predstavlja posamezniku nekaj izredno pomembnega iz socialnega vidika. Omogoča mu zasebnost in družabnost. Nudi mu prostor za shranjevanje stvari, ki mu predstavljajo veliko vrednost. Ljudje, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, se pogosto srečajo z dvema situacijama. Pri tistih, ki so nameščeni v institucijo, se velikokrat zgodi, da izgubijo stanovanje in vse tiste stvari, ki jim predstavljajo veliko vrednost, na katere so bili navezani. Zavedo se, da se nimajo več kam vrniti, kar jim daje občutek manjvrednosti. V drugem primeru, ko so ljudje tik pred sprejemom v institucijo, pa se le-ti spopadajo s težavami glede vzdrževanja stanovanja. Težave se pojavijo s skrbjo za varno življenje v stanovanju in pri vzdrževanju stanovanja ali pa;
- *delo in denar*: človeška potreba po delu je prisotna v vseh življenjskih obdobjih ljudi, saj si tako lažje organiziramo življenje. Pomembna je za oblikovanje osebnosti, pridobivanje in ohranjanje socialnega omrežja in še posebej je pomembna zaradi

finančnega področja. Dela je tisto, ki nam daje občutek koristnosti, plačano delo pa nam pridobi družbeni status. Ljudje, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo imajo običajno status upokojenca ali invalida in s težavo dobijo plačano zaposlitev. Potrebno bi bilo organizirati nova, posebna delovna mesta, ter urediti zakonodajo na tak način, da bi se preprečilo odpuščanje delavcev, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo;

- *vsakdanje življenje*: gre za rutine v vsakdanjem življenju, potrebe po skrbi zase in potrebe, ki jih imamo ljudje v prostem času. Če želimo te potrebe zadovoljiti, potrebujemo sposobnosti in spretnosti v vsakdanjem življenju, ki pa jih običajno ljudje, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, na žalost nimajo. Prosti čas nam predstavlja bistveni pomen, saj to je čas, ko opravljamo stvari, ki jih običajno v delovnem času ne moremo. V prostem času imamo ljudje možnost, da izražamo lastno ustvarjalnost. Dejstvo je, da ljudje, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, imajo ponavadi malo prostega časa, saj ga večinoma porabijo za čakanje pomoči. Težava je v tem, da slednja ni urejena glede na življenjski ritem posameznika, ampak je urejena glede na organiziranost služb in tako čas nujenja pomoči in oskrbe določijo strokovnjaki;
- *nelagodje v interakciji*: za ljudi je značilno, da smo ves čas nekako v interakciji, saj nenehno vplivamo drugi na druge in med seboj sodelujemo. Vsak dan v življenju delamo interakcijske prekrške, ki jih tudi podzvestno popravljamo in pozabljamo. Za ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, je značilno, da jih doživijo več, hkrati pa jih ne popravljajo, kar pripelje do tega, da obe osebi doživljata v odnosu nelagodje v interakcijah. V takšnem primeru predstavlja idealno rešitev popravljanje prekrškov. Starih ljudi se drži stigma, da povzročajo drugima dvema generacijama nelagodje, zato je potrebno zagotoviti medgeneracijsko sožitje in sodelovanje;
- *stiki in družabnost*: zagotavljajo ljudem zavedanje samega sebe in oblikovanje lastne osebnosti in ugotavljanje našega položaja v družbi. Za ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, so običajno značilne male in šibke socialne mreže. Vzrok za to je največkrat umiranje, stigma ali pa institucionalizacija. Pogosto imajo največ stikov z družinskimi člani in ravno zaradi tega jim predstavljajo formalni in neformalni izvajalci pomoči pomemben del druženja in stikov;
- *institucionalna kariera*: pogosto se zgodi, da je posameznik lahko večkrat hospitaliziran in ostane v instituciji dalj časa, kar lahko vpliva na to, da institucija zaznamuje življenje človeka. Ljudje v institucijah si največkrat želijo pristnih stikov in

druženja z zaposlenimi, vendar le-ti običajno zaradi preobremenjenosti nimajo časa. V institucijah bi bilo potrebno zagotoviti emocionalno delo s strani zaposlenih;

- *neumeščenost in pripadnost*: pri neumeščenosti gre za potrebo po odvisnosti od drugih in hkrati tudi za potrebo po lastni samostojnosti. Velikokrat se dogaja, da svojci nezavedno ovirajo posameznikovo neodvisnost in istočasno pa posamezniki potrebujejo del njihove pomoči. Zato je vloga strokovnih delavcev, da poskrbijo za razbremenjevanje družinskih članov. V času, ko so skupaj in ko drug drugemu nudijo pomoč, jim daje občutek pripadnosti, kar pa je v institucijah nemogoče doseči.

Ramovš (2003, str. 129) navaja, da so »potrebe v tretjem življenjskem obdobju smernice pri prizadevanju za kakovostno starost. Ob tem ne smemo pozabiti, da so za kakovostno starost pomembne tako materialne kot nematerialne potrebe. Hkrati se moramo zavedati, da so v starosti medčloveški odnosi enako pomembni kot materialna preskrbljenost«.

1.3. Socialna omrežja

Potreba po druženju in stikih je ena glavnih potreb, ki jih imamo ljudje, zato nam to predstavlja fiziološka nuja. Ljudje skozi svoje življenje vzpostavljamo veliko različnih stikov. Z najbližjimi običajno vzpostavimo globoke, trajne vezi, medtem ko z ljudmi, ki jih poznamo na videz, vzpostavimo le bežne stike.

Flaker idr. (2008, str. 258) pravijo, »da nas stiki ne glede na vrsto in intenzivnost nekako zaznamujejo, govorijo o tem, kaj smo, o naši identiteti in lastni vrednosti in omogočijo, da ustvarimo svet okoli sebe. Oblikovanje socialnega omrežja je sposobnost povezovanja posameznika z ostalimi posamezniki v njegovem okolju«.

Socialna mreža predstavlja posamezniku vez z ostalimi ljudmi v njegovem okolju. Obstajajo neformalne socialne mreže, pri katerih gre za povezanost posameznika z družino, sorodstvom ali sosedi, in formalne socialne mreže. Za formalne socialne mreže je značilna formalna povezanost posameznika z njegovim okoljem (Mali, 2008).

Dragoš (2000, str. 293) navaja, da socialne mreže vplivajo na proces staranja, hkrati pa tudi staranje vpliva na socialne mreže. Gre za recipročni vpliv med staranjem in socialnimi mrežami, saj staranje vpliva skozi izbiro ljudi, s katerimi se družimo, in na kakšen način, kako to počnemo. Socialne mreže poznamo le, če poznamo obseg socialnih vezi, njihovih

potencialov, kakovosti in učinkov. Dragoš (2000, str. 304) v nadaljevanju poudarja, »da so učinki socialnih mrež tesno povezani z zdravstvenim stanjem starih ljudi, vključno z nižjo smrtnostjo. Socialne mreže so kot varovalni dejavnik, vendar to ne velja za vse v enaki meri. Učinek možnih interakcij je odvisen od njegovega spola, fizičnega stanja starega človeka in predvsem od materialnega stanja starega človeka«.

Hojnik-Zupanc (1999, str. 24) neformalne podporne mreže opredeli s tremi pokazatelji:

- s prostorsko bližino sorodnikov,
- z deležem družine, prijateljev in sosedov v podporni mreži,
- s stopnjo interakcije med starejšimi, posameznikom in družinskimi člani, prijatelji, sosedi ter skupinami v bivalnem okolju.

Hojnik-Zupanc (1999, str. 113) navaja, »da neformalna mreža temelji na medsebojnih odnosih in solidarnosti in je v večji meri recipročna kot formalna. Samostojnost v starosti se ne izpolnjuje le s sprejemanjem pomoči ob upadu življenjskih moči, ampak tudi z recipročnim procesom izkoriščanja preostalih življenjskih sposobnosti. Le-to zadovoljuje potrebo po počutiti se potrebnega, kar je za osebo, ki izgublja fizične in družbene zmožnosti, izredno pomembno«.

Hojnik-Zupanc (1999, str. 133–134) meni, »da so neformalne podporne mreže običajno tudi ekonomične, saj so hitro dosegljive zaradi prostorske bližine njenih članov. Hkrati pa so tudi dokaj varne zaradi domačnosti odnosov med člani in moralnimi obveznostmi. Po drugi strani pa je nizek prag varnosti njihova šibka točka, saj temeljijo na nekaj ključnih osebah in so ravno zaradi tega ranljive in nestalne«.

Dragoš in Leskovšek (2003, str. 44–50) pravita, da je kakovost življenja v starosti precej odvisna od socialnih mrež in socialnega kapitala, s pomočjo katerega lahko ljudje z medsebojnimi interakcijami povečajo lastne vire. Pierre Bourdieu (Dragoš in Leskovšek, 2003, str. 43) »izvor socialnega kapitala vidi v socialnih omrežjih, ne v posamezniku, niti v širši družbi. Definira ga kot agregat trenutnih ali potencialnih virov, s katerimi razpolagajo trajnejša omrežja, ki so vzdrževana na poznanstvih«. V praksi to pomeni, da večji kot imamo socialni kapital, večje imamo možnosti, da lahko zagotovimo nematerialne in materialne dobrine (Dragoš, 2000).

Hlebec (2009, str. 33) meni, »da socialna omrežja, v katerih poteka komunikacija in medsebojna opora, omogoča ljudem občutek sprejetosti in cenjenosti, kar ima vpliv tudi na zdravje«. Tudi Dragoš (2000, str. 304) navaja, »da rezultati empiričnih raziskav kažejo, da so učinki socialnih mrež tesno povezani z zdravstvenim stanjem starih ljudi (vključno z nižjo umrljivostjo), kardiovaskularnimi obolenji, umrljivostjo zaradi raka in nivojem funkcionalnih zmožnosti«.

Socialni stiki so izrednega pomena za kakovostno preživljanje starosti, saj socialna opora, ki jo dobijo stari ljudje prek socialnih stikov, zelo dobro vpliva na njegovo delovanje in splošno počutje. Ljudje za svoj obstoj potrebujemo povezanost in druženje z ostalimi ljudmi, ter prenašanje izkušenj, znanj in modrosti med vsemi generacijami.

Raziskave v Sloveniji, kakor tudi drugje po svetu kažejo, da so sorodniki, to se pravi partner in otroci prvi, ki pomagajo staremu človeku, ko se znajde v stiski.

Hojnik Zupanc (1997, str. 119–120) navaja, da pomoč v družini temelji na solidarnosti in občutku odgovornosti. Otroci čutijo moralno odgovornost, da pomagajo svojim staršem, ko so le-ti v stiski. Družinska povezanost je odvisna od življenjskega stila, nastalega v preteklih letih. Če je bila družina v preteklosti povezana in si medsebojno pomagala, se običajno ta solidarnost prenaša tudi v starosti.

Tudi Hlebec (2009, str. 249) pravi, »da je opora družinskemu članu odvisna od kakovosti odnosa, povezanosti in dejanskih čustev, ki jih gojijo drug do drugega«. Hlebec, Kogovšek, Domanjko in Pahor (2007, str. 6) ugotavljajo, da stari ljudje računajo predvsem na pomoč najožje družine, saj se jim s starostjo socialna omrežja krčijo.

Flaker idr. (2008) so mnenja, da imamo trajne vezi z najbližjimi, površinske stike pa tvorimo z znanci, ki jih vsakodnevno srečujemo. Stiki s svojimi značilnostmi vplivajo na našo identiteto, ki nam omogoča kreiranje sveta okoli nas. Prek stikov pridemo do informacij, izmenjevanja raznih dobrin, vrednostnega sistema o tem, kaj je prav in kaj ni sprejemljivo, kdo smo in kakšen je naš družbeni položaj. Uporabniki institucij velikokrat izgubijo velik del socialne mreže, kar vodi človeka v stisko, kot posledico osamljenosti. Flaker idr. (2011) zato poudarjajo prednosti skupnostne oskrbe pred institucionalno oskrbo. Prednosti so predvsem z vidika vključevanja, krepiteve moči, samostojnega življenja in dostopa do skupnostnih virov, medtem ko institucionalna oskrba ljudi ločuje od skupnosti, kar predstavlja eno izmed njenih glavnih pomanjkljivosti. Ob tem Hlebec (2003) izpostavi, da imajo stari ljudje z omejenim družinskim omrežjem socialne opore (npr. ljudje brez otrok) večjo verjetnost, da bodo potrebovali dodatne formalne vire za zadovoljitev svojih potreb po opori.

Stari ljudje lahko prejmejo od družbe veliko pomoči, kar je ključnega pomena za njihovo kakovostno življenje, ravno tako pa lahko družbi tudi veliko dajo. Poslanstvo vseh nas in pravne države je, da jim poskušamo zagotoviti možnosti in okoliščine takšne, da bodo lahko v svojem domačem okolju lahko čim dlje ohranjali svojo samostojnost ter da bodo še vedno del družbe v okviru svojih moči (Ramovš, 2003).

1.4. Medgeneracijska solidarnost

Solidarnost je tuja beseda, široko uveljavljena po celem svetu in pomeni vzajemno pomoč, družbenost, čut za skupno odgovornost in korist. Gre za temeljni naravni socialni imunski vzgib. Pri vsakem človeku se lahko kaže drugače, v drugačni obliki, še zlasti so med seboj po videzu različne oblike solidarnosti v različnih družbah in kulturah.

Medgeneracijska solidarnost je po Ramovšu (2009, str. 104) »sožitje med mlado, srednjo in tretjo generacijo. Pri tem obsega mlada generacija ljudi od spočetja do starosti povprečne prve zaposlitve ali rojstva prvega otroka, srednja od tu do starosti povprečne upokojitve, tretja generacija pa zajema vso starejšo populacijo od obeh navedenih«.

Kristančič (2005, str. 111) pravi, »da ljudje potrebujemo drug drugega. Odnosi med ljudmi so osrednji del človeškega obstoja ne glede na to, koliko smo stari oziroma v katerem življenjskem obdobju smo ali na katerem koncu sveta živimo. Povsem razumljivo je, da so medsebojni odnosi vitalni za vsakega izmed nas«.

Res je, da nam ne zagotavljajo vedno sreče. Včasih nam prinašajo zadovoljstvo ali bolečino, drugič nekaj dobrega ali slabega ali nas preprosto osrečujejo. Vendar so sestavni del življenja slehernega med nami.

Izrednega pomena je, da se zavedamo tega, da je družina tista stična točka, ki je odgovorna za medgeneracijsko solidarnost. Občutek odgovornosti in solidarnost sta temelja pomoči družini. Otroci imajo velikokrat občutek moralne odgovornosti in zato pomagajo svojim staršem, ko se znajdejo v težavi ali stiski. Tudi nekateri zakoni navajajo, da so otroci tisti, ki morajo svojim staršem zagotoviti potrebno pomoč, v kolikor si je sami ne znajo ali ne zmorejo zagotoviti (Ramovš, 2003).

Hlebec idr. (2012, str. 7) navajajo Bengstona in Oyamo (2007), »ki opredeljujeta medgeneracijsko solidarnost kot socialno povezanost med generacijami. Nanaša se na odnose med ljudmi in na preiskovanje vezi, ki povezujejo posameznike s skupinami in skupine med seboj. Gre za pozitivne vidike povezovanja med ljudmi. Medgeneracijska solidarnost obstaja na treh nivojih, in sicer mikro, mezzo in makro nivoju. Mikro nivo obsega odnose med generacijami v okviru družine. Tu se opazuje odnos med odraslimi otroki in njihovimi starši. Mezzo nivo je nivo na ravni skupnosti, makro nivo medgeneracijske solidarnosti pa je javni sistemski nivo, ki se povezuje z delovanjem sistemov blaginje na ravni države«.

1.4.1. Mikro nivo medgeneracijske solidarnosti

»Medgeneracijsko solidarnost na ravni družine lahko opredelimo kot vedenjsko in čustveno dimenzijo interakcije, kohezije, čustvovanja in podpore med starši in otroki, starimi starši in vnuki tekom dolgoročnih odnosov« (Bengtson in Oyama, 2007, str. 9).

Na mikro nivoju so razvili šestdimenzionalni model opazovanja medgeneracijske solidarnosti, in sicer gre za šest elementov odnosa med starim in otrokom (Bengtson in Oyama 2007, str. 9):

- interakcijska solidarnost (čustva in ocene, ki jih družinski člani izražajo o medsebojnem odnosu z drugimi člani družine);
- emocionalna oz. povezovalna solidarnost (stopnja in vrsta stikov znotraj medgeneracijskih članov družine);
- konsenzualna solidarnost (strinjanja glede mnenj, vrednot in stališč med generacijami v družini);
- funkcionalna solidarnost (dajanje in prejemanje podpore med generacijami v družini);
- normativna solidarnost (pričakovanja glede obveznosti, ki jih imajo potomci do svojih staršev in obratno, ter pomembnost zavezanosti družinskim normam in vrednotam);
- strukturna solidarnost (priložnostna solidarnost medgeneracijskih stikov, ki so odvisni od geografske oddaljenosti družinskih članov) (Hlebec idr., 2012, str. 7).

Hlebec idr. (2012, str. 21) opozarjajo, »da pri medgeneracijski solidarnosti ne smemo pozabiti, da so v odnosu prisotni tako nesoglasja in konflikti, kakor tudi ambivalentnost. V vsakdanjem življenju bi se generacije morale truditi za boljše sodelovanje in doseganje večjega sožitja, saj bi le tako prihajalo do izmenjave izkušenj, ki so še posebno pomembne za

mlajše generacije. Starejši bi si na tak način zapolnili svoje življenje, povezovanje pa je koristno tudi za mlajše».

Medgeneracijsko povezovanje je pomembno, saj (Spence in Radunovich, 2007):

- nudi priložnost za vse generacije, da se naučijo novih spretnosti;
- daje smisel tako otrokom kot tudi starejšim odraslim;
- pomaga odpraviti strahove, ki jih ima lahko otrok do starejših;
- pomaga otrokom razumeti in kasneje tudi sprejeti svoje staranje;
- poživlja in daje energijo starejšim odraslim;
- pomaga zmanjšati verjetnost depresije pri starejših;
- zmanjša izoliranost starejših odraslih;
- zapolni praznino tistim otrokom, ki nimajo svojih starih staršev;
- pomaga ohranjati družinske zgodbe in zgodovino.

Silverstein in Bengston (1997) sta oblikovala tipologijo medgeneracijskih odnosov. Imenovala sta pet tipov odnosov med otroki in starši, in sicer:

- *tesno povezani odnosi*: zanje je značilna močna in trdna medgeneracijska vzajemna pomoč, ki se kaže na večjih opazovanih razsežnostih (funkcionalni, emocionalni, strukturni, konsenzualni solidarnosti in povezanosti). Ta tip odnosov je značilen predvsem za tradicionalne razširjene družine;
- *izolirani odnosi*: njihova značilnost je, da ni trdne in močne medgeneracijske vzajemne pomoči. Gre za odsotnost solidarnosti in so značilni za tako imenovane »izolirane« razširjene družine;
- *družabni odnosi*: tukaj gre za mešani tip odnosov. Solidarnost je različno intenzivna glede na posamezne razsežnosti. Tu ni značilnosti funkcionalne solidarnosti, kot je nudenje ali prejemanje pomoči, prisotne pa so vse ostale oblike vzajemne pomoči, recimo druženje in stiki, emocionalna solidarnost, konsenz, ter živijo v bližini. Ta oblika odnosov je značilna za tako imenovane spremenjene razširjene družine;
- *intimni in oddaljeni odnosi*: zopet imamo neke vrste mešan tip odnosa. Solidarnost je različno intenzivna na posameznih razsežnostih. Tukaj je značilna močna konsenzualna solidarnost in prav tako močna emocionalna solidarnost. Ni pa mogoče govoriti o močni solidarnosti na drugih razsežnostih. Se pravi, ni pogostih stikov in druženja ali geografske bližine, kakor tudi ne moremo govoriti, da si nudijo pomoč ali le-to prejemajo;

- *odnos dolžnosti*: tukaj je značilna povprečna raven funkcionalne solidarnosti. Dokaj pogosti so praktična pomoč in strukturna solidarnost, stiki in bližina, ni pa moč zaznati pozitivnih čustev in konsenzualne solidarnosti oziroma emocionalne bližine.

Nadalje avtorja ugotavljata, da nobeden od teh odnosov ne predstavlja »tipičnega« odnosa med otrokom in starši. Najpogostejša oblika odnosa med materjo in otrokom je močno povezan odnos, vendar tudi ta predstavlja manj kot tretjino vseh odnosov.

Četrtno vseh odnosov predstavlja najpogostejša oblika odnosa med očetom in otrokom, ki je tako imenovani »nepovezan« odnos.

Szydlik (2008) je dejavnike, ki vplivajo na medgeneracijsko solidarnost, razvrstil v štiri kategorije:

- I. struktura priložnosti: viri ali priložnosti medgeneracijske solidarnosti (npr. bližina bivanja);
- II. struktura potreb: potrebe po denarnih sredstvih, zdravstvenih storitvah, čustvenih potrebah;
- III. družinska struktura: predstavlja sestavo družine;
- IV. kulturno - kontekstualne strukture: davčni, ekonomski in družbeni sistemi.

Hojnik-Zupanc (1999, str. 141–144) pravi, »da je vzorec družinske povezanosti odvisen od življenjskega stila družine skozi njeno zgodovino. V družinah, kjer razvijejo vzorec družinske povezanosti in medsebojne pomoči, se ta nadaljuje tudi v starosti, tisti posamezniki, ki pa so življenje živeli bolj samostojno in avtonomno, želijo to samostojnost ohraniti tudi v starosti, zaradi česar se prej odločajo za formalno pomoč kot pa pomoč družine«.

Mali (2014) želi opozoriti na pomen in razumevanje medgeneracijske solidarnosti z vidika socialnega dela. Skrb starih ljudi je pogosto poenostavljena kot dejavnost v korist starejših, vendar je slednja dejansko odraz medgeneracijske solidarnosti in navezanosti. Mreže za skupno oskrbo starejših so odvisne od medgeneracijske solidarnosti, saj večji del skrbi starejši generaciji zagotavlja srednja generacija, ki je zaposlena v sektorju oskrbe, mlajša generacija pa je vključena v različne oblike prostovoljnega dela. Z vidika socialnega dela definiramo medgeneracijsko razmerje na treh ravneh: mikro ravni, ki vključuje medgeneracijsko solidarnost znotraj družinskih in socialnih omrežij, mezzo raven na ravni skupnosti in makro raven na ravni celotne družbe. Socialno delo deluje na vseh teh ravneh z

uporabo specifičnega znanja o medgeneracijskem sodelovanju. Lahko rečemo, da socialni delavci najpogosteje izpolnjujejo svojo vlogo s storitvami socialnega varstva, v okviru katerih sodelujejo pri iskanju rešitev za posameznike, družine in skupine v skupnosti in v odnosu do države.

1.5. Socialno delo s starimi ljudmi

Socialno delo Mesec (2006, str. 245) opredeli »kot stroko, katere naloga je pomoč konkretnim osebam, posameznikom, skupinam in skupnostim pri reševanju socialnih problemskih situacij in družbenem vključevanju, da bi lahko zadovoljevali osnovne potrebe primerno kulturi, v kateri živijo, in primerno običajni kakovosti življenja. Pri opravljanju te naloge stroka spoštuje avtonomijo uporabnikov, se opira na njihove vire samopomoči in solidarnosti ter usklajuje njihove potrebe in potrebe njihovega družbenega okolja«.

»Socialno delo je potrebno tam, kjer je nujna sprememba, kjer je stiska tako velika, da se ljudje z njo več ne morejo spopadati, tam, kjer se že dogaja sprememba in je potrebna podpora, da ljudje bolje zvožijo, tam, kjer se je sprememba že zgodila in se moramo naučiti živeti z njo, ali tam, kjer je velika možnost, da se sprememba zgodi in se bomo morali nanjo pripraviti; ali jo onemogočiti, če se bojimo, da bo slaba« (Flaker 2012, str. 63).

Mali (2008, str. 65) navaja, da je temelj socialnega dela predvsem individualno delo z ljudmi. Naloga socialnih delavcev pa je, da razvijajo in sledijo metodam dela, ki ohranjajo človeško dostojanstvo, kar je izrednega pomena pri socialnem delu s starimi ljudmi, saj so le-ti še vedno potisnjeni na rob družbe. Socialni delavci morajo delovati tako, da skupaj s starimi ljudmi povečajo njihove zmožnosti in sposobnosti za spopadanje s težavami in za reševanje problemov. Bistvenega pomena pri socialnem delu s starimi je, da socialni delavci poznajo demenco in znajo ravnati z njo, kakor tudi s starimi osebami, ki so osebe s posebnimi potrebami, s slepimi starimi osebami, z alkoholizmom med starimi ljudmi, različno spolno usmerjenostjo in nasiljem ter posledicami holokavsta.

Med pomembnejše orodje dela pri socialnem delu s starimi ljudmi spada dialog. Če socialni delavec želi razumeti stare ljudi, je nujno potrebno, da se nauči njihovega jezika, govora in govorice. Poizvedeti mora tudi čim več o njihovih običajih in pravilih, ki jih uporabljajo v življenju (Flaker, 2012).

Dialog je orodje, s katerim si socialni delavec osvetli posameznikovo življenje. Njegove želje in potrebe postanejo razvidne, kar pripomore, da se spremembe udejanjijo.

Socialno delo s starimi ljudmi je vse bolj aktualno zaradi daljšanja življenjske dobe. Glede na dejstvo, da imajo stari ljudje običajno neprecenljivo znanje in izkušnje, ki jih je smiselno uporabiti in ohraniti, nam socialno delo s starimi ljudmi nudi priložnost in možnost za razvijanje novih pristopov in metod dela skupaj z njimi.

»Najpomembnejša načela in metode socialnega dela s starimi ljudmi so: partnerstvo, perspektiva moči, zagovorništvo, antidiskriminacijska usmeritev, skupine za samopomoč, krepitev socialnih mrež in skupnostna skrb« (Mali, 2009, str. 12).

»Pri partnerstvu gre za odnos v socialnem delu, kjer uporabnik in socialni delavec sodelujeta pri definiranju in reševanju problemov, strokovnjak verjame v sposobnost uporabnika za uspešno reševanje problemov ter v njegovo kompetentnost za prevzem odgovornosti in kontrole nad svojim življenjem.

Perspektiva moči pomeni, da smo usmerjeni k iskanju virov in moči uporabnikov, ter od socialnega delavca zahteva, da vidi uporabnika na drugačen način, kar povzroči premik od usmeritve na posameznikov problem k iskanju novih možnosti in priložnosti. V ospredju so star človek, njegove zmožnosti in sposobnosti in ne njegovi problemi.

Antidiskriminacijska usmeritev: socialno delo mora biti usmerjeno tudi proti predsodkom, negativnemu odnosu in neustrezni obravnavi ljudi glede na njihove značilnosti, kot so spol, starost, rasa, etična pripadnost, religija ... Opozarja nas, da pri delu s starimi ljudmi ne spregledamo spoštovanja in ohranjanja njihovega dostojanstva.

Zagovorništvo je dejavnost, ki vključuje enega ali več posameznikov ali skupino ljudi, ki se pri vplivnih posameznikih zavzemajo za uresničevanje svojih potreb in želja ali za skupen cilj pri vplivnih osebah, da bi dobili dostop do storitev, ki jih potrebujejo.

Skupine za samopomoč skrbijo za zmanjševanje osebne osamljenosti, izolacije starih ljudi, skrbijo za širjenje socialnih omrežij, premagovanje osamljenosti in medgeneracijske nepovezanosti. Pobudnik za njihov nastanek je običajno socialna stroka, ne pa stari ljudje sami.

Dejstvo je, da staranje vpliva na ohranjanje socialne mreže starega človeka, hkrati pa tudi socialne mreže vplivajo na proces staranja. Naloga socialnega delavca je, da vstopa v interakcijo med starim človekom in tistimi iz socialnega okolja, ki pomoč izvajajo (na neformalen ali formalen način).

Skupnostna skrb je kolektivno zasnovana. Cilj je povečanje kakovosti življenja v skupnosti, vzpostavljanje fleksibilnih mrež pomoči, ki so na razpolago različnim potencialnim uporabnikom v njihovem življenjskem okolju» (Mali, 2013, str. 63–64).

V socialnem delu je ključnega pomena korekten odnos med uporabnikom in strokovnim delavcem. V kodeksu profesionalne etike, ki velja za socialno delo, so podana navodila, da je treba vzpostaviti korekten odnos, če želimo uspešno rešiti stisko in težavo ter doseči želene spremembe.

Mali (2013, str. 62–63) razume »socialno delo s starimi ljudmi kot gerontološko socialno delo, pri katerem je v ospredju holistično razumevanje starega človeka in njegovih potreb, s poudarkom na uveljavljanju uporabnika kot partnerja v procesu pomoči, da bi bila v ospredju njegova pravica do izbire različnih vrst pomoči. Pri tem navaja delovanje socialnega delavca na mikro ravni, ko zagotavlja pomoč posamezniku, mezzo ravni v vlogi medgeneracijskega povezovalca in koordinatorja pri pridobivanju storitev oskrbe različnih izvajalcev ter na makro ravni pri sooblikovanju socialne zakonodaje, ki bo odgovarjala na potrebe starih ljudi, krepila njihovo moč in vlogo v družbi ter opravljala diskriminatorni odnos do starih ljudi.

Socialni delavci pomagajo starim ljudem s povečevanjem njihovih sposobnosti in sposobnosti za soočanje s težavami in problemi. Pri tem se socialni delavci srečujejo z različnimi situacijami: demenco in sorodnimi stanji, zelo starimi ljudmi, osamljenostjo, ranljivostjo starih ljudi, družinami v stiski, medgeneracijskimi odnosi, nasiljem, narodnostnimi razlikami, starimi ljudmi s posebnimi potrebami, slepimi in gluhozemimi, alkoholizmom, starimi ljudmi, ki živijo sami, stresom v starosti, samomorilnostjo, homoseksualnostjo, posledicami holokavsta in drugimi značilnostmi« (Mali 2013, str. 62; 2009, str. 12; 2007, str. 69).

Načela, ki jih je treba upoštevati pri delu s starimi ljudmi (Milošević Arnold, 1999, str. 16–18):

- *usmerjenost v mobilizacijo moči in potencialov starih ljudi*: sposobnost za premagovanje težav, ki so jih imeli stari ljudje v prejšnjih življenjskih obdobjih, je mogoče reaktivirati s strokovno pomočjo;
- *maksimalno funkcioniranje*: naloga socialnih delavcev je, da pomagajo starim ljudem pridobiti izgubljene sposobnosti in da jih čim bolj uporabljajo;
- *zagotoviti okolje, ki človeka ne bo omejevalo*: če pride do premeščanja starih ljudi iz enega življenjskega okolja v drugega (dom za stare), je treba upoštevati starostnikove želje;

- *etičnost pri delu*: socialni delavec mora s starimi ljudmi delati s spoštovanjem in ohranjati njihovo dostojanstvo;
- *upoštevanje kulturnih razlik*: zelo pomembno je, da se socialni delavec pouči o raznih kulturah (mora jih spoznati, upoštevati in spoštovati);
- *sistemska perspektiva*: socialno delo izpostavi pomen interakcij med posamezniki in njihovim okoljem. Sistemi starih ljudi so sistemi, ki sestavljajo njihovo osebnost (psihični, socialni in fiziološki), in sistemi v njegovem okolju (družina, sosede, prijatelji). Pomembni sta sposobnost za ohranjanje skladnosti teh sistemov in sposobnost za povezovanje s posameznimi sistemi v okolju;
- *postavljanje ustreznih ciljev*: postavita jih uporabnik in socialni delavec skupaj. Morajo biti skladni s konkretnimi okoliščinami in izhajati iz dejanskega stanja ter motivirati uporabnika za optimalno dejavnost.

V socialnem delu je potrebno vzpostaviti z uporabniki socialno-delavski delovni odnos, ki je predpogoj, da lahko uporabnike spodbudimo k reševanju problemov in krepitvi moči uporabnikov, ki so se znašli v težavi ali stiski, ter na tak način pripomoremo k njihovi blaginji. Socialne delavke oziroma socialni delavci ne smemo dela opravljati le birokratsko in biti omejeni na dodeljevanje denarnih socialnih pomoči ter varstvenega dodatka. Socialno delo se tu ne konča, ampak se tu v bistvu šele začne.

1.6. Romi

1.6.1. Zgodovina in izvor Romov

Izvor in naselitev Romov v Evropo sta bila dolgo zavita v temo. Šele znanost 18. in 19. stoletja je to vprašanje nekoliko razsvetlila in zapisala, da je njihova pradomovina Indija. Iz matične pokrajine so se po mnenju mnogih raziskovalcev začeli izseljevati zaradi osvajalnih vojn na Indijo v 9. stoletju. Takrat so opaženi največji selitveni valovi teh indijskih nomadskih skupin. Tako se je pričela njihova večstoletna selitvena pot. Vzrok njihovega stalnega preseljevanja z vzhoda proti zahodu je bil nomadski način življenja, k temu pa je poleg socialno-kulturnih značilnosti dodatno pripomoglo tudi nenehno preganjanje, zaradi katerega se, četudi bi to hoteli, nikjer niso mogli ustaliti. Zato Romi vse do danes živijo v dvojni socialno-kulturni stvarnosti – ohranjajo svoj tradicionalni način življenja, hkrati pa se prilagajajo razmeram v območjih, v katerih se naseljujejo (O izvoru Romov, b.d.).

1.6.2. Prihod Romov na slovenska tla

Najstarejši pisni vir, ki priča o prisotnosti Romov na slovenskih tleh, je iz leta 1387 v zagrebški škofijski sodni kroniki, ki omenja Cigana iz Ljubljane. Zato domnevamo, da so se prvi Romi naselili v Sloveniji v 14. stoletju, čeprav je znano, da so v Evropi prvič zasledili pripadnike tega ljudstva že ob koncu 9. stoletja.

Naseljevanje Romov na slovensko ozemlje je skozi daljše obdobje potekalo v treh smereh: iz smeri Hrvaške – današnji dolenski Romi, iz Madžarske – današnji prekmurski Romi in iz smeri nemških dežel – današnji gorenjski Romi ali Sinti. Smeri selitev nam nakazuje tudi današnja naselitev romskih skupin, saj so ostali v bližini meja, od koder so prišli. Nekateri zgodovinski viri opredeljujejo prekmurske Rome kot krpatske (vlaške Rome), dolenske pa kot hrvaške ali bele Rome. Vsaka od teh skupin govori lastno romsko narečje. Prihod Romov v Prekmurje je označen z letom 1416, enako kot prihod Romov na Madžarsko.

Na slovensko ozemlje so se Romi naseljevali v manjših skupinah, v okviru rodovnih družin. Vse do 18. stoletja so bili po načinu življenja nomadi. Z začetkom 18. stoletja govorimo o prvih stalnih naselitvah posameznih romskih skupin na slovenskem ozemlju.

V sredini 18. stoletja, v letih 1761–1767, je avstro-ogrska cesarica Marija Terezija izdala množico ukrepov – odredb, s katerimi je želela doseči zakonsko asimilacijo Romov v večinsko prebivalstvo. Kasneje, leta 1783, je njen naslednik, cesar Jožef II., proces asimilacije Romov še zaostрил. Odredbe so vsebovale: prepoved nomadskega načina življenja Romov – prepoved preseljevanja iz kraja v kraj, prepoved opravljanja romskih tradicionalnih poklicev, prepoved medsebojnih porok, prepoved vzgoje otrok in njihova prisilna oddaja v tujo prevzgojo, prepoved rabe romskega jezika in tudi prepoved rabe imena Rom ali Cigan. Imenovali naj bi se »novi naseljenci«. Takrat je bil na tem območju izveden tudi prvi popis romskega prebivalstva. Odredbe so začeli uresničevati, toda namena s temi ukrepi niso dosegli.

V 19. stoletju so sledila razna »reševanja« romskega vprašanja, predvsem z uporabo raznih okrožnic, ukorov in odredb tedanjih oblasti, ki so začele pregnjati Rome iz kraja v kraj (Prihod Romov na slovenska tla, b.d.).

1.6.3. Socialni status oz. položaj Romov v Sloveniji

Socialno-ekonomske razmere Romov v Sloveniji so na splošno slabe. Njihov materialni, družbeni, izobrazbeni in poklicni položaj je v primerjavi z večinskim prebivalstvom izrazito nizek. Slabo se vključujejo v izobraževanje in zaradi pogoste neuspešnosti v njem sodijo

zaradi nizke stopnje izobraženosti v skupino trajno brezposelnih. Velika večina odraslega romskega prebivalstva je nepismena, odvisna od priložnostnih del in denarne socialne pomoči. Romi v Sloveniji ne razpolagajo z družbeno močjo, razpršeni so po romskih naseljih in trajno marginalizirani. Praviloma nimajo zagotovljenih osnovnih bivanjskih pogojev. Le redka naselja so komunalno urejena in imajo infrastrukturo, ki omogoča normalne življenjske razmere (Horvat, 1999, str. 62).

Glede na urejenost bivalnih razmer Horvat (2003, str. 63) slovenske Rome razdeli v tri skupine:

- visoka stopnja kulture bivanja: živijo v zidanih hišah ali najetih stanovanjih v središču mest ali izven naselij;
- nižja stopnja kulture bivanja: živijo v kompleksih zidanih ali lesenih hiš znotraj strnjene romskega naselja;
- nizka stopnja kulture bivanja: živijo v izredno slabih pogojih znotraj izoliranih romskih naselij.

Romi v Sloveniji so ena najbolj deprivilegiranih družbenih skupin. Javnost jim pripisuje izrazito negativne lastnosti in pogosto se pojavlja vprašanje, zakaj imajo prav oni poseben privilegiran položaj v družbi (pozitivna diskriminacija je namreč pogosto napačno razumljena kot privilegij manjšine). Posebna pozornost do manjšine je nujna v situacijah, ko se je drži status manjvrednih, še zlasti v primerih, ko je manjšinska skupnost izključena (Urh, 2005, str. 59).

Marginalizacija se pri romski skupnosti odraža na več področjih vsakdanjega življenja. Zavratnik Zimic (Žnidarec-Demšar, Urh, 2005, str. 59) razdeli socialno izključenost na dve komponenti – distribucijsko (dohodek, dostop do trga dela) in relacijsko raven (družbeni status, participacija, politične pravice). Urh (2005, str. 59) razloži, da socialna izključenost pomeni otežen ali onemogočen dostop do možnosti, ki jih imajo drugi.

Zaviršek in Škerjanc (2000) ugotavljata, da je socialni status Romov izrazito nižji od socialnega statusa drugega prebivalstva in tudi drugih etičnih manjšin. So socialno ogrožena marginalna skupina z značilnostmi socialne izključenosti, saj ne razpolagajo z družbeno močjo, niso vključeni v ekonomske in politične institucije in nimajo pogajalske moči na trgu

dela in v politiki. Soočajo se s krožnim tokom revščine, ki ga določajo bivanje v romskem okolju, neizobraženost, slabo finančno stanje, nezaposlenost, negativni predsodki večinskega prebivalstva, družbena izključenost.

Največja izključenost Romov je vidna na izobraževalni, ekonomski, družbeni in politični ravni. Stopnja brezposelnosti med romskim prebivalstvom je višja kot med neromskim prebivalstvom. Tveganje, da oseba postane ali ostane brezposelna, je pri romskem prebivalstvu veliko večje kot pri neromskem prebivalstvu. Eden od vzrokov za to dejstvo je, da so Romi pogosto naseljeni na območjih, ki so gospodarsko neugodna (obrobja majhnih mest), drugi razlog pa je v diskriminatornem odnosu do delodajalcev do Romov, ki temelji na predsodkih in posploševanjih. Romski priimek je najpogostejša ovira pri zaposlovanju Romov (Urh, 2005, str. 60).

1.6.4. Navade in običaji pri Romih

Najpomembnejši in najštevilnejši v romski skupnosti so običaji, ki se vežejo na rojstvo, poroko in smrt.

Rojstvo: nosečnica (khamni romni) uživa posebno pozornost in skrb cele skupnosti. Da bi se otrok rodil zdrav, se mora držati številnih predpisov in prepovedi: ne sme jesti načetega sadja; če krade sadje, se z rokami ne sme dotakniti obraza, ker bo otrok imel na obrazu (ali po telesu) znamenje v velikosti sadeža; ne sme videti mrliča, ker bo otrok imel »mrtvaško« barvo, ipd. Nosečnici se ne sme ničesar odrekati in ničesar skrivati pred njo, predvsem ne hrane; ne sme se ji kazati grdih stvari; ne sme se je zmerjati ali za njo metati kamenja. Romi nosečnico ves čas varujejo pred demoni.

Romska imena so zelo različna. Izvirna romska imena so v večini pozabljena zaradi pritiskov in prilagajanja družbam, znotraj katerih Romi živijo. Naj omenim nekaj romskih imen, ki so vendarle še znana: *Kamal in Kamala* (boga ljubezni), *Sumnal* (svet), *Pijanka* (deklica z izvira), *Durija* (nedosegljiva), *Duda* (svetloba), *Delthan* (božji kraj, lahko tudi ime Kristjan), *Enila* (poletje), *Deldiva* (Bogdana) itd. Romi so sicer večinoma prevzemali imena iz družbenega okolja.

Sunet ali obrezovanje: vsi Romi muslimanske in judovske veroizpovedi že od nekdaj opravljajo sunet ali obrezovanje moških potomcev. Po navadi opravijo to pri otrocih v starosti od treh do sedmih let, lahko pa tudi prej. Po drugi svetovni vojni je ta običaj delno opuščen, saj Romi niso imeli ljudi, ki bi obrezovanje lahko opravljali. To je prej po navadi opravljal

brivec, ki je bil strokovnjak za to. Brivec je po navadi prišel na dom in opravil obred. Sedaj ta običaj opravljajo v klinikah pod skrbnim nadzorom zdravnikov (Kultura, b.d.).

1.6.5. Romi v občini Metlika

Po neuradnih podatkih v občini Metlika živi približno 360 Romov, ki živijo v strnjenih romskih naseljih, ki se nahajajo ob obrobju vasi Svržaki, Gradac, Rosalnice, Dolnje Dobravice in Križevska vas. Nekatere romske družine bivajo v socialnih stanovanjih v samem mestu Metlika.

Romi živijo večinoma v manjših, slabo stoječih, nedokončanih zidanih hišah brez izolacije in ometov, nekatere družine živijo v lesenih barakah, kontejnerjih in kamp prikolicah. Redke so družine, ki imajo urejene sanitarije, ki omogočajo zagotovitev osnovnih higienskih potreb.

Bivalni prostori so majhni, temni, vlažni in prepišni. V neki manjši leseno-zidani baraki, velikosti približno 45 kvadratnih metrov, je do nedavnega živel 13-članska razširjena družina z majhnimi otroki.

Veliko pomanjkljivost pri urejanju osnovnih življenjskih pogojev v romskem naselju predstavljata razparcelacija in lastninjenje, saj si nekatere družine želijo urediti osnovne higienske razmere (kopalnico ali dozidavo sob), saj veččlanska družina težko biva v enem oz. dveh prostorih. Romom ne preostane drugega, kot da prizidke zidajo na črno, saj ne vidijo druge rešitve.

Problem jim predstavlja neurejena infrastruktura, predvsem lastninjenje, parcelacija in kanalizacija, kar so osnovne potrebe za življenje posameznika v skupnosti.

Nobeno od teh bivališč nima urejene gradbene dokumentacije. Naselja so zrasla na družbenem zemljišču kot črna gradnja.

Večina romskih družin ima zagotovljeno pitno vodo iz javnega vodovoda Komunale Metlika, ki jim tudi odvaža smeti. Električno napeljavo imajo urejeno vse romske družine, in sicer imajo uradni električni priključek samo nekateri Romi, predvsem starejši Romi, ki imajo zidane hiše, nato si mlajši Romi sami uredijo priključek v svojem objektu.

V romskem naselju Rosalnice živi 23 družin, to je 149 Romov, ki večinoma bivajo v manjših, zidanih, slabo opremljenih oz. nedokončanih hišah, ostale pa v lesenih barakah ali stanovanjskih kontejnerjih oz. prikolicah. Hiše so večinoma črne gradnje, postavljene na ozemlju sovaščanov oz. občine Metlika. V naselju imajo vodo, v letu 2006 pa so pridobili tudi elektriko, ki je napeljana samo do tistih hiš, ki so zidane. V barakah in stanovanjskih

kontejnerjih oz. prikolicah pa so si jo sami zopet na črno priključili. Pot do njihovih bivališč je makadamska, ponekod pa samo utrjena pot po zemlji, tako da so z osebnim avtomobilom ob slabih vremenskih razmerah (sneg, močno deževje) velikokrat nedostopni.

Romsko naselje Svržaki je postavljeno ob glavni cesti v Svržakih. V njem biva 55 Romov oz. 11 družin. Tu je samo ena lesena hiša in pet zidanih hiš. Prav tako so tudi v tem naselju hiše postavljene na črno, samo ena ima dovoljenje in je postavljena na ozemlju, ki je v njihovi lasti. Tukaj imajo vse hiše vodo, kakor tudi elektriko. Pot do bivališč imajo deloma makadamsko, deloma pa je utrjena po zemlji.

Romsko naselje Križevska vas se nahaja ob glavni cesti Metlika–Črnomelj v naselju Križevska vas. Tu je nastanjenih 54 Romov v 14 družinah. Ti imajo nekoliko bolj urejene hiše; vse so zidane, samo ena je deloma lesena. Vsi imajo vodo in elektriko. V Križevski vasi Romi lepo skrbijo za zunanost hiš in okolico hiše. Hiše so tudi tu črna gradnja.

V romskem naselju Gradac živi 38 Romov v 11 družinah. Njihova bivališča so tako zidane hiše kakor tudi lesene, delno zidane in pa tudi en stanovanjski kontejner, vse na tujem ozemlju in postavljeno kot črna gradnja. Nekatere hiše imajo vodo in elektriko, nekatere pa ničesar.

Romsko naselje Dol. Dobravice je nekoliko odmaknjeno tako od glavne ceste Metlika–Črnomelj kakor tudi od same vasi Dol. Dobravice. V tem naselju živi 52 Romov v 11 družinah. Večinoma imajo zidane hiše in v primerjavi z ostalimi romskimi naselji lepo urejene hiše in okolico, samo dve hiši sta leseni. Pot do bivališč imajo pol makadamsko in pol utrjeno po zemlji in tudi tu je problem dostopa z osebnim avtomobilom v slabih vremenskih razmerah.

Preglednica 1: Pregled Romov po starosti, spolu in kraju bivanja

	Rosalnice	Svržaki	Križev. vas	Gradac	Dobravice	Metlika	Skupaj
Št. družin	23	11	14	11	11	4	74
Skupaj	149	55	54	38	52	12	360
Ženske	46	16	19	22	23	6	132
Predšolsk i	28	11	8	8	9	1	65
6–14 let	41	6	11	10	10	0	78
15–18 let	13	10	11	10	8	0	52
19–45 let	32	23	26	14	19	8	122
46–50 let	8	0	1	2	3	3	17
50–59 let	7	3	3	2	3	0	18
Nad 60 let	2	2	1	1	2	0	8

Vir: Podatki CSD Dolenjska in Bela krajina, 2018

V samem mestu Metlika stanuje le 12 Romov v štirih romskih družinah, ki živijo v bloku.

Veliko odraslih Romov je neizobraženih, kar jim onemogoča pridobitev redne zaposlitve. Zato so odvisni predvsem od denarne socialne pomoči in raznih priložnostnih del, pa tudi od lastne iznajdljivosti (pobiranja starega železa, nabiranja gob, borovnic, kostanja ...).

Občina Metlika nudi pogoje za zgodnje vključevanje predšolskih romskih otrok v organizirano predšolsko vzgojo, ki jo obiskuje približno le devet romskih otrok. V Občini Metlika se z Romi ukvarja tudi Ljudska knjižnica Metlika, ki sodeluje s Centrom za socialno delo Dolenjska in Bela krajina, Enota Metlika, v projektu »Romi, povabljeni v knjižnico«, katerega glavni namen je približati knjižnico in knjige Romom ter jih pridobiti kot čim bolj redne bralce in uporabnike knjižnice.

Osnovnošolsko izobrazbo si romski otroci v občini Metlika lahko pridobijo v dveh osnovnih šolah, in sicer v Osnovni šoli Metlika in Osnovni šoli Podzemelj. V šolo so vpisani vsi šoloobvezni otroci, s tem da imajo težave z rednim obiskovanjem pouka, kar posledično privede do tega, da ne napredujejo v višje razrede in običajno končajo šolanje nekje v četrtem razredu in pri starosti 13 oziroma 14 let.

1.6.6. Socialno delo z Romi

Bistvenega pomena za socialnega delavca pri delu z Romi je vsekakor poznavanje socialnega dela z Romi, saj nas le-to vodi in usmerja, da pri delu z Romi pristopimo s spoštovanjem različnosti in kompleksnosti, da smo pozorni na stereotipe in predsodke ter da ne predpostavljamo, kaj Romi potrebujejo, ampak smo strpni in občutljivi za raznolikost ter delujemo v njihovo korist, skratka antidiskriminatorno.

»Antirasistično socialno delo je oblika socialno-delavske prakse, ki se neposredno loteva strukturnih neenakosti, ki jih vzdržuje rasizem. Njegov cilj je priskrbeti deprivilegiranim državljanom potrebne storitve, in sicer tako, da se ukvarja z njihovimi potrebami, kot jih sami definirajo, v profesionalnem razmerju, ki je usmerjeno k temu, da jim omogoča prevzeti nadzor nad odločitvami, ki zadevajo njihovo življenje« (Dominelli, 1995, str. 190).

Urh (2005, str. 63–65) navaja predloge za boljšo prakso dela s pripadniki romske skupnosti:

1. socialno delo z Romi zahteva, da smo bolj pozorni na uporabo specifičnega jezika, pri čemer skupni jezik pri delu z Romi pomeni dvoje. Po eni strani znanje romščine ne olajša vsebinskega razumevanja, temveč tudi krepi občutek zaupanja v delovnem odnosu. Uporaba preprostejšega izražanja in manj strokovnih besed pa mnogim

- omogoča konkretno razumevanje in jasne predstave. Načela dobrega pogovora temeljijo tudi na sprotnem preverjanju in reflektiranju;
2. ustno obveščanje je med pripadniki romske skupnosti, ki so nepismeni, učinkovitejši način obveščanja ali dajanja informacij kot pisemska pošta. Pri takem pristopu je nujno terensko delo, ki socialnemu delavcu omogoči več specifičnih izkušenj, pomembnih pri delu s socialno izključenimi skupinami;
 3. transparentnost vloge socialnega delavca in ponudbe socialnovarstvenih storitev, ki zadevajo potrebo, zaradi katere se Romi obrnejo po pomoč v stiski. Socialno delo ne sme temeljiti na predpostavki, da je denarna socialna pomoč Romom zadostna socialna ponudba. Kot vsem ostalim uporabnikom storitev jim mora biti omogočena izbira storitve, ki jo sami prepoznajo kot najbolj potrebno in možno;
 4. sprejemanje posebnosti človeka je tretje načelo kodeksa etičnih načel v socialnem varstvu. Socialni delavci sprejemajo vse osebe v stiski take, kot so, ne glede na njihovo pripadnost ali katero koli osebno okoliščino, pri delu pa se opirajo na pozitivne dejavnike njihove življenjske situacije. Transparentnost vloge socialnega delavca (informiranje o vlogi socialnega dela, pravicah in dolžnostih, možnostih in meji podpore) je nujna pri zagotavljanju spoštljivega odnosa;
 5. terensko delo je pomembno pri socialnem delu z ljudmi, ki so družbeno izključeni in prikrajšani za participacijo v vsakodnevni dejavnosti. S terenskim socialnim delom v prostor, kjer živi romska skupnost (kakor vsak obisk na domu uporabnika mora biti tudi ta napovedan in vedno z dovoljenjem), socialni delavec med drugim sporoča, da je dostopen in da pred Romi nima strahu, ki ga pogosto ovira za sodelovanje. Spodbuja sodelovanje z drugimi institucijami, ki lahko kompleksno prispevajo k rešitvi problema ali k izboljšanju kakovosti življenja ljudi v stiski; stiska se pri pripadnikih romske skupnosti pogosto kaže na več področjih življenja. Ena od metod je delo z mrežami, pri katerih socialno delo išče pomočnike oziroma sodelavce v neformalnem (sorodniki, prijatelji, znanci) in formalnem okolju (državne nevladne službe). Druga je socialna akcija (zagovornišтво, podpora, oskrba ipd.; ta metoda skupnostnega socialnega dela ima prednost pri delu s socialno izključenimi. S povezovanjem se širijo informacije, informacije pa omogočajo dostop do resursov. Premiki od birokratskega socialnega dela k skupnostnemu socialnemu delu, ki temelji na sodelovanju z uporabniki, sicer zahteva večjo osebno angažiranost socialnega delavca, vendar daje tudi boljše rezultate;

6. socialno delo ne sme prevzemati nadzorstvenih nalog inšpekcijske službe, saj s tem ne krepí zaupanja uporabnikov, temveč ima nasproten učinek. Na tem mestu lahko ponovimo že omenjene smernice pri delu s pripadniki romske skupnosti. Bolj kot omejevanje svojega dela na zakonodajo se socialno delo z Romi osredotoča na aktivno sodelovanje, da bi odpravilo vzroke in posledice njihove izključenosti. Konkretno to pomeni, da socialni delavec podpira Rome pri iskanju zaposlitve (pomoč pri pisanju prošenj, informiranje o možnostih šolanja, zaposlitve ali samozaposlitve), jim priskrbi osebnega pomočnika za otroke v redni osnovni šoli, vzpostavi sodelovanje z romskim občinskim svetnikom ipd. Pomembno je aktivno vključiti Rome kot enakovredne sogovornike pri sprejemanju odločitev, oblikovanju programov itn., saj njihovega sodelovanja ne odtehta noben strokovnjak;
7. perspektiva pomoči pri socialnem delu z Romi upošteva njihove kulturne posebnosti in hkrati položaj družbene izključenosti. Terensko delo, jezik, ki ga razumejo, socialno delo z mrežami, transparentnost vlog so elementi dobrega in spoštljivega delovnega odnosa, ki temelji na zaupanju. Ljudje imamo izkušnje, ki jih zaznamujejo številni dejavniki (družina, izobrazba, okolica, v kateri živimo, ipd.). Socialno delo mora prispevati k vključevanju ljudi in prepoznavanju vlog, ki jih skupnost ceni. V nasprotnem primeru tvega oziroma vzdržuje zatiranje in izključenost.

2. Raziskovalni problem

Dejstvo je, da se prebivalstvo stara, zaradi česar se spreminja starostna struktura prebivalstva. Zmanjšuje se delež mlajšega prebivalstva, povečuje pa se delež starejšega prebivalstva. To lahko pripišemo med drugim tudi daljši življenjski dobi, ki je posledica kakovostnejšega življenja ljudi zaradi civilizacijskega napredka in raznih družbenih sprememb.

V preteklosti je bilo običajno, da so v hiši živele tri generacije, ki so si izmenjavale izkušnje, zagotavljale vsakodnevno pomoč in oskrbo, rasle skupaj in na koncu umirale. Danes je povsem drugače. Ni več takšne povezanosti, različne generacije ne živijo skupaj, pomoč poteka predvsem znotraj iste starostne skupine in ne več toliko znotraj družine. Za stare ljudi ne skrbi več mlajša generacija v okviru družine, ampak večinoma formalni oskrbovalci.

Ljudje smo biološka in psihološka ter socialna bitja, za preživetje pa med drugim potrebujemo tudi stik z bližnjimi in okolico, potrebujemo občutek pripadnosti in občutek, da nas drugi potrebujejo. Te potrebe in občutki se izražajo v vseh starostnih obdobjih, še posebej so izpostavljene v starostnem obdobju, saj se takrat nemalokrat ljudje počutijo osamljene in zapostavljene.

Velikokrat se zgodi, da so stari ljudje v letih, ko jim začnejo omagovati psihofizične sposobnosti in ne zmorejo več sami poskrbeti za svoje osnovne potrebe, prepuščeni sami sebi in osamljeni. Pogosto so potisnjeni v položaj odvisnosti od drugih in na tak način se jim vse bolj krčijo možnosti za polno življenje v družbi. Okolje jih dojema kot manjvredne oziroma kot breme družbe. Socialno omrežje in vključenost v skupnost sta okrnjeni, kar izredno vpliva na kakovost njihovega življenja.

Socialna omrežja predstavljajo povezavo posameznika z drugimi ljudmi v njegovem okolju. Obstajajo neformalne in formalne mreže (Mali, 2008).

Socialno omrežje vpliva na proces staranja, hkrati pa tudi staranje vpliva na socialno omrežje. Dragoš (2000, str. 293) navaja, »da gre za recipročni vpliv med staranjem in socialnimi mrežami, saj staranje vpliva skozi izbiro ljudi, s katerimi se družimo, in na kakšen način, kako to počnemo«.

Tako v starosti kakor tudi v ostalih življenjskih obdobjih se pojavijo različne vrste človeških potreb. Ocena potreb je ključna za načrtovanje storitev, ki se bodo nudile posamezniku in s katerimi bo uresničeval svoje življenjske cilje ter s tem dvigoval kakovost življenja (Flaker idr., 2008). Pomembno je, kdo definira potrebe in kdo postavlja kriterije. Človekove potrebe razumemo samo, če razumemo vsakdanje življenje ljudi (Grebenc, 2005).

V času magistrskega študija na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani je bilo veliko govora o starosti, staranju, težavah, s katerimi se srečujejo stari ljudje, kakovosti življenja starih ljudi in o potrebah v starosti. O vsem tem obstaja veliko teorij, navedenih v raznih literaturah, nikjer pa nisem zasledila literature o starih Romih oziroma o staranju Romov, o težavah starih Romov, njihovi kakovosti življenja ter o potrebah, ki jih imajo stari Romi. Glede na dejstvo, da prihajam iz krajev, kjer živijo tudi Romi, in da sem zaposlena na centru za socialno delo, kjer se skorajda vsakodnevno srečujem z njimi, se mi je zdelo zanimivo raziskati področje starih Romov.

Problemska situacija v moji raziskavi temelji na hitri oceni življenja starih Romov v občini Metlika in njihovih potreb. Z raziskavo želim prikazati sliko življenja starih Romov v občini Metlika in njihovih potreb. Za zadovoljevanje potreb starih ljudi v občini Metlika je poskrbljeno tudi v okviru različnih programov pristojnih institucij in organizacij. Zanima me, ali so stari Romi seznanjeni z možnostmi, ki jih imajo na voljo, in ali koristijo dane možnosti.

Predvsem me zanima, ali se stari Romi starajo tako kot večinsko prebivalstvo oziroma ali dosedanje ugotovitve o staranju, kakovosti življenja, potrebah v starosti večinskega prebivalstva, zbrane v raznih literaturah, veljajo tudi za stare Rome.

V magistrskem delu bom proučevala Rome po naslednjih sklopih:

1. ocena življenja starih Romov (življenjski slog, vrednote, zaznavanje in stališča, značilnost skupine);
2. ocena socialnega konteksta (socialna mreža, neformalni viri pomoči, samopomoč, delo, zaposlitev, prosti čas, materialni položaj, stanovanje, varnost, socialne posledice, povezane s starostjo);
3. ocena zdravja starih Romov (ocena zdravja, bolezni, poškodbe, prehrana);
4. ocena tveganj (vrste tveganj, zaznavanje tveganj);
5. ocena služb (vrste služb, zadovoljevanje potreb, ocena učinkovitosti, eko zemljevid);
6. želje, potrebe v starosti starih Romov (potrebe po službah, storitvah, potrebe in želje).

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna in deskriptivna, to pomeni, da osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, sestavljajo besedni opisi oziroma pripovedi (Mesec, 1998). Gradivo sem obdelala in analizirala na besedni način brez uporabe merskih postopkov, ki dajejo števila, in brez operacij nad števili.

Grebenc (2003, str. 71) navaja, »da kvalitativni pristop temelji na ugotavljanju in povezovanju pomenov. Pri kvalitativni analizi gradiva raziskovalec pazljivo in sistematično obdeli celoten material z vsemi niansami in medsebojnimi povezavami pomenov v njem. Raziskovalec postavi lastno razumevanje dogajanj in odnosov«. Takšna metoda nam omogoča kombiniranje akcijskega in kvalitativnega raziskovanja. Na takšen način dobimo oceno nekega raziskovalnega pojava, v mojem primeru potreb starih Romov v občini Metlika. Iz informacij, ki jih imamo na voljo, si lahko na hiter način ustvarimo celovito sliko konkretnega stanja v občini.

3.2. Merski instrument

Podatke za raziskavo sem zbirala s spraševanjem in poglobljenimi pogovori. Vprašalnik sem imela vnaprej pripravljen in služil mi je kot vodilo za intervju. Intervju sem opravila z osmimi najstarejšimi Romi v občini Metlika. Razgovori so potekali z vsakim posebej na njihovem domu v romskem naselju. Trajali so približno uro in pol do dve uri. Večinoma sem jaz oblikovala tok pogovora, nekateri intervjuvanci pa so ga prevzeli sami, jaz pa sem jih samo usmerjala, kar je prispevalo k dobremu vzdušju in večji pripravljenosti za pogovor.

Z intervjuji sem hotela dobiti odgovore na vprašanja o tem, kako starejši Romi živijo, kakšen je njihov vsakdanjik, kako se srečujejo s težavami v življenju, ali imajo kakšne probleme, kako si sami pomagajo, kakšno je njihovo zdravstveno stanje in kakšne želje imajo. Predvsem me je zanimalo, kaj se v starosti zgodi s socialnimi stiki in kako so videti njihove socialne mreže, s katerimi osebami se največ družijo in koga najbolj pogrešajo v svojem življenju. Zanimalo me je, kako živijo stari Romi, kako se soočajo s starostnimi težavami in kakšne potrebe imajo v starosti.

Pred prihodom sem se najavila, jim obrazložila namen intervjuja in jim obljubila anonimnost. Kljub obsežnemu vprašalniku so pogovori potekali v prijetnem vzdušju. Sprva so nekateri sicer imeli tremo, saj so imeli pomisleke, da ne bodo znali dovolj dobro odgovarjati

na vprašanja, vendar je kmalu, po uvodnih vprašanjih, pogovor lepo stekel. Predvidevam, da je k boljšemu vzdušju pripomoglo tudi to, da me vsi intervjuvanci poznajo že nekaj let, saj sem zaposlena na centru za socialno delo in se redno srečujemo.

3.3. Populacija

Meja starosti je na podlagi različnih predpisov in teorij avtorjev različna in se giblje od 55. pa vse do 65. leta, zato sem se odločila, da za raziskavo uporabim starostno mejo, ki je na sredini tega, in sicer 60 let.

V občini Metlika je pet romskih naselij, ki se nahajajo na obrobju naselij Gradac, Dolnje Dobravice, Križevska vas, Svržaki in Rosalnice. V njih živi približno 360 Romov. Starih nad 60 let je samo osem, od tega trije moški in pet žensk.

V raziskavi je sodelovalo vseh osem najstarejših Romov iz občine Metlika, ki živijo v romskih naseljih Gradac, Dolnje Dobravice in Rosalnice. Povprečna starost intervjuvanih Romov je 66,12 leta. Moj vzorec je bil neslučajnostni in priročen. Priročen vzorec pomeni, da so raziskave opravljene na skupinah ljudi, ki so nam najbolj dostopne (Mesec, 1998).

3.4. Zbiranje podatkov

Zaposlena sem na Centru za socialno delo Dolenjska in Bela krajina, Enota Metlika. Že več let delam z Romi, ki sem jih tako tudi spoznala. Iz dosedanjega dela na centru za socialno delo mi je poznano, kje živijo in koliko so stari Romi v občini Metlika, kar mi je bilo v pomoč pri iskanju potencialnih kandidatov za intervju. Podatke sem zbirala v jesenskem času, in sicer v mesecu oktobru in novembru 2018. Vsakega kandidata za intervju sem najprej telefonsko poklicala in ga na kratko seznaniła z namenom, tematiko in potekom intervjuja. Po telefonu smo se dogovorili za termin intervjuja. Vsi poklicani kandidati so se pozitivno odzvali. Pogovori so potekali na njihovih domovih, trajali so približno uro in pol do dve uri. Pred začetkom intervjuja sem jih seznaniła z glavnimi temami, na katere se intervju navezuje, ter jih opozorila, da če na katero vprašanje ne želijo odgovoriti, jim ni potrebno. Obljubila sem jim anonimnost intervjuja. Povedala sem jim, da v zapisih ne bom uporabljala njihovih imen oziroma podatkov, iz katerih bi bili prepoznavni. Med intervjujem sem si zapisovala bistvene stvari, kasneje, doma, pa sem čim bolj dobesedno po spominu zapisala povedane podatke. Intervjuje sem nameravala posneti z diktafonom, vendar ker intervjuvanci niso kazali zanimanja za snemanje intervjuja oziroma nekateri so kar jasno zavrnil predlog, diktafona nisem uporabila. Imela sem občutek, da jih je zaradi nepoznavanja naprave strah.

3.5. Obdelava podatkov

Podatke sem obdelala kvalitativno po Mescu (1998).

Po opravljenem intervjuju sem se odpravila domov, kjer sem prebrala zapisani intervju in zapisu dodala zapis po spominu, saj bi bilo preveč moteče, če bi pri samem intervjuju zapisovala vse podrobnosti. Po opravljenih vseh intervjujih sem se lotila obdelave intervjujev. Ob ponovnem branju intervjujev sem si ob strani posameznega intervjuja zapisala pojme in izjave, ki so po mojem mnenju opisovali določeno izjavo.

V naslednji fazi sem izrezala pojme in izjave ter jih začela zlagati po posameznih temah, ki sem si jih predhodno postavila. Tako sem dobila pojme in izjave, ki sodijo skupaj in so bili urejeni po določenih temah. Nato sem izjave, ki so se mi zdele najbolj pomembne, pogoste in značilne, izločila kot primere, ki označujejo določeno temo. Na takšen način sem imela urejene pojme in izjave, da sem lahko začela pisati svoja razmišljanja o ugotovljenih rezultatih in interpretaciji, kateri so sledili še razprava, sklepi in predlogi.

Namesto imen intervjuvancev sem zapisane intervjuje označila s črkami od A do H (npr. intervju A).

Primer obdelave podatkov

Delni prepis intervjuja C in podčrtane relevantne izjave

Tema 1: Življenjski slog starih Romov

Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

»Slabo, ne glih dobro/1. Saj znaš i sama, da nam je težko/2 /.../, v taki stari bajti, socialna je mala, stari smo, vse je težje.«

Kako preživite dan, vaš način življenja?

»V jutro popijemo kavo/3, skos negdo pride/4, al moji al Tončkini, včasih gremo v Metliko/5, včasih kurimo ogenj/6, pol je južna/7, po južni malo legnem/8. Zdaj je treba drva delat/9 i tak.«

Odperto kodiranje

Izjavam sem dodala pojme in teme, ki sem jih imela predhodno določene:

C1: *Slabo, ne glih dobro* -> kakovost življenja -> življenjski slog

C2: *nam je težko* -> kakovost življenja -> življenjski slog

C3: *popijemo kavo* -> dnevne aktivnosti -> življenjski slog

C4: *negdo pride* -> druženje -> življenjski slog

C5: *gremo v Metliko* -> dnevne aktivnosti -> življenjski slog

C6: *kurimo ogenj* -> dnevne aktivnosti -> življenjski slog

C7: *je južna* -> prehranjevanje -> življenjski slog

C8: *legnem* -> počitek -> življenjski slog

C9: *drva delat* -> dnevne aktivnosti -> življenjski slog

Osno kodiranje

Tema: življenjski slog

- Kakovost življenja:
 - *Slabo, ne glih dobro (C1);*
 - *nam je težko (C2).*
- Dnevne aktivnosti:
 - *popijemo kavo (C3);*
 - *gremo v Metliko (C5);*
 - *kurimo ogenj (C6);*
 - *drva delat (C9).*
- Druženje:
 - *negdo pride (C4).*
- Prehranjevanje:
 - *je južna (C7).*
- Počitek:
 - *legnem (C8).*

4. Rezultati

4.1. Demografske značilnosti občine Metlika

4.1.1. Zemljepisni opis lokacije

Občina Metlika leži na vzhodu Bele krajine med Gorjanci in Kolpo. Meri 109 kvadratnih kilometrov, šteje 8350 prebivalcev in ima 59 naselij. Medtem ko je severni del občine gričevnat, so območja ob Kolpi nižinska in mestoma tudi ravninska. Tla so večinoma apnenčasta, zato je mogoče najti številne kraške pojave. Zlasti vrtače opazimo na vsakem koraku. Reka Kolpa, ki ovija občino z juga, je mejna reka. Podnebje v Beli krajini je milejše kot v notranji Sloveniji. Toplo podnebje, zmerna količina padavin, primerna sestava tal in veliko prisojnih leg predstavljajo idealne pogoje za vinogradništvo. Sedež občine je Metlika (3309 prebivalcev). Staro mestno jedro ima srednjeveške korenine in videz (Občina Metlika, b.d.).

4.1.2. Populacija in demografske značilnosti

Statistični podatki iz leta 2016 (Statistični urad RS, b.d.) kažejo, da je bilo v občini Metlika sredi leta 2016 8350 prebivalcev, od tega 4230 moških in 4130 žensk.

Povprečna starost občanov je bila 43,3 leta in tako višja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije (42,9 leta).

Med prebivalci občine Metlika je bilo število najstarejših ljudi večje od števila najmlajših: na 100 oseb, starih 0–14 let, je prebivalo 132 oseb, starih 65 let ali več. To razmerje pove, da je bila vrednost indeksa staranja za to občino višja od vrednosti tega indeksa za celotno Slovenijo (ta je bila 125). Pove pa tudi, da se povprečna starost prebivalcev te občine dviga v povprečju hitreje kot v celotni Sloveniji. Podatki po spolu kažejo, da je bila vrednost indeksa staranja za ženske v vseh slovenskih občinah višja od indeksa staranja za moške. V občini je bilo – tako kot v večini slovenskih občin – med ženskami več takih, ki so bile stare 65 let ali več, kot takih, ki so bile stare manj kot 15 let; pri moških je bila slika enaka.

Med osebami v starosti 15 do 64 let (tj. med delovno sposobnim prebivalstvom) je bilo približno 60 % zaposlenih ali samozaposlenih oseb (tj. delovno aktivnih), kar je enako slovenskemu povprečju.

Med aktivnim prebivalstvom občine je bilo v povprečju 14,6 % registriranih brezposelnih oseb, to je več od povprečja v državi (11,2 %). Med brezposelnimi je bilo tu – kot v večini slovenskih občin – več žensk kot moških.

Povprečna mesečna plača na osebo, zaposleno pri pravnih osebah, je bila v tej občini v bruto znesku za približno 19 % nižja od letnega povprečja mesečnih plač v Sloveniji, v neto znesku pa za približno 16 % (Statistični urad RS, b.d.).

Po neuradnih podatkih je bilo v občini Metlika leta 2018 približno 360 vseh Romov, od tega 132 žensk in 228 moških. Največje število Romov je v starostnem obdobju 19–45 let (delovno aktivno prebivalstvo), temu sledi starostno obdobje od šestega leta do vključno 14. leta starosti. Najmanj pa jih je v starostnem obdobju nad 60 let, in sicer samo osem.

Od vseh delovno aktivnih Romov je zaposlenih samo osemnajst, od tega so trije samozaposleni.

V nadaljevanju bom predstavila: preskrbo ljudi, prevozna sredstva, ki so na voljo ljudem v občini Metlika, osnovno infrastrukturo, zdravstvene službe, izobraževalne ustanove, varnostne razmere in socialno službo v občini Metlika.

Ljudje v občini Metlika imajo na voljo štiri manjše nakupovalne centre, in sicer Gala Mercator, KZ Metlika, Spar in Tuš. V nakupovalnih centrih imajo ljudje na voljo trgovine s prehrano, tekstilom in športno opremo. Skoraj vsak nakupovalni center ima tudi bife. V enem nakupovalnem centru se nahaja tudi frizer. Sicer pa v občini Metlika obratuje kar nekaj frizerjev, tako v samem mestu kakor tudi po vaseh. Poleg nakupovalnih centrov obstaja v občini Metlika še nekaj manjših trgovin, ki se nahajajo tako v mestnem središču kakor po ostalih krajih v občini. V Metliki so tudi: pošta, banke, lekarna, kulturni dom s kinodvorano, grad, vinska klet, hotel, nekaj gostiln, kozmetični salon, tri bencinske črpalke, ena polnilna postaja za električne avtomobile ...

Skozi celo Metliko so razporejene različne ustanove, in sicer zdravstveni dom, zobozdravstvene organizacije, center za socialno delo, občina, zavod za zdravstveno zavarovanje, upravna enota, Zavod RS za zaposlovanje, policijska postaja, davčna izpostava, dom starejših občanov, otroški vrtec in osnovna šola. V občini obstajata poleg metliške osnovne šole še dve manjši osnovni šoli, in sicer na Suhorju in v Podzemlju.

4.1.3. Prevozna sredstva

V občini Metlika obstajata železniški in avtobusni promet, vendar sta oba slabo urejena. Občani imajo slabe prometne povezave z javnimi prevoznimi sredstvi, predvsem v smeri proti Ljubljani.

4.1.4. Osnovna infrastruktura

Za okolje in prostor skrbi Komunala Metlika, ki zagotavlja na območju občine Metlika pitno vodo in odvoz odpadkov.

Vsako gospodinjstvo ima napeljeno električno in vodo, z izjemo nekaterih gospodinjstev v romskih naseljih.

4.1.5. Zdravstvene službe

Zdravstvene storitve za občane občine Metlika zagotavlja Zdravstveni dom Metlika, v katerem je zaposlenih pet zdravnikov, dva zobozdravnika, nekaj medicinskih sester in dva laboratorijska tehnika.

4.1.6. Izobraževalne ustanove

Izobraževalne ustanove v občini Metlika so Otroški vrtec Metlika in tri osnovne šole (Metlika, Suhor, Podzemelj).

4.1.7. Varnostne razmere

Varnostne razmere v občini Metlika zagotavlja Policijska postaja Metlika.

4.1.8. Socialne službe oziroma organizacije, ki delajo s starimi ljudmi

Na področju dela s starimi ljudmi delujejo v občini Metlika poleg Centra za socialno delo Dolenjska in Bela krajina, Enote Metlika, in Doma starejših občanov Metlika tudi Rdeči križ, Karitas, Hiša Sadeži družbe Metlika in društva upokojencev Gradac, Metlika in Suhor.

4.2. Analiza intervjujev

V raziskavi je sodelovalo osem najstarejših Romov iz občine Metlika. Od tega so bili trije moški in pet žensk, katerih povprečna starost je bila 66,12 leta. Intervjuvanci so doma iz treh romskih naselij občine Metlika, in sicer Gradca, Dolnjih Dobravic in Rosalnic. Bistvenih

razlik zaradi spola ali kraja bivanja ni bilo mogoče ugotoviti, zaradi česar predvidevam, da bi dobila podobne rezultate, če bi opravila intervju tudi s starejšimi Romi iz drugih dveh romskih naselij. Na področjih, kjer je bilo mogoče zaznati pomembnejše razlike, bom to tekom rezultatov raziskave tudi poudarila.

Preglednica 2: Intervjuvane osebe v raziskavi po spolu, starosti in kraju bivanja

Intervjuvana oseba	Spol: moški/ženska	Starost	Kraj bivanja
A	Ž	61	Rosalnice
B	Ž	75	Rosalnice
C	M	63	Rosalnice
D	Ž	81	Gradac
E	M	68	Dolnje Dobravice
F	Ž	61	Rosalnice
G	Ž	60	Dolnje Dobravice
H	M	60	Rosalnice

Iz preglednice 3 je mogoče razbrati, da je v občini Metlika več starih Rominj kot starih Romov. Večinoma so stari malo nad 60 let, le dve Rominji odstopata s starostjo, in sicer ena s 75 in ena z 81 leti starosti. Večji del jih živi v romskem naselju Rosalnice, dve intervjuvani osebi živita v Dolnjih Dobravah in ena intervjuvana oseba v Gradcu. V romskih naseljih Križevska vas in Svržaki ni Romov, starih nad 60 let.

Preglednica 3: Povprečna starost intervjuvanih oseb

Povprečna starost vseh intervjuvancev	Aritmetična sredina: 66,12 leta
Povprečna starost vključenih moških v raziskavo	Aritmetična sredina: 63,66 leta
Povprečna starost vključenih žensk v raziskavo	Aritmetična sredina: 67,6 leta

Iz preglednice 4 je razvidno, da je povprečna starost vseh intervjuvanih oseb 66,12 leta in da je povprečna starost intervjuvanih Rominj nekoliko višja od povprečne starosti intervjuvanih Romov.

4.2.1. Ocena življenja starih Romov

Prvo vprašanje, ki sem ga zastavila intervjuvancem, se je glasilo: Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

Večina intervjuvancev je odgovorila, da ne živijo ravno najboljše. Odgovor so podprli z izjavami: *A: »Živim sama v tej stari podrtiji, streha se bo kmalu zrušila, preživljam se le s socialno pomočjo. Še dobro, da mam deco tu blizu, da mi pomagajo.« B: »Saj vidiš, kako hišo imamo, komaj da stoji, skos jo moramo nekaj popravljat, da se ne zruši. Nimamo gnara, da bi jo praf zrihtali, saj s socialno ne moremo nič zrihtat. Moja deca so tu okoli mene v svojih*

bajtah, ki niso nič bulje od moje, tak da mi niti oni ne morejo nič pomagat.» Iz odgovorov sledi, da niso zadovoljni s svojim načinom življenja, na kar predvsem vplivajo neurejene bivanjske razmere in nizki dohodki za preživetje. Svetlo točko v življenju jim predstavljajo njihovi otroci, ki večinoma živijo v njihovi bližini in so jim v pomoč, če le-to potrebujejo.

Njihovi dnevi so skorajda vsak dan enaki in dokaj podobni. Radi poležavajo, pijejo kavo, nabirajo gozdne sadeže (gobe, borovnice ...), se družijo z otroki in sorodniki. Rominje varujejo svoje vnuke in kuhajo kosilo, medtem ko Romi pripravljajo drva za zimo, nabirajo staro železo, ki ga prodajo in si tako pomagajo pri preživetju, saj jim denarna socialna pomoč ne zadošča za preživetje. *A: »Fsi dani so skoraj isti, ko se naspim, se vstanem, kaj malega pojem, skuham kavo ... Pol pridejo k meni moji na kavo (sini z ženami). Malo pospravim, pol je že kuhanje južne na vrsti. Kuham še za sina i njegovo družino. Večkrat čuvam od sinov deco, da si oni kaj naredijo. Grem na obisk k sinom al pa oni pridejo k meni z deco.*»

Vrednote v življenju jim predstavljajo predvsem zdravje, njihovi otroci in denar. *H: »Najbolj pomembno je, da si zdraf, da maš svojo streho nad glavo i gnar, da si lahko kaj kupiš.*« Določenim so se vrednote tekom življenjskih obdobij spremenile, in sicer menijo, da jim je v starosti najpomembnejše zdravje, o čemer niso tako razmišljali, ko so bili mladi. *H: »Fčasih nisem tako razmišlal o zdravju, zdej pa da.*»

Romi se zavedajo, da je v starosti vse težje in da potrebujejo pomoč, ki jo zlahka dobijo, saj kot navajajo, so mlajši Romi vedno pripravljeni pomagati starejšim Romom. *C: »Bolj ko si star, težje je. Rabiš nekoga, ki ti pomaga. Naši so skus pripravljeni pomagat starejšim.*« *B: »Starost je žalost, ne morem več tulko hodit in nabirat zelišča, bolj si navezan na druge. Romi imajo radi starejše Rome, ti pomagajo.*»

Značilno za stare Rome je, da starejše Rominje pomagajo pri varstvu otrok, kuhajo kosilo za več generacij, medtem ko starejši Romi skrbijo za dodaten dohodek z nabiranjem in prodajo starega železa. *F: »Ženske čuvamo deco, kuhamo južno, moški kaj delajo – pomagajo zbirat železo i skus se kaj najde, kurimo ogenj.*»

Iz raziskave je razvidno, da so stari Romi družabni, se radi družijo s svojimi otroki, vnuki in ostalimi sorodniki, radi poslušajo glasbo, predvsem hrvaško. *G: »Kake oddaje, ki je muzika, dnevnik; na prireditve ne hodim, na radiju poslušam Narodni radio – hrvaška muzika.*»

H: »Je ne čitam nič, malo gledam televizijo, dnevnik, hrvaške kanale, ki majo dobro muziko; na prireditve ne hodim, edino na veselice i naše romske fešte.» Časopisov, revij in knjig ne berejo, saj jih večina ne zna brati ali pa zaradi slabšega vida. Informacije dobijo na televiziji, saj nekateri pravijo, da gledajo televizijo, predvsem dnevnik in poročila.

Za stare Rome ne bi mogla reči, da so osamljeni, saj sami navajajo, da se vsak dan družijo. *A: »Mi, Romi, nismo sami, mi se vsak dan družimo.« H: »Ne, naši niso sami, fsi živijo s svojimi, pri vas civilih je drugače, zat morate it, ko ste stari, v starački dom.«*

Večina pravi, da imajo sosedsko pomoč dobro razvito, si medsebojno pomagajo pri raznih opravilih. *B: »Da, mi si jako pomagamo s sosedi, to so sami naši, žlahta.«* Ena intervjuvanka meni, da se lahko zanese le na sina. *E: »Ne, s sosedi si ne moreš pomagat, dobro, da mam sina tu blizu, on mi pomaga.«* Ena pa pravi, da si s sosedi ne pomagajo, saj se ne razumejo. *G: »Ne, sosedi si nič ne pomagamo, smo skarani.«*

4.2.2. Ocena socialnega konteksta

Na vprašanje, ali imajo stike s svojo družino, otroki, drugimi sorodniki, kdo so pomembni ljudje v njihovi bližini, ali koga pogrešajo, je večina odgovorila, da se vsakodnevno družijo s svojimi otroki in vnuki ter da ne pogrešajo nikogar. *A: »Da, družimo se vsak dan, z mojo deco, z njihovo deco i z drugo žlahto se dosti vidimo i čujemo po telefonu. Nikogar ne pogrešam.«* Ena intervjuvana starejša Rominja je povedala, da pogreša svoje hčere in njihove otroke, saj le-ti živijo drugje in zaradi slabe prometne povezave nimajo stikov. *F: »Jako malo, fsi živijo drugdi, ja ne morem do njih, niti nimajo oni avta, da bi tu pršli; pogrešam moje hčerke i njihovo deco, dobro, da je tu z mano Jagodinka.«*

Večina jih je odgovorila, da stike redno vzdržujejo osebno, občasno prek mobilnih telefonov. *H: »Fsak teden se družimo, mamo fešte, čujemo se po mobitelu.« B: »S sosedi pijemo kavo vsak dan, prijatli pridejo čez vikend, čujemo se po telefonu, vidimo se na kaki fešti.«*

Stari Romi imajo neformalno pomoč zagotovljeno s strani svojih otrok, ki živijo v njihovi bližini. Na vprašanje, kdo jim pomaga, če česa ne zmorejo sami, so večinoma odgovorili, da jim pomagajo njihovi otroci ali vnuki.

Stari Romi imajo sicer močno socialno mrežo, ker imajo običajno veliko otrok, vendar je le-ta ozko razvejana. Sestavljajo jo otroci, vnuki, sosedje in ostali sorodniki. Redko se pojavijo v njihovi socialni mreži prijatelji, še redkeje znanci in kolegi. Sodelavcev oz. bivših sodelavcev nimajo v svoji socialni mreži, saj jih večina v obdobju delovne aktivnosti ni bilo zaposlenih. Njihova socialna mreža je omejena predvsem na romsko populacijo.

4.2.3. Ocena zdravja

Ocena zdravja starih Romov o lastnem zdravstvenem stanju je zelo pomembna. Večina jih je povedala, da s svojim zdravstvenim stanjem niso zadovoljni. Na vprašanje, kakšno je njihovo zdravje, so odgovarjali: *B: »Slabo. Probleme mam s pritiskom, vrti se mi, želodec me boli.« F: »Slabo, skus mam kake probleme, neču ti niti naštevat, ki boš cel dan tu, glava me boli, želodec.« G: »Fse me več boli, najbolj želodec i glava.«* Samo ena je odgovorila, da je zaenkrat še dobro: *H: »Kulko tulko je še dobro, fčasih mi kaj je ... al nič kaj hujšega.«*

Izpostavili so naslednje zdravstvene težave: sladkorno bolezen, visok pritisk, rane na želodcu ter bolečine v glavi in želodcu.

Pri oceni zdravja sem jih spraševala tudi o tehnikah zmanjševanja tveganj, da bi njihovo zdravstveno stanje postalo slabše, oziroma kaj počnejo, da bi ohranili stopnjo zdravja. Intervjuvanci so navajali, da skrbijo za svoje zdravje predvsem z gibanjem na svežem zraku in rednim vsakodnevnim počitkom. Obvezno pa jemljejo zdravila, ki jim jih predpiše njihov osebni zdravnik.

Ugotovila sem, da imajo vsi intervjuvani starejši Romi urejeno zdravstveno zavarovanje prek centra za socialno delo. Pri vprašanju, ali plačujejo za kakšne zdravstvene storitve (pripomočke, zdravila), so povedali, da doplačujejo samo protibolečinska zdravila (tablete).

Če zbolijo, je večina odgovorila, da jih negujejo njihovi najbližji (otroci, vnuki, žena), le en intervjuvanec je odgovoril, da se neguje sam: *C: »Ne rabim nikagar, sam se peljem al pa dohtar pride k meni.«*

Večina intervjuvanih Romov je povedala, da se zaenkrat zaradi starosti še niso poškodovali, ena intervjuvana je povedala, da se je poškodovala, ker se ji vrti: *D: »Da, dosti padem, ki se mi vrti, tak sem se jako vdarla na glavi i rebrih.«* Zavedajo se, da starost prinaša določene slabosti, saj kot navajajo, si v starosti bolj neroden: *G: »A da, ko si star, si hitreje kaj narediš, ki nisi več tak okreten, ko ko si mlad.«*

Na vprašanje, kakšna je njihova prehrana in ali pazijo na zdravo prehrano, so večinoma odgovorili, da jedo cenejšo hrano, predvsem makarone, riž, kruh in meso, kar pa običajno ni zdrava hrana oziroma glede na njihove zdravstvene težave (sladkorna, želodčna dieta) ni primerna, vendar si glede na finančne razmere ne morejo zagotoviti dietne prehrane, ki je dražja. Občasno si na zabavi privoščijo pečenko na žaru, ki jo sami spečejo: *C: »A skus jemo isto, makarone i kruh, ko je kaka fešta, mamo pečenko – odojka al janca, ki ga sami spečemo.«*

4.2.4. Ocena tveganj

V tem sklopu vprašanj me je zanimalo, ali se zavedajo tveganj, ki jih prinaša starost, kako jih rešujejo in česa jih je strah sedaj v starosti. Intervjuvanci so navajali, da se zavedajo tveganj, ki jih prinaša starost, izpostavili so predvsem nerodnost in pozabljivost.

Nekatere intervjuvance je strah, da bodo s starostjo še bolj opešali in da bodo posledično priklenjeni na dom oziroma posteljo. Navajeni so biti veliko od doma, in sicer so pogosto nabirali gozdne sadeže in zbirali staro železo. Določeni so izpostavili, da jih je strah padca zaradi spolzkega terena v jesenskem in zimskem letnem času. Povedali so, da so sedaj v starosti spremenili določene življenjske navade, predvsem vse stvari počnejo bolj počasi, zaradi okornosti se manjkrat odpravijo v gozd po gozdne sadeže in po mestu oziroma vaseh zbirat staro železo, posledično imajo nižji zaslužek in težje preživetje.

4.2.5. Ocena služb

Informiranost intervjuvanih starih Romov o delovanju služb na območju občine Metlika, ki delujejo v pomoč in podporo starim ljudem, je zelo slaba. Poznajo le osnovne oblike pomoči, npr. da obstajajo center za socialno delo, zdravstveni dom, dom starejših občanov, Rdeči križ in Občina Metlika. Največkrat sta bila v intervjuju izpostavljena center za socialno delo in Rdeči križ. Nobeden intervjuvanec ni navedel Društva upokojencev Metlika ali Hiše Sadeži družbe Metlika.

Na center za socialno delo se obračajo v glavnem zaradi denarne socialne pomoči ali varstvenega dodatka, na Rdeči križ hodijo po pakete hrane in oblačil, v zdravstveni dom pa zaradi zdravil. Doma starejših občanov ne poznajo dobro, vedo, da obstaja, vendar nimajo želje, da bi bivali v njem. B: *»Ne znam, upam, da ne bom rabla it tam.«* G: *»Samo tam ne bi rada šla, pol je konc, ko si tam.«*

4.2.6. Želje, potrebe

Pri vprašanju, kaj mislijo, da bi stari ljudje v njihovem kraju še potrebovali, da bi lahko kakovostno živeli, se mi je zdelo zanimivo, da ni nobeden intervjuvanec izrazil potrebe po kakšni službi oziroma storitvi, kljub temu da sem jim poskušala dopovedati, da se vprašanje nanaša na potrebe/želje po storitvah oziroma službah. Pri željah oziroma potrebah so jim bile na prvem mestu materialne dobrine, in sicer imajo željo, da bi imeli boljšo hišo s kopalnico, asfaltiran dovoz do hiše, več finančnih sredstev, da bi si zagotovili dostojno življenje.

Konkretnih predlogov, kaj bi bilo treba organizirati, da bi bilo starim ljudem v njihovem okolju lažje, ni bilo. Dva intervjuvanca sta izpostavila asfalt in eden kopalnico.

Predvidevam, da so bili proti koncu intervjuja že malo utrujeni in da jim je padla koncentracija, saj so na zadnja vprašanja večinoma odgovarjali z istimi odgovori.

Na vprašanje, ali imajo kakšen predlog, kaj bi bilo po njihovem mnenju treba organizirati, da bi bilo starim Romom v njihovem okolju lažje, večinoma niso imeli odgovora. Ena intervjuvana oseba je odgovorila, da ne ve in da naj to predlagajo zaposleni na občini. Ena intervjuvana oseba pa je zopet izpostavila željo po asfaltu in kopalnici.

Kljub temu da so na predhodna vprašanja o željah in potrebah v starosti na prvo mesto postavili materialne dobrine, je iz odgovorov mogoče razbrati, da jim bistveni pomen v življenju predstavljajo njihovi otroci in zdravje ter nazadnje denar.

5. Razprava

Magistrsko delo je nastalo s pomočjo lastnih izkušenj in znanj, pridobljenih v okviru moje zaposlitve na centru za socialno delo ter podatkov, pridobljenih v okviru kvalitativne raziskave, in podatkov, ki so mi kot občanki občine Metlika dobro poznani. Nekatere podatke sem pridobila tudi pri različnih službah v občini Metlika. Iz zbranih podatkov je razvidno, da ima občina Metlika malo posluha za stare ljudi, saj kot sem ugotovila, nima izdelanega programa varstva starejših ljudi. Večino skrbi za stare ljudi prevzame Center za socialno delo Dolenjska in Bela krajina, Enota Metlika, in Dom starejših občanov Metlika. Materialno stisko starih ljudi rešujejo predvsem Center za socialno delo Dolenjska in Bela krajina, Enota Metlika, občasno Občina Metlika, Rdeči križ Metlika in Karitas. Društva upokojencev Metlika, Gradac in Suhor ter Hiša Sadeži družbe skrbijo za aktivnosti starih ljudi v občini Metlika in na tak način deloma zadovoljujejo potrebe starih ljudi v občini. Velja izpostaviti, da so aktivnosti društva namenjene predvsem članom društva. Običajno ostali stari prebivalci ne vedo za njihove aktivnosti. Hiša Sadeži družbe je bila v Metliki pred kratkim ustanovljena, zato njeno delovanje ljudem v občini Metlika še ni dobro poznano. Če se osredotočim na populacijo starih Romov, pa sem ugotovila, da poznajo samo službe in organizacije, kjer lahko uveljavljajo svoje pravice in si tako zagotovijo materialne dobrine (Center za socialno delo Dolenjska in Bela krajina, Enota Metlika, Občino Metlika, Rdeči križ Metlika), saj jim je to prvotnega pomena. V okviru svojih nalog center za socialno delo zagotavlja tudi storitve, kot so recimo prva socialna pomoč, osebna pomoč in pomoč družini za dom, v katere pa se stari Romi redko vključujejo, saj ne vidijo potrebe po njih oziroma ne vidijo smisla po vključitvi v navedene storitve.

V uvodu magistrskega dela sem predstavila starost, kot jo vidi Ramovš (2003, str. 74), ki pravi, da starost delimo na tri obdobja, in sicer:

1. zgodnje starostno obdobje od 66. do 75. leta, ko se človek privaja na upokojsko svobodno življenje, po navadi je dokaj zdrav in trden ter živi zelo dejavno;
2. srednje starostno obdobje od 76. do 85. leta, v katerem se v svojih dejavnostih prilagaja in doživljajsko privaja na upadanje svojih moči in zdravja, naglo izgublja vrstnike in večini že umre sozakonec;
3. pozno starostno obdobje po 86. letu starosti, ko postaja kot prejemnik pomoči za mlajši dve generaciji nemi učitelj najglobljih temeljev človeškega dostojanstva, sam pa opravlja zadnje naloge v življenju.

Vidimo, da Ramovš (2003) starost razdeli na tri obdobja, in sicer zgodnje starostno obdobje, ki naj bi se začelo takoj s 66. letom starosti in trajalo do 75. leta starosti, sledilo naj bi mu srednje starostno obdobje, ki se začne s 76. letom, in nazadnje še pozno starostno obdobje, ki traja od 86. leta starosti dalje.

Pri starih Romih bi starost težko delili na navedena starostna obdobja oziroma bi težko rekli, da za navedena starostna obdobja velja ista starostna meja, kot jo navaja avtor. Med pisanjem magistrskega dela se mi je porodilo vprašanje, kje sploh je starostna meja pri Romih. Dejstvo je, da je v občini Metlika le osem Romov starih nad 60 let in iz moje raziskave je razvidno, da je njihova povprečna starost 66 let. Tudi če pogledamo stališča Svetovne zdravstvene organizacije (WHO), ki je postavila mejo staranja pri 65 letih, česar se drži tudi večina gerontologov (Pečjak, 2007), vidimo, da bi to težko držalo za stare Rome. Za Rome v občini Metlika je značilno, da se starajo hitreje od večinskega prebivalstva oziroma da je njihova starostna meja nižja kakor pri ostalih starih ljudeh, na kar verjetno vplivajo njihov način življenja, prehrana, materialni status in okolje, v katerem živijo.

Prav tako pri Romih ne velja delitev srednjih let, kot jih deli Ramovš (2003, str. 74):

1. zgodnja srednja leta (od 26. do 35. leta): to je običajno čas priprave in ustanovitve lastne družine z majhnimi otroki, odhoda iz rodne družine in uvajanje v poklicno delo oziroma službo;
2. osrednja srednja leta (od 36. do 50. leta): je čas s šoloobveznimi otroki tja to njihovega samoosvajanja ter čas poklicnega in službenega vrhunca;
3. pozna srednja leta (od 51. do 65. leta): za ta leta je po navadi značilno, da so otroci že samostojni, čeprav dokaj pogosto živijo še pri starših, poleg tega je to čas postopne priprave na upokojitev, v številnih primerih so ljudje že upokojeni, nekateri pa že ovdoveli.

Pri Romih v občini Metlika se zgodnja srednja leta, kot jih imenuje Ramovš, začnejo veliko prej, in sicer kmalu po dopolnjenem 16. letu starosti. Za Rome v občini Metlika je značilno, da odidejo iz rodne družine in si ustvarijo svojo družino kmalu po dopolnjenem 16. letu starosti. Do dopolnjenega 25. leta starosti si običajno že vsak Rom v občini Metlika ustvari svojo družino. Osrednja srednja leta se jim začnejo po 25. letu starosti in trajajo nekje do 40. leta, ko se njihovi otroci osamosvajajo. Poklicnega in službenega vrhunca ne poznajo, saj so le redki, ki so zaposleni. Pozna srednja leta se jim začnejo takoj po 40. letu starosti in trajajo do predvidoma 49. leta starosti. Njihovi otroci so že samostojni, pogosto še živijo pri starših.

Glede na nižjo mejo srednjih let je posledično nižja tudi meja starosti. Tako, da je odgovor na moje vprašanje: meja starosti pri Romih je izrazito nižja kot pri večinskem prebivalstvu, in sicer po moji oceni nekje pri 50. letu starosti.

V uvodnem delu sem zapisala, da se veliko ljudi v današnjem času sprašuje, kdaj se sploh začne starost, kje je tista meja, tista ločnica, ko lahko rečemo, da je nekdo star. Moje magistrsko delo dokazuje, da so lahko različni odgovori, kar navaja tudi Mali (2002, str. 318), ki pravi, da lahko izjavo nekoga, ki pravi, da je star, v današnjem času razumemo na različne načine. Lahko je posledica njegovega notranjega, subjektivnega občutenja, ki je tudi podvrženo vplivu družbe, ali pa je odziv na družbeno pogojene reakcije, ki določajo, kdaj je človek star. Zato je pomembno, da razlikujemo kronološko starost od funkcionalne in ti dve od doživljajske.

Za boljše razumevanje in prepoznavanje potreb posameznikov moramo raziskati njihovo vsakdanje življenje. Etični kodeksi nam nalagajo, da je potrebno v socialnem delu ves čas temeljito, načrtno delovati in opazovati ter se truditi, da zadovoljujemo potrebe ljudi, predvsem tistih, ki so najbolj ranljivi in potrebni pomoči (Grebenc, 2014).

Z raziskavo, ki sem jo opravila v okviru magistrskega dela, sem si približala vsakdanje življenje starih Romov in posledično bolje razumem njihove potrebe, kar je ključnega pomena za socialnega delavca, če želi zagotoviti kakovostno pomoč in storitev ljudem, s katerimi se srečuje. Iz raziskave je razvidno, da je življenjski slog starih Romov dokaj enoličen in rutinski, kar jim daje občutek varnosti. Menim, da jim rutina olajša preživetje vsakdana in so tako bolj mirni, saj vedo, kaj bodo počeli in katere obveznosti jih čakajo. Obseg opravil, ki jih morajo postoriti, je odvisen od vsakega posameznika glede na njegovo zdravstveno stanje, kar pa je pogojeno tudi s starostjo.

Ljudje imamo v vsakem življenjskem obdobju, tako v mladosti in v srednjih letih kakor tudi v starosti, različne potrebe in tudi vrednote. Vrednotam lahko pripisujemo večjo ali manjšo vrednost in tudi pomen. Z raziskavo sem ugotovila, da starim Romom predstavljajo najpomembnejše vrednote družina, zdravje in materialna preskrbljenost. Družina jim predstavlja glavno socialno mrežo, zaradi česar jo tudi izredno cenijo. Zdravje je vrednota, katere se zavemo in jo običajno začnemo ceniti šele takrat, ko nam začne pešati zdravje. Prav tako se je izkazalo tudi pri starih Romih, ki so se v obdobju pešanja moči in slabšanja zdravstvenega stanja začeli zavedati te vrednote in ji pripisovati pomen. Glede na dejstvo, da so običajno Romi celo življenje materialno prikrajšani, jim vrednoto skozi vsa življenjska obdobja predstavlja materialna preskrbljenost, ki so jo izpostavili tudi intervjuvani stari Romi.

Stališča intervjuvancev do starosti so bila večinoma enaka, in sicer menijo, da je starost obdobje, ko potrebujejo pomoč drugih, saj niso več sposobni opravljati opravil, ki so jih opravljali včasih. Starim Romom pomoč nudijo njihovi otroci, ki jih imajo običajno veliko in na katere se lahko zanesejo, saj je njihova kultura takšna, da starejši Romi uživajo spoštovanje mlajših Romov. Starost dojemajo kot nekaj samoumevnega.

Pri pregledu vseh potreb, ki jih imamo ljudje, opazimo, da v starostnem obdobju običajno izstopa medčloveška družbena potreba (Ramovš, 2003), kar sem tudi sama ugotovila, saj se je izkazalo, da so starim Romom v občini Metlika ključnega pomena njihovi otroci, ki živijo blizu njih in s katerimi imajo dobre odnose. Tako imajo dobro zadovoljeno potrebo po osebnem medčloveškem odnosu, ki je sicer pri sodobnem človeku najmanj zadovoljena (Ramovš, 2003).

Izrazito se kaže tudi potreba po materialni preskrbljenosti, ki so jo sicer postavili na tretje mesto. Navajali so, da se sicer večinoma preživljajo z denarno socialno pomočjo, ki jim ne zagotavlja materialne varnosti, zato so si jo primorani zagotoviti z lastnim delom, kolikor jim dopuščata njihova starost in zdravstveno stanje. Če jim tega zdravstveno stanje ne dopušča, so pahnjeni v materialno stisko, kar pa se mi zdi nedopustno. Glede na dejstvo, ugotovljeno z mojo raziskavo, da je meja starosti pri Romih izrazito nižja kot pri večinskem prebivalstvu, bi bilo prav, da bi lahko stari Romi uveljavljali varstveni dodatek, in sicer ženske pred 63. letom in moški pred 65. letom ter si na tak način zagotovili materialno varnost.

Pri Romih je treba omeniti še potrebo po predajanju življenjskih izkušenj in spoznanj mladi in srednji generaciji, ki se kaže v izjavi intervjuvanca D: *»Ko si star, lahko mladim povedaš dosti stvari, ki si jih probal, da bodo oni znali i se naučili od starih.«* Iz dosedanjega dela z Romi mi je znano, da je pri starih Romih dobro zadovoljena ta potreba. Dejstvo je, da v metliški občini Romi neredno obiskujejo pouk in imajo slab učni uspeh ter večinoma ne dokončajo osnovne šole. Redki so, ki končajo srednješolsko izobraževanje. Na podlagi tega predvidevam, da si v okviru osnovnošolske izobrazbe ne pridobijo dovolj znanja za življenje, zato je za njihovo eksistenco ključnega pomena predaja življenjskih izkušenj in spoznanj s strani starejših Romov na mlajše. To pa je verjetno tudi ključ tega, da mlajši Romi spoštujejo in cenijo starejše Rome, kar se lepo kaže tudi s tem, kar sem ugotovila v raziskavi, da so mlajši Romi skorajda vedno pripravljeni pomagati starejšim Romom in skrbeti za njih, ko jih le-ti potrebujejo.

Z raziskavo in dosedanjimi izkušnjami, ki jih imam pri delu z Romi, sem potrdila tudi to, kar navaja Ramovš (2000, str. 321), in sicer da se velikokrat kakovost človeškega življenja meri po tem, v kolikšni meri so zadovoljene vse njegove potrebe, katerih se človek bolj ali

manj zaveda, ter vedno išče načine, kako jih bo zadovoljil. Nezadovoljene potrebe mu povzročajo bolečino in stisko. Pomembno je, da poskušamo zagotoviti zadovoljevanje vseh človekovih potreb, saj zadovoljevanje ene potrebe ne more nadomestiti zanemarjanja druge. Tako je lahko človek kljub materialni preskrbljenosti še vedno osamljen.

Pri Romih v občini Metlika se je pokazalo, da nimajo zadovoljene predvsem potrebe po materialni preskrbljenosti, kar jim predstavlja veliko stisko. To je bilo njihovo merilo za kakovost njihovega življenja oz. kot so sami navajali, da niso zadovoljni s svojim življenjem, kljub temu da imajo dobro zadovoljeno potrebo po osebnem medčloveškem odnosu.

Socialna mreža predstavlja posamezniku vez z ostalimi ljudmi v njegovem okolju. Obstajajo neformalne socialne mreže, pri katerih gre za povezanost posameznika z družino, sorodstvom ali sosedi in formalne socialne mreže. Za formalne socialne mreže je značilna povezanost posameznika z njegovim okoljem (Mali, 2008). Romi v občini Metlika imajo močno neformalno socialno mrežo, medtem ko formalne socialne mreže skorajda nimajo vzpostavljene. Iz raziskave je razvidno, da se Romi radi družijo, povezujejo s svojimi otroki, vnuki in ostalimi sorodniki ter sosedi, ki so običajno tudi njihovi sorodniki. Romska neformalna socialna mreža je močna, ker imajo veliko družino in posledično tudi veliko sorodstva. Njihov način življenja in kultura dajeta poudarek na neformalni socialni mreži. Ne kažejo potrebe po vzpostavitvi formalnih socialnih mrež. Romi se v svojem življenju srečujejo z nenaklonjenostjo večinskega prebivalstva zaradi njihovega načina življenja in njihove kulture, ki je drugačna od večinskega prebivalstva, ter zaradi miselnosti večinskega prebivalstva, da so Romi privilegirani s strani države. Pogosto se zgodi, da jim večinsko prebivalstvo zaradi neznanja in nestrpnosti očita, da so upravičeni do boljših pravic kakor večinsko prebivalstvo. Občutek nesprejetosti s strani večinskega prebivalstva jim zavira širjenje njihove socialne mreže, predvsem na formalno socialno mrežo.

Hlebec (2009, str. 33) navaja, da socialna omrežja, v katerih potekata komunikacija in medsebojna opora, omogoča ljudem občutek sprejetosti in cenjenosti, kar ima vpliv tudi na zdravje. Tudi Dragoš (2000, str. 304) navaja, da rezultati empiričnih raziskav kažejo, da so učinki socialnih mrež tesno povezani z zdravstvenim stanjem starih ljudi (vključno z nižjo umrljivostjo), kardiovaskularnimi obolenji, umrljivostjo zaradi raka in nivojem funkcionalnih zmožnosti. Njuni teoriji veljata tudi pri starih Romih. Z raziskavo sem pokazala, da sta pri Romih komunikacija in medsebojna opora znotraj neformalne socialne mreže dobro razviti, kar se kaže s tem, da imajo stari Romi občutek, da so s strani svojih najbližjih sprejeti in cenjeni. Njihova slabost pri socialnih mrežah je ta, da nimajo vzpostavljene formalne socialne

mreže, kar verjetno vpliva na njihovo zdravstveno stanje in na dejstvo, da stari Romi umirajo mlajši kot večinsko prebivalstvo.

Romi v občini Metlika imajo dobro razvito medgeneracijsko solidarnost, predvsem na mikro nivoju. Iz moje raziskave je razvidno, da si veliko medsebojno pomagajo predvsem znotraj družine. Opazimo lahko nekatere elemente odnosa med starimi Romi in njihovimi otroki, tako kot jih navajata Bengtson in Oyama (2007, str. 9):

- emocionalna oz. povezovalna solidarnost (stari Romi imajo običajno večjo stopnjo stikov s sinovi kakor s hčerami);
- konsenzualna solidarnost (mladi Romi se pogosto strinjajo z mnenji/vrednotami starih Romov, saj jih ti poučijo bistvenih stvari o življenju);
- funkcionalna solidarnost (stari Romi pomagajo svojim otrokom pri varstvu njihovih otrok, medtem ko jim ti pomagajo z morebitnimi prevozi ali pripravo drv za zimo);
- normativna solidarnost (stari Romi pričakujejo, da jih bodo njihovi otroci negovali, ko bodo nemočni in potrebni pomoči);
- strukturna solidarnost (romski otroci, ki živijo blizu svojih staršev, so bolj solidarni v odnosu do svojih staršev kakor tisti, ki živijo bolj oddaljeno).

Mali (2009, str. 75) navaja pomembnost cikličnega življenja, kar se pri Romih dobro kaže, saj izredno dobro skrbijo za povezanost med generacijami in prenašanje izkušenj med generacijami. To je razvidno tudi iz dejstva, da so za njih najpomembnejši stiki z družino, otroki in vnuki.

Socialni status oziroma položaj Romov v občini Metlika ne izstopa od socialnega statusa oziroma položaja Romov v Sloveniji. Njihove socialno-ekonomske razmere so slabe. Njihov materialni, družbeni, izobrazbeni in poklicni položaj je v primerjavi z večinskim prebivalstvom izrazito nižji. K temu pripomore dejstvo, da imajo pogosto negativne izkušnje v osnovnošolskem izobraževanju (neuspešnost), zaradi česar dobijo odpor do vključevanja v izobraževanje. Posledica je nizka stopnja izobraženosti, zaradi česar sodijo v skupino trajno brezposelnih oseb. Večina starih Romov je nepismena. Odvisni so od denarne socialne pomoči in priložnostnih del (zbiranja starega železa, nabiranja gozdnih sadežev). Domove si gradijo le znotraj romskih naselij, ki so na obrobjih vasi, in tako so postali marginalizirani, kar navaja tudi Horvat (1999, str. 62).

Ugotovitve kažejo, da se način življenja Romov v mnogih pogledih razlikuje od večinskega prebivalstva. Značilnost starih ljudi je osamljenost, kot navaja Mali (2002, str. 319), česar pri romski populaciji oziroma pri starih Romih z raziskavo nisem potrdila.

Njihova kultura je drugačna. Mali (2002, str. 319) v članku navaja, da je bolezen lahko vzrok za osamljenost, saj zmanjšuje socialne stike, vendar moram tudi to zavreči. Iz raziskave je razvidno, da pri Romih bolezen ni vzrok za osamljenost.

Menim, da rezultatov moje raziskave ne moremo posplošiti na vso romsko populacijo v občini Metlika, saj se je skozi raziskavo pokazalo, da je meja starosti pri Romih nižja, kot sem jo jaz uporabila v raziskavi. Če bi želeli ugotovitve posplošiti, bi bilo treba intervjuvati še ostale Rome, ki so stari nad 50 let, da bi dobili realno oceno.

6. Sklepi

- Romi v občini Metlika so naseljeni na obrobjih vasi Gradac, Dolnje Dobravice, Križevska vas, Svržaki in Rosalnice, kjer so si ustvarili romska naselja, kar vpliva na njihovo marginalizacijo. Živijo v starih, majhnih, slabo stoječih leseno-zidanih hišah.
- Stari Romi v občini Metlika niso zadovoljni s svojim življenjem. Vzrok njihovega nezadovoljstva so predvsem neustrezne bivalne razmere, nizki dohodki in slabo zdravstveno stanje, kar vpliva tudi na dejstvo, da ne dočakajo visoke starosti.
- Meja starosti pri Romih je izrazito nižja kakor pri večinskem prebivalstvu.
- Vrednote v življenju jim predstavljajo njihovi otroci, zdravje in materialna preskrbljenost.
- Za Rome v občini Metlika je značilno, da mlajši Romi cenijo, spoštujejo in upoštevajo starejše Rome ter so jim pripravljeni pomagati. V vsakem romskem naselju je en starejši Rom, ki je kot nekakšen »poglavar«.
- Značilno za stare Rome v občini Metlika je, da so družabni, večinoma nepismeni, radi poslušajo hrvaško in bosansko glasbo, se ne udeležujejo javnih prireditev.
- Za romske družine je značilno, da imajo veliko otrok, zaradi česar imajo stari Romi močno neformalno socialno mrežo, ki je omejena predvsem na otroke in druge sorodnike. Formalne socialne mreže nimajo razvite.
- Romi se v starosti ne poslužujejo institucionalnega varstva. Stari Romi živijo in umrejo doma. Skrb za stare Rome prevzamejo njihovi otroci.
- V metliški občini obstaja nekaj služb in društev, ki so na voljo starim ljudem. Med starimi Romi je informiranost o dejavnostih teh služb in društev relativno slaba. Intervjuvanci poznajo predvsem center za socialno delo, Rdeči križ in zdravstveni dom.
- Vsem starim Romom je skupno dejstvo, ki velja tudi za ostale stare ljudi, da si želijo čim dlje ostati samostojni in neodvisni.

7. Predlogi

Predlogi za praktično izvajanje

- V Občini Metlika je treba izdelati program socialnega varstva starih ljudi, ki bi vključeval tudi stare Rome. Sestavljen bi bil iz naslednjih ukrepov:
 - prilagoditev domačega okolja potrebam starih ljudi;
 - zagotovitev dostopnosti do storitev javnih služb in do drugih storitev ter programov, ki vplivajo na kakovost življenja posameznikov;
 - povečati mobilnost starih ljudi z javnimi prevozi in drugimi izvajalci ter le-to po potrebi tudi subvencionirati;
 - omogočiti starim ljudem, da bi čim daljši čas živeli v domačem okolju, na način, da se jim prilagodijo stanovanja oziroma da se jim zagotovijo minimalni življenjski pogoji;
 - spodbujanje prostovoljskih dejavnosti in medgeneracijske solidarnosti v skupnosti;
 - razviti pristope promoviranja, informiranja in uporabe storitev za starejše.
- Center za socialno delo bi moral razviti program socialnega varstva, v okviru katerega bi skrbel za promoviranost in informiranost starih Romov glede storitev, ki so na voljo starim ljudem v občini Metlika, ter jim pomagati pri vključitvi v potrebne storitve. Na tak način bi si stari Romi razširili svoje socialno omrežje, kar bi pripomoglo k zmanjšanju njihove marginalizacije v skupnosti.
- Vzpostaviti odnos med službami in organizacijami, ki skrbijo za potrebe starejših ljudi v občini Metlika, z romskim svetnikom (Romi mu zaupajo), ki bi predstavljal vez med temi službami oziroma organizacijami in starimi Romi. Na tak način bi se jim lahko približale storitve služb in organizacij, ki so namenjene starim ljudem.
- Dejstvo je, da je meja starosti pri Romih izrazito nižja kakor pri večinskem prebivalstvu, zaradi česar bi bilo treba razmisliti o spremembi zakonodaje, da bi lahko starim Romom zagotovili materialno varnost z varstvenim dodatkom pred 63. letom za ženske in 65. letom za moške.

Predlogi za nadaljnje raziskovanje

- V raziskavo ocena življenja starih Romov in njihovih potreb v občini Metlika bi bilo glede na ugotovljeno dejstvo, da je meja starosti pri Romih izrazito nižja, kot sem jo uporabila v raziskavi, treba vključiti še Rome, stare nad 50 let, saj bi tako dobili

rezultate, ki bi bili bolj reprezentativni za stare Rome in posledično bi jih lahko
posplošili na celotno populacijo starih Romov v občini Metlika.

8. Seznam virov

- Accetto, B. (1987). *Starost in staranje. Osnove medicinske gerontologije*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Bengston, V., L. & Oyama, P., S. (2007). *Intergenerational solidarity: strengthening economic and social ties*. New York: United Nations Headquarters.
- Dragoš, S. (2000). Socialne mreže in starost. *Socialno delo* 39, (4–5), 293–313.
- Dragoš, S. (2000). Staranje v luči socialnega kapitala (na Slovenskem). *Socialno delo* 39, (4–5), 241–251.
- Dragoš, S., Leskošek, V. (2003). *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana: Mirovni inštitut za sodobne družbene in politične študije.
- Dominelli, L. (1995). Antirasistična perspektiva v socialnem delu. *Socialno delo* 34 (3), 181–193.
- Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J. & Urek, M., (2008). *Dolgotrajna oskrba: očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Flaker, V., Nagode, M., Rafaelič, A. & Udovič, N. (2011). *Nastajanje dolgotrajne oskrbe: ljudje in procesi, eksperiment in sistem*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Flaker, V. (2011). Prostor in socialno delo. *Teorija in praksa* 49, (1), 53–70.
- Flaker, V. (2012). *Direktno socialno delo*. Ljubljana: Založba/*cf.
- Grebenc, V. (2003). *Metodologija raziskovanja v skupnosti*. Študijsko gradivo za interno uporabo.
- Grebenc, V. (2005). *Ocena potreb in raziskovanje lokalnih vrednosti kot izhodišče za delovanje v socialnem delu*. (doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Grebenc, V. (2014). Understanding the Needs of Older people: Shifting Toward More Community Based Responses. *Revija za socialnu politiku*, 21, (2), 133–160.
- Hlebec, V., Kogovšek, T., Domanjko, B. & Pahor, M. (2007). Opazovanje sprememb v sestavi socialnih omrežij: metodološki vidik. *Teorija in praksa* 44, 211–225
- Hlebec, V. (2009). *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej
- Hlebec, V., Filipovič Hrast, M., Kump, S., Jelenc Krašovec, S., Pahor, M. & Domajnko, B. (2012). *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hojnik-Zupanc, I. (1997). *Dodajmo življenje letom. Nekaj spoznanj in nasvetov, kako se smiselno in zdravo pripravljati na starost in jo tako tudi živeti*. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.

- Hojnik-Zupanc, I. (1999). *Samostojnost starega človeka v družbeno-prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Znanstvena knjižica FDV.
- Horvat, J. (1999). Položaj Romov v Sloveniji. V Klopčič V. & Polzer, M. (ur), *Izboljšanje položaja Romov v Srednji in Vzhodni Evropi: Izziv za manjšinsko pravo: Zbornik referatov na znanstvenem srečanju v Murski Soboti*, 11.–12. aprila 1997 (str. 20–27). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Horvat, J. (2003). Kronološki podatki o organiziranju Romov. V Horvat, J. (ur), *Romski zbornik IV* (str. 5–12). Murska Sobota: Romani Union Murska Sobota.
- Kristančič, A. (2005). *Nova podoba staranja-siva resolucija*. Ljubljana: Združenje svetovalnih delavcev Slovenije.
- Mali, J. (2002). Starost, emocije in emocionalno delo. *Socialno delo*, 41, (6), 317–323
- Mali, J. (2007). *Vloga in pomen socialnega dela v razvoju institucionalnega varstva starih ljudi v Sloveniji*. Ljubljana.
- Mali, J. (2008). *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J. (2009). Izzivi na področju socialnega dela s starimi ljudmi. *Socialni izzivi*, 15 (30) 12–15.
- Mali, J. (2013). Socialno delo s starimi kot specializacija stroke. *Socialno delo*, 52 (1), 57–67.
- Mali, J. (2014). Uloga socialnog rada u epohi međugeneracijske solidarnosti u društvu. *Revija za socialnu politiku*, 21 (2), 111–131.
- Milošević-Arnold, V. (2006). *Celostna obravnava oseb z demenco v domu za stare*. Fakulteta za socialno delo, 45 (3–5), 119–126.
- Milošević Arnold, V. (1999). Razvoj socialnega dela s starimi ljudmi. *Kaljenje* 1.
- Mesec, B. (2006). Očarani z močjo. *Socialno delo*, 45 (3–5), 235–247.
- Musek, J. (1993). *Znanstvena podoba osebnosti*. Ljubljana: Educy.
- Pečjak, V. (1998). *Psihologija tretjega življenjskega obdobja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Pečjak, V. (2007). *Psihologija staranja*. Bled: Samozaložba.
- Resman, S. (2005). *Zagotavljanje samostojnosti in povezanosti starostnikov v bivalnem okolju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ramovš, J., Kladnik, T., Knific, B. in sodelavci (1992). *Skupine starih za samopomoč*. Ljubljana: Inštitut za socialno medicino in socialno varstvo.
- Ramovš, J. (2000). Medgeneracijska povezanost, samopomoč in kakovostna starost. *Socialno delo*, 39 (4–5), 315–329.

- Ramovš, J. (2003). *Kakovostna starost*. Socialna gerontologija in gerontagogika. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in SAZU.
- Ramovš, J. (2004). Specifikacija potreb in oskrbe starih ljudi s stališča socialnega dela. *Zdravstveni vestnik*, 73 (10), 721–730.
- Ramovš, J. (2009). Gerontološko izrazje: Medgeneracijsko sožitje. *Kakovostna starost*, 12 (1), 104–105.
- Silverstein, M. & Bengtson, V. L. (1997). Intergenerational Solidarity and the Structure of Adult Child-Parent Relationships in American Families. *American Journal of Sociology*, 103 (2), 429–460.
- Spence L. & Radunovich H. (2007). *Developing Intergenerational Relationships*. Pridobljeno 22. avgust 2018 s: <http://edis.ifas.ufl.edu/fy1007>
- Szydlik, M. (2008). Intergenerational Solidarity and Conflict. *Solidaridad conflictos intergeneracionales* 39 (1), str. 97–114
- Urh, Š. (2005). *Krepitev romske skupnosti*. V: Lešnik, B. (ur.). *Krepitev moči*, str. 59–66. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo.
- Zaviršek, D. & Škerjanc, J. (2000). Analiza položaja izključenih skupin v Sloveniji in predlogi za zmanjševanje njihove izključenosti v sistemu socialnega varstva. *Socialno delo*, 39 (6), 387–417.
- Žnidrec-Demšar, S. & Urh, Š. (2005). Izključujoči mehanizmi vključevanja Romov. V: Autor, S. & Kuhar, R. (ur.), Poročilo št. 04: Če ne boš priden, te bomo dali Slovencem, str. 36–51. Ljubljana, Open Society Institute.
- O izvoru Romov* (b.d.) Pridobljeno 4. 10. 2018 s <http://www.romsvet.si/sl-si/romi-v-sloveniji/o-izvoru-Romov>.
- Prihod Romov na slovenska tla* (b.d.) Pridobljeno 4. 10. 2018 s <http://www.romsvet.si/sl-si/romi-v-sloveniji/o-izvoru-Romov>.
- Kultura* (b.d.) pridobljeno 4. 10. 2018 s <http://www.romsvet.si/sl-si/romi-v-sloveniji/o-izvoru-Romov>.
- Občina Metlika* (b.d.) pridobljeno 3. 10. 2018 s <https://www.metlika.si/objava/114452>

9. Priloge

9.1. Priloga A: Vprašalnik

INTERVJU S STAREJŠIM ROMOM

Spol: M Ž

Starost:

Kraj bivanja:

Datum in čas trajanja pogovora:

1. OCENA ŽIVLJENJA STARIH LJUDI

1.1 Življenjski slog

Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

Kako preživete dan, vaš način življenja?

S čim si zapolnite dan, kaj običajno počnete čez dan?

1.2 Vrednote

Kaj je tisto, kar vam je danes zelo pomembno? V čem vidite smisel svojega sedanjega življenja?

Se vam zdi, da so se vaše vrednote skozi leta spremenile?

1.3 Zaznavanje, stališča

Kako gledate na svojo starost? Kako danes družba gleda na starost? Kako v vaši okolici gledajo na starejše ljudi?

1.4 Značilnost skupin

Kako stari v vašem kraju običajno preživljajo dneve?

Ali berete časopise? Katere? Katere oddaje radi gledate in poslušate? Ali obstajajo v vašem kraju kakšne prireditve, namenjene starim ljudem? Kakšno glasbo poslušate? Obiskujete prireditve, hodite k maši?

Se vam zdi, da je v vašem kraju veliko starih ljudi, ki so osamljeni, brez stikov z drugimi ljudmi?

Ali imate v vašem kraju dobro razvito sosedsko pomoč?

Kako stari ljudje v vašem kraju pridejo do vsakdanjih potrebščin iz trgovine ali do zdravnika?

2. OCENA SOCIALNEGA KONTEKSTA

2.1 Socialna mreža

Ali imate stike z vašo družino, otroki, drugimi sorodniki? Kdo so pomembni ljudje v vaši bližini? Ali koga pogrešate?

Ali vam otroci/sorodniki kakor koli pomagajo? Kako? Jim pomagata tudi vi? Na kakšen način?

S kom živite? Ste zadovoljni z odnosom?

Ali imate prijatelje, ki vas obiskujejo ali vi njih?

Kakšni so vaši stiki s sosedi, prijatelji? Kako vzdržujete stike (telefon, obiski ...)?

2.2 Neformalni viri pomoči? Samopomoč?

Ali lahko sami postorite nujne stvari? Kdo vam pomaga, če česa ne zmorete?

Ali se sami odpravite po opravkih? Potrebujete prevoz? Na koga se obrnete, da vas kam odpelje?

Ste vključeni v kako društvo in ste aktivni član?

Kako si pomagata v raznih trenutkih stiske? Ali sami poskrbite za dobro razpoloženje?

2.3 Delo, zaposlitev, prosti čas

S katerimi aktivnostmi se ukvarjate? Ali imate kakšne hobije, kaj radi počnete? Obdelujete vrtiček, pomagate pri varstvu otrok, negujete drugo osebo?

Kaj so vaše obveznosti, ki jih opravite čez dan, mesec, leto? Ali si s tem delom pomagate, da lažje preživite, ali to delate prostovoljno in vam je to v veselje?

2.4 Materialni položaj

Ali je po vašem mnenju dobro poskrbljeno za socialno varnost starih ljudi?

Kakšne vire dohodkov imate za preživljanje?

Ali lahko preživite s sredstvi, ki jih prejmete? Ali si lahko kaj privoščite? Kako si pomagate, če imate premalo dohodka? Ali bi potrebovali več sredstev za dostojno življenje? Ste bili kdaj na počitnicah in kje?

2.5 Stanovanje

S kom živite? Živite v stanovanju, hiši, baraki? Ali je to stanovanje primerno za bivanje in vam nudi pogoje za udobno bivanje?

2.6 Varnost

Se počutite varno v vašem kraju/stanovanju? Ste že kdaj doživeli nasilje? Ali živite v konfliktni z vašo okolico?

Ali je veliko nasilja, nesreč in drugih nevarnosti, ki ogrožajo vašo varnost in jih zaznavate v vašem okolju?

Kakšna so to nasilja in nesreče? Kako si zagotavljate varnost?

2.7 Socialne posledice, povezane s starostjo

Ali občutite, da zdaj, ko ste stari, družba drugače gleda na vas? Da imate manj pravic, da ste za kaj prikrajšani? Se vam zdi, da starost vpliva na vaš socialni položaj in kako?

3. OCENA ZDRAVJA

3.1 Ocena zdravja starih ljudi

Kakšno je vaše zdravje?

Kako skrbite za svoje zdravje (aktivnost, prehrana)? Kako obvladujete težave z zdravjem?

Ali imate zdravstveno zavarovanje (obvezno, dodatno)? Ali za kakšne zdravstvene storitve plačujete (pripomočke, zdravila)?

Kakšen se vam zdi vaš osebni zdravnik? Je dostopen, prijazen?

Kdo vas neguje, kdo vam pomaga, ko zbolite? Kdo vas pelje k zdravniku?

3.2 Bolezni, poškodbe

Imate kakšne kronične bolezni (odgovorite le, če želite)? Vas bolezen ovira pri vsakdanjem življenju? Kako prenašate tegobe, bolečine?

Ste se v zadnjem času kaj poškodovali? Se vam zdi, da se na starost pogosteje poškodujete? Kaj je vzrok poškodbam?

3.3 Prehrana

Kakšna je vaša prehrana? Ali pazite na zdravo prehrano?

4. OCENA TVEGANJ

4.1 Vrste tveganj

Kakšna tveganja po vašem mnenju prinaša starost? Kako jih rešujete?

4.2 Zaznavanje tveganj

Ali se vam zdi, da ste zdaj na starost spremenili kakšne življenjske navade? Česa vas je strah, česa se bojite sedaj v starosti?

5. OCENA SLUŽB

5.1 Vrste služb, zadovoljevanje potreb

Ali veste, kakšna pomoč je na voljo starim ljudem v vaši okolici? Katere organizacije so v kraju na voljo za pomoč starim ljudem?

Ali imate v vašem kraju možnosti, da zadovoljite svoje vsakdanje potrebe, želje?

Ali se v vašem kraju kakšna organizacija ukvarja s pomočjo starim ljudem in ali je namenjena zadovoljevanju potreb starih ljudi? Ali obstaja kakšna organizacija, ki vam pomaga pri zadovoljevanju vaših potreb, želja?

5.2 Ocena učinkovitosti

Ali veste, kaj dela center za socialno delo? Ali pride kdaj kakšna socialna delavka k vam? Ali ste bili že kdaj na centru za socialno delo? Kaj mislite, da bi potrebovali od centra za socialno delo?

Kakšne so vaše izkušnje z zdravstvenim domom/zdravstvenimi službami?

Vas obiskuje patronažna sestra?

Kako ocenjujete druge organizacije, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi (npr. dom starejših občanov) v vašem okolju?

5.3 Eko zemljevid

Naštejte vse organizacije, ki so v vašem kraju na voljo starim ljudem. Kako jih ocenjujete (–, +)?

6. ŽEJE, POTREBE

6.1 Potrebe po službah, storitvah

Kaj mislite, da bi stari ljudje v vašem kraju še potrebovali, da bi lahko kakovostno živeli?

Kaj mislite, da bi bilo treba organizirati, da bi bilo starim ljudem v vašem okolju lažje (predlogi, želje)?

Ali obstaja kdo v vašem kraju, na koga se lahko obrnete po pomoč? Kako vam pomaga?

6.2 Potrebe, želje

Kaj in koga bi potreboval vsak star človek, da bi kakovostno preživel starost?

Kaj bi vi potrebovali, da bi lepše preživljali dneve? Česa si želite?

Kaj je za vas bistvenega pomena v življenju?

Hvala za sodelovanje.

9.2. Priloga B: Zapisi intervjujev s starimi Romi

INTERVJU S STAREJŠIM ROMOM – A

Spol: M **Ž**

Starost: 61

Kraj bivanja: Rosalnice

Datum in čas trajanja pogovora: 1 uro in 45 min.

1. OCENA ŽIVLJENJA STARIH LJUDI:

1.1. Življenjski slog

Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

»Ne baš dobro. Živim sama v tej stari podrtiji, streha se bo kmalu porušila, preživljam se le z socialno pomočjo. Še dobro, da mam deco tu blizu, da mi pomagajo.«

Kako preživete dan, vaš način življenja?

»Fsi dani so skoraj isti, ko se naspim se vstanem, kaj malega pojem, skuham kavo, ... pol pridejo k meni moji na kavo (sini z ženami). Malo pospravim, pol je že kuhanje južne na vrsti. Kuham še za sina i njegovo družino. Večkrat čuvam od sinov deco, da si oni kaj naredijo. Grem na obisk k sinom al pa oni pridejo k meni z deco.«

S čim si zapolnite dan, kaj običajno počnete čez dan?

»Z čuvanjem dece, nabiranjem gob, kostanja.«

1.2. Vrednote

Kaj je tisto, kar vam je danes zelo pomembno? V čem vidite smisel svojega sedanjega življenja?

»Zdravje mi je pomembno. Da so blizu mene moji sini, njihova deca.«

Se vam zdi, da so se vaše vrednote skozi leta spremenile?

»Niso.«

1.3. Zaznavanje, stališča

Kako gledate na svojo starost? Kako danes družba gleda na starost? Kako v vaši okolici gledajo na starejše ljudi?

»A kaj, ko si star, si star. Ne moreš več tulko delat, ne moreš več hodit na romanja. Tu pr nas je tak, da ko si star, ti tvoja deca pomagajo, skrbijo za tebe, te poslušajo.«

1.4. Značilnost skupin

Kako stari v vašem kraju običajno preživljajo dneve?

»Fsi dani so skoraj enaki. Družimo se s svojo deco i njihovo deco. Včasih me kam peljejo, kurimo ogenj, sedimo okoli njega i se pogovarjamo.«

Ali berete časopise? Katere? Katere oddaje radi gledate in poslušate? Ali obstajajo v vašem kraju kakšne prireditve namenjene starim ljudem? Kakšno glasbo poslušate? Obiskujete prireditve, hodite k maši?

»Ne znam čitat, televizije ne gledam, poslušam hrvaško muziko. Za prireditve ne znam. Sini me peljejo, o ko imajo drugi Romi kako fešto. Drugam ne grem, ker to fse stane.«

Se vam zdi, da je v vašem kraju veliko starih ljudi, ki so osamljeni, brez stikov z drugimi ljudmi?

»Mi Romi nismo sami, mi se vsak dan družimo.«

Ali imate v vašem kraju dobro razvito sosedsko pomoč?

»Da dosti si pomagamo, ja pomagam čuvat deco i kuhat, oni meni kaj pripeljejo iz trgovine, peljejo me na center, k zdravniku.«

Kako stari ljudje v vašem kraju pridejo do vsakdanjih potrebščin iz trgovine ali do zdravnika?

»Deca te peljejo. Ja mam srečo, da mam dosti dece, pa pol če en nima časa, me pelje drugi.«

2. OCENA SOCIALNEGA KONTEKSTA

2.1. Socialna mreža

Ali imate stike z vašo družino, otroki, drugimi sorodniki? Kdo so pomembni ljudje v vaši bližini? Ali koga pogrešate?

»Da, družimo se vsak dan, z mojo deco, z njihovo deco, i z drugo žlahto se dosti vidimo i čujemo po telefonu. Nikogar ne pogrešam.«

Ali vam otroci/sorodniki kakorkoli pomagajo? Kako? Jim pomagata tudi vi? Na kakšen način?

»Vsak dan si pomagamo, ja čuvam deco, kuham južno, oni meni kaj prinesejo iz trgovine, nabavijo drva za zimo i še kaj.«

S kom živite? Ste zadovoljni z odnosom?

»Živim sama v bajti, mož mi je vmrl.«

Ali imate prijatelje, ki vas obiskujejo ali vi njih?

»Včasih mi ker pridejo na obisk, al grem ja k njim.«

Kakšni so vaši stiki s sosedi, prijatelji? Kako vzdržujete stike (telefon, obiski,...)?

»Čujemo se po telefonu, sosedi so moja deca, z njimi se vsak dan vidimo.«

2.2. Neformalni viri pomoči? Samopomoč?

Ali lahko sami postorite nujne stvari? Kdo vam pomaga, če česa ne zmorete?

»Da, dosti sama si še naredim, če kaj ne morem, mi deca pomagajo.«

Ali se sami odpravite po opravkih? Potrebujete prevoz? Na koga se obrnete, da vas kam odpelje?

»Ne grem sama, moji (deca) me vozijo.«

Ste vključeni v kako društvo in ste aktivni član?

»Ne.«

Kako si pomagata v raznih trenutkih stiske? Ali sami poskrbite za dobro razpoloženje?

»Molim, sedim pri ognju, to me pomiri.«

2.3. Delo, zaposlitev, prosti čas

S katerimi aktivnostmi se ukvarjate? Ali imate kakšne hobije, kaj radi počnete? Obdelujete vrtniček, pomagata pri varstvu otrok, negujete drugo osebo?

»Čuvam od dece deco, rada grem v lozo po gobe, kostanj, borovnice.«

Kaj so vaše obveznosti, ki jih opravite čez dan, mesec, leto? Ali si s tem delom pomagata, da lažje preživite ali to delate prostovoljno in vam je to v veselje?

»Obveznosti nimam, včasih sem nabirala gobe i kostanj za prodajo, zdaj nabiram samo za sebe, ne morem več tak dosti nabirat.«

2.4. Materialni položaj

Ali je po vašem mnenju dobro poskrbljeno za socialno varnost starih ljudi?

»Ni, ja sm stara i težko si kaj zaslužim, dobim samo socialno podporo i to ni dosti za položnice i hrano.«

Kakšne vire dohodkov imate za preživljanje?

»Samo socialno podporo.«

Ali lahko preživite s sredstvi, ki jih prejmete? Ali si lahko kaj privoščite? Kako si pomagata, če imate premalo dohodka? Ali bi potrebovali več sredstev za dostojno življenje? Ste bili kdaj na počitnicah in kje?

»Ne morem, ko plačam položnice, mi ne ostane za normalno hrano. Kupim poceni hrano, ki pa ni tak zdrava. Na počitnicah še nisem bla.«

2.5. Stanovanje

S kom živite? Živite v stanovanju, hiši, baraka? Ali je to stanovanje primerno za bivanje in vam nudi pogoje za udobno bivanje?

»Sama živim, v tej podrtiji, ki komaj stoji skup. Saj vidiš dva prostora ma; kuhno i sobo.«

2.6. Varnost

Se počutite varno v vašem kraju/vašem stanovanju? Ste že kdaj doživeli nasilje? Ali živite v konfliktih z vašo okolico?

»Počutim se varno, čepraf zdej zadnje čase govorijo, da hodijo tu neki migranti. Nasilja nisem doživela. Z drugimi se razumem.«

Ali je veliko nasilja, nesreč in drugih nevarnosti, ki ogrožajo vašo varnost in jih zaznavate v vašem okolju?

»Ni nasilja. Včasih se ti mladi kaj stepejo med sabo, al nič hujšega.«

Kakšna so to nasilja in nesreče? Kako si zagotavljate varnost?

»Nesreča se lahko zgodi, da ki padeš, al tu nimaš kaj pomagat, če si star si i štorast.«

2.7. Socialne posledice, povezane s starostjo

Ali občutite, da zdaj, ko ste stari družba drugače gleda na vas? Da imate manj pravic, da ste za kaj prikrajšani? Se vam zdi, da starost vpliva na vaš socialni položaj in kako?

»Naši te bolj čuvajo i spoštujejo, a vi ... drugače je, pri zdravniku dlje čakaš, saj rečejo, da mam mi čas, da se nam nikamur ne mudi.«

3. OCENA ZDRAVJA

3.1. Ocena zdravja starih ljudi

Kakšno je vaše zdravje?

»Ajo, nikako. Dosti me boli glava, imam sladkorno bolezen, preživela sem kap, skus je nakaj.«

Kako skrbite za svoje zdravje (aktivnost, prehrana)? Kako obvladujete težave z zdravjem?

»Zdrave hrane si ne morem kupit, gibat se več ne morem tak kot včasih. Ko me kaj boli al mam probleme, grem k zdravniku.«

Ali imate zdravstveno zavarovanje (obvezno, dodatno)? Ali za kakšne zdravstvene storitve plačujete (pripomočki, zdravila)?

»Imam osnovno i dodatno zavarovanje prek socialne. Da za neka zdravila plačujem, ne znam kak se jim reče.«

Kakšen se vam zdi vaš osebni zdravnik? Je dostopen, prijazen?

»Ajo, ta je pravi, samo piše zdravila, da greš hitro ven. Drgač pa skus pridem do njega, ko ga rabim.«

Kdo vas neguje, kdo vam pomaga ko zbolite? Kdo vas pelje k zdravniku?

»To mi pomagajo moji (deca).«

3.2. Bolezni, poškodbe

Imate kakšne kronične bolezni (odgovorite le, če želite)? Vas bolezen ovira pri vsakdanjem življenju? Kako prenašate tegobe, bolečine?

»Sladkorna bolezen, skos jem zdravila.«

Ste se v zadnjem času kaj poškodovali? Se vam zdi, da se na starost pogosteje poškodujete? Kaj je vzrok poškodbam?

»Nisem«

3.3. Prehrana

Kakšna je vaša prehrana? Ali pazite na zdravo prehrano?

»Mogla bi pazit, ker mam sladkorno, samo je težko, ki nimam dosti gnara i pol si kupim, kaj je ceneje, a to ne bi smela jesti. Zdravo jem samo to, kaj si sama nabere v lozi al, če mi moji kaj prinesejo.«

4. OCENA TVEGANJ

4.1. Vrste tveganj

Kakšna tveganja po vašem mnenju prinaša starost? Kako jih rešujete?

»Pozabljivost, nerodnost, len so bol. Moraš bit bolj previden.«

4.2. Zaznavanje tveganj

Ali se vam zdi, da ste zdaj na starost spremenili kakšne življenjske navade? Česa vas je strah, česa se bojite sedaj v starosti?

»Vse delam bolj počasi, ne grem več tak dosti v lozo, ne grem vel tulko na romanje. Strah me je, da me bo spet kap, da ne bom mogla več hodit.«

5. OCENA SLUŽB

5.1. Vrste služb, zadovoljevanje potreb

Ali veste, kakšna pomoč je na voljo starim ljudem v vaši okolici? Katere organizacije so v kraju na voljo za pomoč starim ljudem?

»Rdeči križ, center za socialno delo.«

Ali imate v vašem kraju možnosti, da zadovoljite svoje vsakdanje potrebe, želje?

»Ne. Rabla bi več gnara, da bi si zrihtala streho na hiši, pa ga nimam kje dobiti«

Ali se v vašem kraju kakšna organizacija ukvarja s pomočjo starim ljudem in ali je namenjena zadovoljevanju potreb starih ljudi? Ali obstaja kakšna organizacija, ki vam pomaga pri zadovoljevanju vaših potreb, želja?

»Včasih mi pomaga center za socialno delo, pa Rdeči križ i na občini Metlika.«

5.2. Ocena učinkovitosti

Ali veste kaj dela Center za socialno delo? Ali pride kdaj kakšna socialna delavka k vam? Ali ste bili že kdaj na Centru za socialno delo? Kaj mislite, da bi potrebovali od Centra za socialno delo?

»Da znam kaj delajo. Pride večkrat na mesec, ja grem ko si moram uredit papirje al če me kaj zanima.«

Kakšne so vaše izkušnje z zdravstvenim domom/zdravstvenimi službami?

»Dobre, skus mi napišejo zdravila, ki jih rabim.«

Vas obiskuje patronažna sestra?

»Po kapi me je obiskala, zdej je ni več.«

Kako ocenjujete druge organizacije, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi (npr. dom starejših občanov) v vašem okolju?

»Ne poznam, nisem še bla tam.«

5.3. Eko zemljevid

Naštete vse organizacije, ki so v vašem kraju na voljo starim ljudem. Kako jih ocenjujete (–, +)?

Center za socialno delo + (pomagajo, ko kaj rabiš)

Rdeči križ + (dajo pakete hrane in obleke)

Oblina Metlika – (rečejo, da nimajo gnara za streho)

Karitas – (ne dajo nič Romom)

6. ŽEJE, POTREBE

6.1. Potrebe po službah, storitvah

Kaj mislite, da bi stari ljudje v vašem kraju še potrebovali, da bi lahko kvalitetno živeli?

»Treba zrihtat hiše z kopalnico, več gnara, da si lahko kupiš dietno hrano.«

Kaj mislite, da bi bilo potrebno organizirati, da bi bilo starim ljudem v vašem okolju lažje (predlogi, želje).

»Ne znam.«

Ali obstaja kdo v vašem kraju, na koga se lahko obrnete po pomoč? Kako vam pomaga?

»Moji, moja deca.«

6.2. Potrebe, želje

Kaj in koga bi potreboval vsak star človek, da bi kvalitetno preživel starost?

»Več gnara, urejeno hošo s kopalnico.«

Kaj bi vi potrebovali, da bi lepše preživljali dneve? Česa si želite?

»To kaj sem že povedala.«

Kaj je za vas bistvenega pomena v življenju?

»Moja deca, zdravje, več gnara.«

INTERVJU S STAREJŠIM ROMOM – B

Spol: M Ž

Starost:

Kraj bivanja: Rosalnice

Datum in čas trajanja pogovora: 1 uro in 35 min.

1. OCENA ŽIVLJENJA STARIH LJUDI:

1.1 Življenjski slog

Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

»Bolj slabo. Saj vidiš kako hišo imamo, komaj da stoji, skos jo moramo nekaj popravljat, da se ne zruši. Nimamo gnara, da bi jo praf zrihtali, saj s socialno ne moremo nič zrihtat. Moja deca so tu okoli mene v svojih bajtah, ki niso nič buljr od moje, tak da mi niti oni ne morejo nič pomagat.«

Kako preživete dan, vaš način življenja?

»V jutro se zbudim še ko je tma, al pol še ležim, do dana. S Perotom spijemo kavo, i fčasih kaj pojemo, pol gremo k našim na obisk, tu zraven, al oni pridejo tu. Kak dan me Pero pelje v Metliko, k ljudim, da nam kaj dajo (obleke, staro železo, hrano). Gremo v trgovino, k zdravniku, na socialno. Kuham južno, po južni grem malo leč. Čuvam malo deco, od naših, i tak vsak dan.«

S čim si zapolnite dan, kaj običajno počnete čez dan?

»Z čuvanjem dece, zbiranjem starega železa.«

1.2 Vrednote

Kaj je tisto, kar vam je danes zelo pomembno? V čem vidite smisel svojega sedanjega življenja?

»Zdravje i moja deca i njihova deca.«

Se vam zdi, da so se vaše vrednote skozi leta spremenile?

»Malo so, prej sem mislila več na denar, zdej na deco«

1.3 Zaznavanje, stališča

Kako gledate na svojo starost? Kako danes družba gleda na starost? Kako v vaši okolici gledajo na starejše ljudi?

»Starost je žalost, ne morem več tulko hodit in nabirat zelišča, bolj si navezan na druge. Romi imajo radi starejše Rome, ti pomagajo.«

1.4 Značilnost skupin

Kako stari v vašem kraju običajno preživljajo dneve?

»Čuvajo deco, kuhajo južno, sedijo okoli ognja.«

Ali berete časopise? Katere? Katere oddaje radi gledate in poslušate? Ali obstajajo v vašem kraju kakšne prireditve namenjene starim ljudem? Kakšno glasbo poslušate? Obiskujete prireditve, hodite k maši?

»Ne znam brat. Malo gledam televizijo, poslušam hrvaško muziko. Ne znam, da je kje kaj za stare, včasih sem šla k maši, zdej več ne grem.«

Se vam zdi, da je v vašem kraju veliko starih ljudi, ki so osamljeni, brez stikov z drugimi ljudmi?

»Ne, mi se skus družimo z našimi.«

Ali imate v vašem kraju dobro razvito sosedsko pomoč?

»Da, mi si jako pomagamo s sosedi, to so sami naši, žlahta.«

Kako stari ljudje v vašem kraju pridejo do vsakdanjih potrebščin iz trgovine ali do zdravnika?

»Mene vozi Pero, moj drugi mož, druge vozijo njihova deca.«

2. OCENA SOCIALNEGA KONTEKSTA

2.1. Socialna mreža

Ali imate stike z vašo družino, otroki, drugimi sorodniki? Kdo so pomembni ljudje v vaši bližini? Ali koga pogrešate?

»Vsak dan se družimo z temi, ki tu živijo, z drugimi se vidimo ob vikendu, al se pa čujemo po telefonu.. Včasih pogrešam sestro, ki je v Kočevju, njo vidim parkrat na leto, ko je kaka fešta.«

Ali vam otroci/sorodniki kakorkoli pomagajo? Kako? Jim pomagata tudi vi? Na kakšen način?

»Vsak dan si pomagamo, ja čuvam njihovo deco, kuham južno, včasih snaha kuha, ko sem bolna al me ni duma, sin mi drva pripravi.«

S kom živite? Ste zadovoljni z odnosom?

»Živim s Perotom (mož).«

Ali imate prijatelje, ki vas obiskujejo ali vi njih?

»Da, dosti se vidimo.«

Kakšni so vaši stiki s sosedi, prijatelji? Kako vzdržujete stike (telefon, obiski,...)?

»S sosedi pijemo kavo vsak dan, prijatli pridejo čez vikend, čujemo se po telefonu, vidimo se na kaki fešti.«

2.2. Neformalni viri pomoči? Samopomoč?

Ali lahko sami postorite nujne stvari? Kdo vam pomaga, če česa ne zmorete?

»Ja i Pero dosti sami naredimo, če kaj ne moremo nam pomagajo moja deca.«

Ali se sami odpravite po opravkih? Potrebujete prevoz? Na koga se obrnete, da vas kam odpelje?

»Da, ja i Pero gremo sami tu blizu v Metliko, če je treba kam duglje, nas vozijo moja deca.«

Ste vključeni v kako društvo in ste aktivni član?

»Ne.«

Kako si pomagate v raznih trenutkih stiske? Ali sami poskrbite za dobro razpoloženje?

»Ja molim i jokam.«

2.3. Delo, zaposlitev, prosti čas

S katerimi aktivnostmi se ukvarjate? Ali imate kakšne hobije, kaj radi počnete? Obdelujete vrtiček, pomagate pri varstvu otrok, negujete drugo osebo?

»S Perotom nabiramo staro železo i čuvam od dece deco.«

Kaj so vaše obveznosti, ki jih opravite čez dan, mesec, leto? Ali si s tem delom pomagate, da lažje preživite ali to delate prostovoljno in vam je to v veselje?

»Nabiram staro železo, da lažje preživim, to pol deca prodajo, i mi dajo kak euro. Vv veselje mi gljih ni, al nekaj je treba, saj od socialne se ne da živit.«

2.4. Materialni položaj

Ali je po vašem mnenju dobro poskrbljeno za socialno varnost starih ljudi?

»Ne, ni dobro, če moramo stari zbirat železo, če ne bi blo Perota, bi bilo jako težko za mene..«

Kakšne vire dohodkov imate za preživljanje?

»Socialno i občasno od železa kaj dobimo.«

Ali lahko preživite s sredstvi, ki jih prejmete? Ali si lahko kaj privoščite? Kako si pomagate, če imate premalo dohodka? Ali bi potrebovali več sredstev za dostojno življenje? Ste bili kdaj na počitnicah in kje?

»S socialno se ne moreš preživit. S prodajo železa si pomagamo, da si kupimo kaj boljšega – kake nove čevlje, tepih, hišo porihtamo, da ne bi vse pihalo i zamakalo. Na počitnicah še nisem bla.«

2.5. Stanovanje

S kom živite? Živite v stanovanju, hiši, baraka? Ali je to stanovanje primerno za bivanje in vam nudi pogoje za udobno bivanje?

»S Perotom, v tej stari bojni, ki komaj stoji skup. Vidiš, da so samo kuhna i sobo, tam vni je WC na štrbunk, kopalnice nimamo.«

2.6. Varnost

Se počutite varno v vašem kraju/vašem stanovanju? Ste že kdaj doživeli nasilje? Ali živite v konfliktih z vašo okolico?

»Tu je zaenkrat dobro, varno, ne znam kaj bo zaradi teh beguncev.«

Ali je veliko nasilja, nesreč in drugih nevarnosti, ki ogrožajo vašo varnost in jih zaznavate v vašem okolju?

»Nasilja ni.«

Kakšna so to nasilja in nesreče? Kako si zagotavljate varnost?

»Fčasih kje padeš, ker je vni vse mokro i blato, pa pol drsi. Bulje, da po džu ne grem vn.«

2.7. Socialne posledice, povezane s starostjo

Ali občutite, da zdaj, ko ste stari družba drugače gleda na vas? Da imate manj pravic, da ste za kaj prikrajšani? Se vam zdi, da starost vpliva na vaš socialni položaj in kako?

»Mladi Romi na stare dobro gledajo, skrbijo za nas a drugdi je drugače, skus moraš čakati, saj rečejo, da se ti nikamur ne mudi.«

3. OCENA ZDRAVJA

3.1. Ocena zdravja starih ljudi

Kakšno je vaše zdravje?

»Slabo. Probleme mam s pritiskom, vrti se mi, želodec me boli.«

Kako skrbite za svoje zdravje (aktivnost, prehrana)? Kako obvladujete težave z zdravjem?

»Kuham si domač čaj i pijem tablete, ki mi jih da zdravnik«

Ali imate zdravstveno zavarovanje (obvezno, dodatno)? Ali za kakšne zdravstvene storitve plačujete (pripomočki, zdravila)?

»Da, preko socialne imam osnovno i dodatno zavarovanje, včasih kaka zdravila plačam.«

Kakšen se vam zdi vaš osebni zdravnik? Je dostopen, prijazen?

»Da, jako je prijazen, skus mi napiše kaj rabim, celo vrečko zdravil dobim.«

Kdo vas neguje, kdo vam pomaga ko zbolite? Kdo vas pelje k zdravniku?

»To mi pomagajo moji (deca).«

3.2. Bolezni, poškodbe

Imate kakšne kronične bolezni (odgovorite le, če želite)? Vas bolezen ovira pri vsakdanjem življenju? Kako prenašate tegobe, bolečine?

»Pritisk, rane na želodcu«

Ste se v zadnjem času kaj poškodovali? Se vam zdi, da se na starost pogosteje poškodujete? Kaj je vzrok poškodbam?

»Nisem se nič poškodovala.«

3.3. Prehrana

Kakšna je vaša prehrana? Ali pazite na zdravo prehrano?

»Mogla bi paziti, ker mam rane na želodcu,, samo je težko kupiti dietno hrano, ker s socialno težko kupiš boljše hrano, ker je draga, pol pa ješ kaj je ceneje, pol me pa boli trebuh.«

4. OCENA TVEGANJ

4.1. Vrste tveganj

Kakšna tveganja po vašem mnenju prinaša starost? Kako jih rešujete?

»Nerodnost, slabši spomin, nimaš kaj.«

4.2. Zaznavanje tveganj

Ali se vam zdi, da ste zdaj na starost spremenili kakšne življenjske navade? Česa vas je strah, česa se bojite sedaj v starosti?

»Fse gre bolj počasi, ne delam več sama, Pero mi mi mora pomagati. Strah me je, da vni padem, ko je slabo vreme, ker je blato i drsi, zato ne grem tulko vn v jeseni in po zimi.«

5. OCENA SLUŽB

5.1. Vrste služb, zadovoljevanje potreb

Ali veste, kakšna pomoč je na voljo starim ljudem v vaši okolici? Katere organizacije so v kraju na voljo za pomoč starim ljudem?

»Center za socialno delo, rdeči križ, zdravstveni dom.«

Ali imate v vašem kraju možnosti, da zadovoljite svoje vsakdanje potrebe, želje?

»Ne. Nimamo zrihtanih poti, zato sem večkrat v hiši. Želim si, da bi nam zrihtali asfalt.«

Ali se v vašem kraju kakšna organizacija ukvarja s pomočjo starim ljudem in ali je namenjena zadovoljevanju potreb starih ljudi? Ali obstaja kakšna organizacija, ki vam pomaga pri zadovoljevanju vaših potreb, želja?

»Center za socialno delo, Občina Metlika, Rdeči križ.«

5.2. Ocena učinkovitosti

Ali veste kaj dela Center za socialno delo? Ali pride kdaj kakšna socialna delavka k vam? Ali ste bili že kdaj na Centru za socialno delo? Kaj mislite, da bi potrebovali od Centra za socialno delo?

»Znam da, dajo socialno pomoč, obleke donesejo, pa če se ne moreš kje kaj zmenit, se ti oni zmenijo, priskrbijo pesek od občine za na pot. Včasih pride socialna, je jako pridna i dobra.«

Kakšne so vaše izkušnje z zdravstvenim domom/zdravstvenimi službami?

»Dobre, jako so prijazni, samo dolgo moraš čakati, da si na vrsti«,

Vas obiskuje patronažna sestra?

»Mene ne, pride, ko kera rodi«

Kako ocenjujete druge organizacije, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi (npr. dom starejših občanov) v vašem okolju?

»Ne znam, upam, da ne bom rabla it tam«

5.3. Eko zemljevid

Najtejte vse organizacije, ki so v vašem kraju na voljo starim ljudem. Kako jih ocenjujete (–, +)?

Center za socialno delo + (prijazni, ko kaj rabiš, ti pomagajo))

Rdeči križ + (dajo hrane)

Oblina Metlika – (nečejo zrihtati asfalta)

Karitas – (nimajo nič za Rome)

6. ŽEJE, POTREBE

6.1. Potrebe po službah, storitvah

Kaj mislite, da bi stari ljudje v vašem kraju še potrebovali, da bi lahko kvalitetno živeli?

»Asfalt do hiše, hišo z kopalnico, večjo socialno.«

Kaj mislite, da bi bilo potrebno organizirati, da bi bilo starim ljudem v vašem okolju lažje (predlogi, želje).

»Asfalt, kopalnico«

Ali obstaja kdo v vašem kraju, na koga se lahko obrnete po pomoč? Kako vam pomaga?

»Moja deca, socialna.«

6.2. Potrebe, želje

Kaj in koga bi potreboval vsak star človek, da bi kvalitetno preživel starost?

»Večjo socialno, kopalnico, večjo hišo.«

Kaj bi vi potrebovali, da bi lepše preživljali dneve? Česa si želite?

»Asfalt, več gnara, zdravje.«

Kaj je za vas bistvenega pomena v življenju?

»Zdravje, več gnara, moji (deca, vnuki, sestra).«

INTERVJU S STAREJŠIM ROMOM – C

Spol: M Ž

Starost:

Kraj bivanja: Rosalnice

Datum in čas trajanja pogovora: 1 uro in 5 min.

1. OCENA ŽIVLJENJA STARIH LJUDI

1.1. Življenjski slog

Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

»Slabo, ne glih dobro. Saj znaš i sama, da nam je težko ..., v taki stari bajti, socialna je mala, stari smo, vse je težje.«

Kako preživete dan, vaš način življenja?

»V jutro popijemo kavo, skos negdo pride, al moji, al Tončkini, včasih gremo v Metliko, včasih kurimo ogenj, pol je južna, po južni malo legnem. Zdaj je treba drva delat i tak.«

S čim si zapolnite dan, kaj običajno počnete čez dan?

»Počasi drva delam, zbiram staro železo, kurimo ogenj.«

1.2. Vrednote

Kaj je tisto, kar vam je danes zelo pomembno? V čem vidite smisel svojega sedanjega življenja? *»Zdravje«*

Se vam zdi, da so se vaše vrednote skozi leta spremenile?

»Fčasih sem mislu samo na gnar, zdej vidim, da je pomembno zdravje.«

1.3. Zaznavanje, stališča

Kako gledate na svojo starost? Kako danes družba gleda na starost? Kako v vaši okolici gledajo na starejše ljudi?

»Bolj, ko si star, težje je. Rabiš nekoga, ki ti pomaga. Naši so skus pripravljeni pomagat starejšim.«

1.4. Značilnost skupin

Kako stari v vašem kraju običajno preživljajo dneve?

»Ženske čuvajo deco, kuhajo južno, moški delajo drva, kurijo ogenj.«

Ali berete časopise? Katere? Katere oddaje radi gledate in poslušate? Ali obstajajo v vašem kraju kakšne prireditve namenjene starim ljudem? Kakšno glasbo poslušate? Obiskujete prireditve, hodite k maši?

»Ne čitam nič, slabo vidim, nimam očal. Zvečer gledam televizijo, poročila. Poslušam hrvaško i bosansko muziko. Ne hodim k maši, ni na prireditve.«

Se vam zdi, da je v vašem kraju veliko starih ljudi, ki so osamljeni, brez stikov z drugimi ljudmi?

»Ne.«

Ali imate v vašem kraju dobro razvito sosedsko pomoč?

»Da, mi Romi si pomagamo.«

Kako stari ljudje v vašem kraju pridejo do vsakdanjih potrebščin iz trgovine ali do zdravnika?

»Ja si grem sam kupit stvari, druge pa vozijo deca.«

2. OCENA SOCIALNEGA KONTEKSTA

2.1. Socialna mreža

Ali imate stike z vašo družino, otroki, drugimi sorodniki? Kdo so pomembni ljudje v vaši bližini? Ali koga pogrešate?

»Mi se družimo fsak dan, pomembni so mi moji, cela žlahta, ne pogrešam nikogar.«

Ali vam otroci/sorodniki kakorkoli pomagajo? Kako? Jim pomagata tudi vi? Na kakšen način?

»Da, skus si pomagamo. S sinom skup zbiramo staro železo, ko ga prodamo si razdelimo gnar.«

S kom živite? Ste zadovoljni z odnosom?

»Živim s z ženo.«

Ali imate prijatelje, ki vas obiskujejo ali vi njih?

»Da, puno se vidimo.«

Kakšni so vaši stiki s sosedi, prijatelji? Kako vzdržujete stike (telefon, obiski ...)?

»Gremo si na obiske.«

2.2. Neformalni viri pomoči? Samopomoč?

Ali lahko sami postorite nujne stvari? Kdo vam pomaga, če česa ne zmorete?

»Da, dosti še sam delam, ko ne morem mi pomaga sin al žena.«

Ali se sami odpravite po opravkih? Potrebujete prevoz? Na koga se obrnete, da vas kam odpelje?

»Da, ja vozim avto, i grem lahko sam.«

Ste vključeni v kako društvo in ste aktivni član?

»Ne.«

Kako si pomagata v raznih trenutkih stiske? Ali sami poskrbite za dobro razpoloženje?

»Kurim ogenj i sedim pri ognju.«

2.3. Delo, zaposlitev, prosti čas

S katerimi aktivnostmi se ukvarjate? Ali imate kakšne hobije, kaj radi počnete? Obdelujete vrtiček, pomagata pri varstvu otrok, negujeta drugo osebo?

»Pobiram staro železo.«

Kaj so vaše obveznosti, ki jih opravite čez dan, mesec, leto? Ali si s tem delom pomagате, da lažje preživite ali to delate prostovoljno in vam je to v veselje?

»Da lažje živim nabiram staro železo, rad glih ne delam tega, al nekaj je treba.«

2.4. Materialni položaj

Ali je po vašem mnenju dobro poskrbljeno za socialno varnost starih ljudi?

»Nikako, saj vidiš, da se moramo po svoje mantrat.«

Kakšne vire dohodkov imate za preživljanje?

»Socialno i nekaj od železa ko prodamo.«

Ali lahko preživite s sredstvi, ki jih prejmete? Ali si lahko kaj privoščite? Kako si pomagате, če imate premalo dohodka? Ali bi potrebovali več sredstev za dostojno življenje? Ste bili kdaj na počitnicah in kje?

»Socialna je samo za hrano, a ki je drugo? Ne morem si nič privoščiti, kot sem že reku, železo. Nigdar še nisem bil na počitnicah.«

2.5. Stanovanje

S kom živite? Živite v stanovanju, hiši, baraka? Ali je to stanovanje primerno za bivanje in vam nudi pogoje za udobno bivanje?

»Z ženo, v tej stari bojni, ki komaj skup stoji, i ni glih primerna, saj nima ni stranišča.«

2.6. Varnost

Se počutite varno v vašem kraju/vašem stanovanju? Ste že kdaj doživeli nasilje? Ali živite v konfliktih z vašo okolico?

»Da, tu je varno, dok ne bo beguncef, nasilja ni, z unimi tam čez hrib se ne pogovarjamo, drugač je pa dobro.«

Ali je veliko nasilja, nesreč in drugih nevarnosti, ki ogrožajo vašo varnost in jih zaznavate v vašem okolju?

»Ni.«

Kakšna so to nasilja in nesreče? Kako si zagotavljate varnost?

2.7. Socialne posledice, povezane s starostjo

Ali občutite, da zdaj, ko ste stari družba drugače gleda na vas? Da imate manj pravic, da ste za kaj prikrajšani? Se vam zdi, da starost vpliva na vaš socialni položaj in kako?

»Ma ne, nimam kaj reč.«

3. OCENA ZDRAVJA

3.1. Ocena zdravja starih ljudi

Kakšno je vaše zdravje?

»Slabo, hrbtenica me boli i noga.«

Kako skrbite za svoje zdravje (aktivnost, prehrana)? Kako obvladujete težave z zdravjem?

»Dohtar mi da tablete, da me ne boli«

Ali imate zdravstveno zavarovanje (obvezno, dodatno)? Ali za kakšne zdravstvene storitve plačujete (pripomočki, zdravila)?

»Ja mislim, da mam. Nič ne plačujem«

Kakšen se vam zdi vaš osebni zdravnik? Je dostopen, prijazen?

»Da dober je, malo ga moram čakati, ki je zmerom gužva, al pol mi napiše, kaj rabim i dobro je.«

Kdo vas neguje, kdo vam pomaga ko zbolite? Kdo vas pelje k zdravniku?

»Ne rabim nikogar, sam se peljem, al pa dohtar pride k meni.«

3.2. Bolezni, poškodbe

Imate kakšne kronične bolezni (odgovorite le, če želite)? Vas bolezen ovira pri vsakdanjem življenju? Kako prenašate tegobe, bolečine?

»A kaj ču to govorit.«

Ste se v zadnjem času kaj poškodovali? Se vam zdi, da se na starost pogosteje poškodujete? Kaj je vzrok poškodbam?

»Nisem se nič«

3.3. Prehrana

Kakšna je vaša prehrana? Ali pazite na zdravo prehrano?

»A skus jemo isto, makarone i kruh, ko je kaka fešta mam pečenko.«

4. OCENA TVEGANJ

4.1. Vrste tveganj

Kakšna tveganja po vašem mnenju prinaša starost? Kako jih rešujete?

»Slabše se spomneš, dosti pozabiš.«

4.2. Zaznavanje tveganj

Ali se vam zdi, da ste zdaj na starost spremenili kakšne življenjske navade? Česa vas je strah, česa se bojite sedaj v starosti?

»Vse delam bolj počasi. Strah me je, da ne bom mogu več pobirat železa, i da ne bom mogu več vozit avto.«

5. OCENA SLUŽB

5.1. Vrste služb, zadovoljevanje potreb

Ali veste, kakšna pomoč je na voljo starim ljudem v vaši okolici? Katere organizacije so v kraju na voljo za pomoč starim ljudem?

»Center za socialno, zdravstveni dom, starački dom«

Ali imate v vašem kraju možnosti, da zadovoljite svoje vsakdanje potrebe, želje?

»Ne.«

Ali se v vašem kraju kakšna organizacija ukvarja s pomočjo starim ljudem in ali je namenjena zadovoljevanju potreb starih ljudi? Ali obstaja kakšna organizacija, ki vam pomaga pri zadovoljevanju vaših potreb, želja?

5.2. Ocena učinkovitosti

Ali veste kaj dela Center za socialno delo? Ali pride kdaj kakšna socialna delavka k vam? Ali ste bili že kdaj na Centru za socialno delo? Kaj mislite, da bi potrebovali od Centra za socialno delo?

»Na centru delamo papire za socialno, pomagajo se ti ki zmenit, če kaj rabiš. Vsak teden pride una, ki je preko javnih del. Večjo socialno bi rabli.«

Kakšne so vaše izkušnje z zdravstvenim domom/zdravstvenimi službami?

»Dobre, nimam kaj reč.«

Vas obiskuje patronažna sestra?

»Ja je ne rabim.«

Kako ocenjujete druge organizacije, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi (npr. dom starejših občanov) v vašem okolju?

»Ne znam, nimam kaj reč.«

5.3. Eko zemljevid

Naštejte vse organizacije, ki so v vašem kraju na voljo starim ljudem. Kako jih ocenjujete (–, +)?

Center za socialno +

Oblina Metlika – (nič ne pridejo ven)

Rdeči križ + (imajo pakete za stare)

Starački dom ne znam

6. ŽEJE, POTREBE

6.1. Potrebe po službah, storitvah

Kaj mislite, da bi stari ljudje v vašem kraju še potrebovali, da bi lahko kvalitetno živeli?

»Kopalnico, asfal, več gnara.«

Kaj mislite, da bi bilo potrebno organizirati, da bi bilo starim ljudem v vašem okolju lažje (predlogi, želje).

»Neznam.«

Ali obstaja kdo v vašem kraju, na koga se lahko obrnete po pomoč? Kako vam pomaga?

»Socialna.«

6.2. Potrebe, želje

Kaj in koga bi potreboval vsak star človek, da bi kvalitetno preživel starost?

»Več gnara, buljo bajto.«

Kaj bi vi potrebovali, da bi lepše preživljali dneve? Česa si želite?

»Več gnara, zdravje, buljo bajto.«

Kaj je za vas bistvenega pomena v življenju?

»Zdravje, več gnara.«

INTERVJU S STAREJŠIM ROMOM – D

Spol: M Ž

Starost: 81

Kraj bivanja: Gradac

Datum in čas trajanja pogovora: 1 uro in 35 min.

1. OCENA ŽIVLJENJA STARIH LJUDI:

1.1. Življenjski slog

Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

»Kak dan dobro, drgač pa bolj slabo. Vidiš, hiša je stara, streha se bo kmalu zrušila. Stara sem, jako bolna, kmalu bom vmrla.«

Kako preživite dan, vaš način življenja?

»Jako rano se zbudim, ne morem spat. Malo pospravim po hiši, poslušam radio, gledam televizijo, kavo pijem petkrat na dan. Pijem jo sama, s snaho, s sosedo. Dostikrat si legnem, ker se mi vrti v glavi. Čuvam od vnuka sina.

S čim si zapolnite dan, kaj običajno počnete čez dan?

»Poslušam radio, gledam televizijo, čistim, kuham, grem na obisk k sinu i snahi, počivam,«

1.2. Vrednote

Kaj je tisto, kar vam je danes zelo pomembno? V čem vidite smisel svojega sedanjega življenja?

»Meni ni več nič pomembno, ja bom kmali vmrla.«

Se vam zdi, da so se vaše vrednote skozi leta spremenile?

»Da, da, ko si star ti je vredno zdravje.«

1.3. Zaznavanje, stališča

Kako gledate na svojo starost? Kako danes družba gleda na starost? Kako v vaši okolici gledajo na starejše ljudi?

»Ko si star lahko mladim povedaš dosti stvari, ki si jih probal, da bodo oni znali i se naučili od starih. Eni rečejo, da so stari bedasti i nečejo z njimi govorit, drugi se lepo s tabo pogovarjajo«

1.4. Značilnost skupin

Kako stari v vašem kraju običajno preživljajo dneve?

»Eni nič ne delajo, samo jamrajo, da so bolni, drugi dosti delamo i se mantramo fsaki dan. Kuhamo, čistimo, čuvamo deco.«

Ali berete časopise? Katere? Katere oddaje radi gledate in poslušate? Ali obstajajo v vašem kraju kakšne prireditve namenjene starim ljudem? Kakšno glasbo poslušate? Obiskujete prireditve, hodite k maši?

»Včasih mi snaha kaj prebere, ja slabo vidim. Gledam televizijo - dnevnik. Poslušam fse muzike. K maši grem enkrat na lepo, ko je za mojega pokojnega moža, drugam ne grem.«

Se vam zdi, da je v vašem kraju veliko starih ljudi, ki so osamljeni, brez stikov z drugimi ljudmi?

»Ne, naši se skus družijo.«

Ali imate v vašem kraju dobro razvito sosedsko pomoč?

»Da, meni pomagajo i Romi i drugi ljudi iz Gradca.«

Kako stari ljudje v vašem kraju pridejo do vsakdanjih potrebščin iz trgovine ali do zdravnika?

»Naša deca nas vozijo ali vnuki.«

2. OCENA SOCIALNEGA KONTEKSTA

2.1. Socialna mreža

Ali imate stike z vašo družino, otroki, drugimi sorodniki? Kdo so pomembni ljudje v vaši bližini? Ali koga pogrešate?

»Mi se družimo fsak dan. Pomembni so mi moji; sin, hčerka, vnuki, njihova deca. Nikogar ne pogrešam.«

Ali vam otroci/sorodniki kakorkoli pomagajo? Kako? Jim pomagata tudi vi? Na kakšen način?

»Da, fsak dan si pomagamo. Oni me vozijo v trgovino, ko sem zmantrana mi pospravijo, kuhajo. Ja jim čuvam deco, i kuham, ko lahko.«

S kom živite? Ste zadovoljni z odnosom?

»Z vnukom i njegovo punco.«

Ali imate prijatelje, ki vas obiskujejo ali vi njih?

»Nimam prijatlof, na obiske si gremo z žlahto.«

Kakšni so vaši stiki s sosedi, prijatelji? Kako vzdržujete stike (telefon, obiski,...)?

Ss sosedo si gremo na obiske.«

2.2. Neformalni viri pomoči? Samopomoč?

Ali lahko sami postorite nujne stvari? Kdo vam pomaga, če česa ne zmorete?

»Kulko lahko naredim sama, drgač pa mi pomaga vnuk i njegova punca.«

Ali se sami odpravite po opravkih? Potrebujete prevoz? Na koga se obrnete, da vas kam odpelje?

»Zdej več ne grem tulko sama, vnuk mi dopelje iz trgovine i obavi stvari namesto mene.«

Ste vključeni v kako društvo in ste aktivni član?

»Ne«

Kako si pomagata v raznih trenutkih stiske? Ali sami poskrbite za dobro razpoloženje? *»Jokam v sobi.«*

2.3. Delo, zaposlitev, prosti čas

S katerimi aktivnostmi se ukvarjate? Ali imate kakšne hobije, kaj radi počnete? Obdelujete vrtiček, pomagata pri varstvu otrok, negujeta drugo osebo?

»Nimam hobija, čuvam deco«

Kaj so vaše obveznosti, ki jih opravite čez dan, mesec, leto? Ali si s tem delom pomagata, da lažje preživite ali to delate prostovoljno in vam je to v veselje?

»Nič ni takega«

2.4. Materialni položaj

Ali je po vašem mnenju dobro poskrbljeno za socialno varnost starih ljudi?

»Ne, naši politiki, bi morali z mano zamenjat za nekaj danof, pa bi pol drugače delali.«

Kakšne vire dohodkov imate za preživljanje?

»Malo mam penzije i varstveni dodatek.«

Ali lahko preživite s sredstvi, ki jih prejmete? Ali si lahko kaj privoščite? Kako si pomagata, če imate premalo dohodka? Ali bi potrebovali več sredstev za dostojno življenje? Ste bili kdaj na počitnicah in kje?

»O kje pa. Privoščiti si ne morem nič. Na socialno grem po enkratno pomoč. Na počitnicah še nisem bila«

2.5. Stanovanje

S kom živite? Živite v stanovanju, hiši, baraka? Ali je to stanovanje primerno za bivanje in vam nudi pogoje za udobno bivanje?

»Z vnukom i njegovo punco i njihovim sinekom v tej stari hiši, ki se ji bo streha glih zdej zrušila. To ni primerno z živiti. Treba streho zamenjat, samo mi nimamo gnara, na občini pa se skus nekaj zmišljujejo «

2.6. Varnost

Se počutite varno v vašem kraju/vašem stanovanju? Ste že kdaj doživeli nasilje? Ali živite v konfliktih z vašo okolico?

»Tu je varno zaenkrat. Ko bodo prišli begunci, bo konec, al ja bom itak kmalu vmrla. Nasilja tu ni. Z drugimi se razumemo«

Ali je veliko nasilja, nesreč in drugih nevarnosti, ki ogrožajo vašo varnost in jih zaznavate v vašem okolju?

»Ni«

Kakšna so to nasilja in nesreče? Kako si zagotavljate varnost?

2.7. Socialne posledice, povezane s starostjo

Ali občutite, da zdaj, ko ste stari družba drugače gleda na vas? Da imate manj pravic, da ste za kaj prikrajšani? Se vam zdi, da starost vpliva na vaš socialni položaj in kako?

»Eni da, eni ne. Pravice so skus male.«

3. OCENA ZDRAVJA

3.1. Ocena zdravja starih ljudi

Kakšno je vaše zdravje?

»Jako slabo, kmalu bom vmrla, skus se mi vrti, tu na glavi mam bulo, dosti sem živčna.«

Kako skrbite za svoje zdravje (aktivnost, prehrana)? Kako obvladujete težave z zdravjem?

»Glej tam mam celo vrečko zdravil, ki jih jem v jutro, ob južni, i zvečer.«

Ali imate zdravstveno zavarovanje (obvezno, dodatno)? Ali za kakšne zdravstvene storitve plačujete (pripomočki, zdravila)?

»Ja mam fse, na socialni mi fse zrihtajo, nič ne plačam«

Kakšen se vam zdi vaš osebni zdravnik? Je dostopen, prijazen?

»Da, dober je, ko kaj rabim pozovem i mi napiše tablet. Fčasih pride i k meni damoh.«

Kdo vas neguje, kdo vam pomaga, ko zbolite? Kdo vas pelje k zdravniku?

»Pomaga mi od vnuka punca, vnuk me vozi k dohtarju.«

3.2. Bolezni, poškodbe

Imate kakšne kronične bolezni (odgovorite le, če želite)? Vas bolezen ovira pri vsakdanjem življenju? Kako prenašate tegobe, bolečine?

»Fsega mam, ni da ni, ja bom kmalu vmrla«

Ste se v zadnjem času kaj poškodovali? Se vam zdi, da se na starost pogosteje poškodujete? Kaj je vzrok poškodbam?

»Da dosti padem, ki se mi vrti, tak sem se jako vdarla na glavi i rebrih«

3.3. Prehrana

Kakšna je vaša prehrana? Ali pazite na zdravo prehrano?

»Jemo kaj je ceneje v trgovini i ljudi iz Gradca mi dajo domačo hrano.«

4. OCENA TVEGANJ

4.1. Vrste tveganj

Kakšna tveganja po vašem mnenju prinaša starost? Kako jih rešujete?

»Da lahko večkrat padeš, ki si bolj švoh. Moraš iti večkrat počivat i bolj počasi delat«

4.2. Zaznavanje tveganj

Ali se vam zdi, da ste zdaj na starost spremenili kakšne življenjske navade? Česa vas je strah, česa se bojite sedaj v starosti?

»Da bom pala i si kaj zlomila. Vse delam molj počasi.«

5. OCENA SLUŽB

5.1. Vrste služb, zadovoljevanje potreb

Ali veste, kakšna pomoč je na voljo starim ljudem v vaši okolici? Katere organizacije so v kraju na voljo za pomoč starim ljudem?

»Socialna, zdravstveni dom, starački dom, Rdeči križ«

Ali imate v vašem kraju možnosti, da zadovoljite svoje vsakdanje potrebe, želje?

»Ne.«

Ali se v vašem kraju kakšna organizacija ukvarja s pomočjo starim ljudem in ali je namenjena zadovoljevanju potreb starih ljudi? Ali obstaja kakšna organizacija, ki vam pomaga pri zadovoljevanju vaših potreb, želja?

»Socialno, zdravstveni dom, Rdeči križ«

5.2. Ocena učinkovitosti

Ali veste kaj dela center za socialno delo? Ali pride kdaj kakšna socialna delavka k vam? Ali ste bili že kdaj na Centru za socialno delo? Kaj mislite, da bi potrebovali od Centra za socialno delo?

»Socialna ti piše odločbe za gnar. Pride večkrat na kavo. Večkrat na leto grem na socialno. Socialna bi lahko zrihtala novo streho.«

Kakšne so vaše izkušnje z zdravstvenim domom/zdravstvenimi službami?

»Fčasih dobre, Fčasih slabe, kako ker dan.«

Vas obiskuje patronažna sestra?

»Ne«

Kako ocenjujete druge organizacije, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi (npr. dom starejših občanov) v vašem okolju?

»Ne znam, nisem še bla tam.«

5.3. Eko zemljevid

Naštejte vse organizacije, ki so v vašem kraju na voljo starim ljudem. Kako jih ocenjujete (–, +)?

Socialno +

Oblina Metlika – (nič jih ne vidim, nimajo časa)

Rdeči križ + (imajo pakete za stare)

Starački dom ne znam

6. ŽEJE, POTREBE

6.1. Potrebe po službah, storitvah

Kaj mislite, da bi stari ljudje v vašem kraju še potrebovali, da bi lahko kvalitetno živeli?

»Novo streho, asfalt, več gnara.«

Kaj mislite, da bi bilo potrebno organizirati, da bi bilo starim ljudem v vašem okolju lažje (predlogi, želje).

»Ne znam«

Ali obstaja kdo v vašem kraju, na koga se lahko obrnete po pomoč? Kako vam pomaga?

»Socialna, pride kaj prinese«

6.2. Potrebe, želje

Kaj in koga bi potreboval vsak star človek, da bi kvalitetno preživel starost?

»Več gnara, svoje ljudi blizu«

Kaj bi vi potrebovali, da bi lepše preživljali dneve? Česa si želite?

»Več gnara, zdravje.«

Kaj je za vas bistvenega pomena v življenju?

»Zdravje, več gnara i moji sini i hčerke«

INTERVJU S STAREJŠIM ROMOM – E

Spol: M Ž

Starost: 68

Kraj bivanja: Dobravice

Datum in čas trajanja pogovora: 1 uro in 10 min.

1. OCENA ŽIVLJENJA STARIH LJUDI:

1.1. Življenjski slog

Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

»Tak, tak. Kak dan je dobro, kak nikako. Mantramo se po svoje.«

Kako preživete dan, vaš način življenja?

»Ko se zbudim, mi žena zrihta fruštik i kavo, pol grem vn kaj dalat, malo grem do sina, ki je tu blizu, po južni si malo legnem, gledam televizijo.«

S čim si zapolnite dan, kaj običajno počnete čez dan?

»Malo grem v lozo, k sinu i kčeri, malo pospravljamo okoli hiše«

1.2. Vrednote

Kaj je tisto, kar vam je danes zelo pomembno? V čem vidite smisel svojega sedanjega življenja?

»Zdravje, mir i deca«

Se vam zdi, da so se vaše vrednote skozi leta spremenile?

»Ne«

1.3. Zaznavanje, stališča

Kako gledate na svojo starost? Kako danes družba gleda na starost? Kako v vaši okolici gledajo na starejše ljudi?

»Težko je, ko si star, vse delaš bolj počasi i paziš, da ne padeš. Eni mislijo, da ko si star, si za odpis. Naši tu v vasi dobro gledajo na nas, mi pomagajo, ako kaj rabim«

1.4. Značilnost skupin

Kako stari v vašem kraju običajno preživljajo dneve?

»Ženske čuvajo deco, kuhajo južno. Moški gledajo televizijo, i skus se kaj najde za delat«

Ali berete časopise? Katere? Katere oddaje radi gledate in poslušate? Ali obstajajo v vašem kraju kakšne prireditve namenjene starim ljudem? Kakšno glasbo poslušate? Obiskujete prireditve, hodite k maši?

»Ja ne čitam, ki slabo vidim, očal nimam; gledam televizijo - poročila, vreme; poslušam hrvaško muziko. Ne hodim nikamur.«

Se vam zdi, da je v vašem kraju veliko starih ljudi, ki so osamljeni, brez stikov z drugimi ljudmi?

»Ne«

Ali imate v vašem kraju dobro razvito sosedsko pomoč?

»Ne, s sosedi si ne moreš pomagat, dobro, da mam sina tu blizu, on mi pomaga«

Kako stari ljudje v vašem kraju pridejo do vsakdanjih potrebščin iz trgovine ali do zdravnika?

»Sin me vozi«

2. OCENA SOCIALNEGA KONTEKSTA

2.1. Socialna mreža

Ali imate stike z vašo družino, otroki, drugimi sorodniki? Kdo so pomembni ljudje v vaši bližini? Ali koga pogrešate?

»Stike z deco mam, s taksim, z drugimi občasno; moja deca; ne nikogar ne pogrešam«

Ali vam otroci/sorodniki kakorkoli pomagajo? Kako? Jim pomagata tudi vi? Na kakšen način?

»Oni meni več pomagajo, ko ja njim. Vozijo me okoli, ko kaj rabim, prinesejo mi stvari iz trgovine. Ja sm jim prej pomagal, ko so rabili, zdej več ne morem.«

S kom živite? Ste zadovoljni z odnosom?

»Živim z ženo i hčerko i vnuko«

Ali imate prijatelje, ki vas obiskujejo ali vi njih?

»Ne.«

Kakšni so vaši stiki s sosedi, prijatelji? Kako vzdržujete stike (telefon, obiski,...)?

»S sodesi se ne družim, samo z mojo deco, ki so tu blizu«

2.2. Neformalni viri pomoči? Samopomoč?

Ali lahko sami postorite nujne stvari? Kdo vam pomaga, če česa ne zmorete?

»Kulko lahko sam, da sam, drgač mi pomaga žena i sin.«

Ali se sami odpravite po opravkih? Potrebujete prevoz? Na koga se obrnete, da vas kam odpelje?

»Ja ne grem več tulko okoli, sin mi fse zrihta«

Ste vključeni v kako društvo in ste aktivni član?

»Ne«

Kako si pomagata v raznih trenutkih stiske? Ali sami poskrbite za dobro razpoloženje?

»Nikako.«

2.3. Delo, zaposlitev, prosti čas

S katerimi aktivnostmi se ukvarjate? Ali imate kakšne hobije, kaj radi počnete? Obdelujete vrtiček, pomagata pri varstvu otrok, negujete drugo osebo?

»Rad grem v lozo hodit.«

Kaj so vaše obveznosti, ki jih opravite čez dan, mesec, leto? Ali si s tem delom pomagata, da lažje preživite ali to delate prostovoljno in vam je to v veselje?

»Nič, saj nič ne morem več po kapi.«

2.4. Materialni položaj

Ali je po vašem mnenju dobro poskrbljeno za socialno varnost starih ljudi?

»A bome je, v tej državi nič ni dobro«,

Kakšne vire dohodkov imata za preživljanje?

»Penzijo, socialno, varstveni«.«

Ali lahko preživite s sredstvi, ki jih prejmete? Ali si lahko kaj privoščite? Kako si pomagate, če imate premalo dohodka? Ali bi potrebovali več sredstev za dostojno življenje? Ste bili kdaj na počitnicah in kje?

»A kako češ s tem preživit. Da nimam sina, ki nam skus kaj da, ne bi ni za jest meli; a počitnice nismo ni vidli nigdar«

2.5. Stanovanje

S kom živite? Živate v stanovanju, hiši, baraka? Ali je to stanovanje primerno za bivanje in vam nudi pogoje za udobno bivanje?

»Živim z ženo, hčerko i vnuko, v tej stari hiši, ki več streha pušča; «

2.6. Varnost

Se počutite varno v vašem kraju/vašem stanovanju? Ste že kdaj doživeli nasilje? Ali živite v konfliktih z vašo okolico?

»Tu je varno; nasilja ni, s sosedi se ne razumemo«.«

Ali je veliko nasilja, nesreč in drugih nevarnosti, ki ogrožajo vašo varnost in jih zaznavate v vašem okolju?

»Ni nasila; nesreča se ti lahko dogodi, ki si star i traljef, pa padeš«

Kakšna so to nasilja in nesreče? Kako si zagotavljate varnost?

»Vni padeš, ki je skus blato, ki nimamo asfalta; paziš, da ne greš vn, ko je jako mokro.«

2.7. Socialne posledice, povezane s starostjo

Ali občutite, da zdaj, ko ste stari družba drugače gleda na vas? Da imate manj pravic, da ste za kaj prikrajšani? Se vam zdi, da starost vpliva na vaš socialni položaj in kako?

»Ne, prikrajšan sem, ki sm traljev i ne morem it tulko okoli.«

3. OCENA ZDRAVJA

3.1. Ocena zdravja starih ljudi

Kakšno je vaše zdravje?

»Slabo, enkrat me ja kap i zat sem v penziji.«

Kako skrbite za svoje zdravje (aktivnost, prehrana)? Kako obvladujete težave z zdravjem?

»Grem v lozo hodit, a jem fse.«

Ali imate zdravstveno zavarovanje (obvezno, dodatno)? Ali za kakšne zdravstvene storitve plačujete (pripomočki, zdravila)?

»Da, imam, nič ne plačam«

Kakšen se vam zdi vaš osebni zdravnik? Je dostopen, prijazen?

»On je ko vreme, kak naletiš.«

Kdo vas neguje, kdo vam pomaga ko zbolite? Kdo vas pelje k zdravniku?

»Pomaga mi žena i hčer.«

3.2. Bolezni, poškodbe

Imate kakšne kronične bolezni (odgovorite le, če želite)? Vas bolezen ovira pri vsakdanjem življenju? Kako prenašate tegobe, bolečine?

»A kaj čo ti to govorit.«

Ste se v zadnjem času kaj poškodovali? Se vam zdi, da se na starost pogosteje poškodujete? Kaj je vzrok poškodbam?

»Nisem.«

3.3. Prehrana

Kakšna je vaša prehrana? Ali pazite na zdravo prehrano?

»Jem fse kaj žena skuha.«

4. OCENA TVEGANJ

4.1. Vrste tveganj

Kakšna tveganja po vašem mnenju prinaša starost? Kako jih rešujete?

»Tralavost; paziš, ko hodiš, da se lahko hitro kam primeš.«

4.2. Zaznavanje tveganj

Ali se vam zdi, da ste zdaj na starost spremenili kakšne življenjske navade? Česa vas je strah, česa se bojite sedaj v starosti?

»Da, zdej sm več duma, ne grem več tulko okoli, strah me je, da padem.«

5. OCENA SLUŽB

5.1. Vrste služb, zadovoljevanje potreb

Ali veste, kakšna pomoč je na voljo starim ljudem v vaši okolici? Katere organizacije so v kraju na voljo za pomoč starim ljudem?

»Socialna, rdeči križ, zdravstveni dom«

Ali imate v vašem kraju možnosti, da zadovoljite svoje vsakdanje potrebe, želje?

»Nimamo zrihtanih poti, manjka asfalt, rabimo asfalt«

Ali se v vašem kraju kakšna organizacija ukvarja s pomočjo starim ljudem in ali je namenjena zadovoljevanju potreb starih ljudi? Ali obstaja kakšna organizacija, ki vam pomaga pri zadovoljevanju vaših potreb, želja?

»Socialna, Rdeči križ.«

5.2. Ocena učinkovitosti

Ali veste kaj dela Center za socialno delo? Ali pride kdaj kakšna socialna delavka k vam? Ali ste bili že kdaj na Centru za socialno delo? Kaj mislite, da bi potrebovali od Centra za socialno delo?

»Že dolgo nisem bil tam; žena i sin grejo, zrihtajo kaj rabijo; una mlada pride večkrat k nam i sosedom«

Kakšne so vaše izkušnje z zdravstvenim domom/zdravstvenimi službami?

»Vsako jake, včasih je dobro, včasih je slabo, ko vreme«

Vas obiskuje patronažna sestra?

»Po kapi je hodila, zdej je več dugo ni blo«

Kako ocenjujete druge organizacije, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi (npr. dom starejših občanov) v vašem okolju?

»Nimam kaj reč, ne poznam.«

5.3. Eko zemljevid

Naštejte vse organizacije, ki so v vašem kraju na voljo starim ljudem. Kako jih ocenjujete (–, +)?

Socialno + (pomagajo, ko rabiš)

Rdeči križ + (dajo hrane)

6. ŽEJE, POTREBE

6.1. Potrebe po službah, storitvah

Kaj mislite, da bi stari ljudje v vašem kraju še potrebovali, da bi lahko kvalitetno živeli?

»Asfalt, buljo hišo, več gnara.«

Kaj mislite, da bi bilo potrebno organizirati, da bi bilo starim ljudem v vašem okolju lažje (predlogi, želje).

»Asfalt«

Ali obstaja kdo v vašem kraju, na koga se lahko obrnete po pomoč? Kako vam pomaga?

»Moja deca.«

6.2. Potrebe, želje

Kaj in koga bi potreboval vsak star človek, da bi kvalitetno preživel starost?

»Več gnara.«

Kaj bi vi potrebovali, da bi lepše preživljali dneve? Česa si želite?

»Zdravje.«

Kaj je za vas bistvenega pomena v življenju?

»Zdravje, deca, gnar.«

INTERVJU S STAREJŠIM ROMOM – F

Spol: M **Ž**

Starost: 61

Kraj bivanja: Rosalnice

Datum in čas trajanja pogovora: 1 uro in 40 min.

1. OCENA ŽIVLJENJA STARIH LJUDI:

1.1. Življenjski slog

Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

»A, jooo! Kaj ti misliš, da je dobro, kda si star i bolan. Slabo, jako slabo.

Kako preživete dan, vaš način življenja?

»Zjutaj spijem kavo i tablete, grem k sosedom na obisk, kuham južno, počivam, grem po Metliki i spat.

S čim si zapolnite dan, kaj običajno počnete čez dan?

»Zdej, ko mam dete duma, pomagam pri skrbi, drgač pa kurimo ogenj, sedimo i se pomenamo s svojimi.«

1.2. Vrednote

Kaj je tisto, kar vam je danes zelo pomembno? V čem vidite smisel svojega sedanjega življenja?

»Zdravje je jako pomembno; da pomagam pri skrbi za dete moji mali«

Se vam zdi, da so se vaše vrednote skozi leta spremenile?

»A, kaj ja znam, mislim, da ne.«

1.3. Zaznavanje, stališča

Kako gledate na svojo starost? Kako danes družba gleda na starost? Kako v vaši okolici gledajo na starejše ljudi?

»Ja sm stara i bolna, tak da je to jako težko, ne morem več tako ko fčasih; eni mislijo, da je dobro, drugi pa da nisi nič več vreden; naši so tudi tak, tak.«

1.4. Značilnost skupin

Kako stari v vašem kraju običajno preživljajo dneve?

»Ženske čuvamo deco, kuhamo južno, moški kaj delajo – pomagajo zbirat železo, i skus se kaj najde, kurimo ogenj«

Ali berete časopise? Katere? Katere oddaje radi gledate in poslušate? Ali obstajajo v vašem kraju kakšne prireditve namenjene starim ljudem? Kakšno glasbo poslušate? Obiskujete prireditve, hodite k maši?

»Ja ne znam brat, vnuka mi kaj prebere, televizije ne gledam, ki je nimam, fčasih slušam radio, hrvaško muziko i bosanska je naša; okuli ne hodim, samo, ko majo naši fešte.«

Se vam zdi, da je v vašem kraju veliko starih ljudi, ki so osamljeni, brez stikov z drugimi ljudmi?

»A, eni i so, ja nisem«

Ali imate v vašem kraju dobro razvito sosedsko pomoč?

»Ne, sosedmi mi nč ne pomagajo, mogoče drugim da, meni moja mala pomaga i to je to.«

Kako stari ljudje v vašem kraju pridejo do vsakdanjih potrebščin iz trgovine ali do zdravnika?

»Ja moram prosit koga, da me pelje, al mu moram plačat, drugi majo svoje blizu i jih oni vozijo.«

2. OCENA SOCIALNEGA KONTEKSTA

2.1. Socialna mreža

Ali imate stike z vašo družino, otroki, drugimi sorodniki? Kdo so pomembni ljudje v vaši bližini? Ali koga pogrešate?

»Jako malo, fsi živijo drugdi, ja ne morem do njih, niti nimajo oni avta, da bi tu pršli,; pogrešam moje hčerke i njihovo deco, dobro, da je tu z mano Jagodinka.«

Ali vam otroci/sorodniki kakorkoli pomagajo? Kako? Jim pomagata tudi vi? Na kakšen način?

»Jagodinka mi pomaga, a ja zdej njej pri malemu.«

S kom živite? Ste zadovoljni z odnosom?

»Ja i Jagodinka smo same i zdej ta njen mali i dobro se razumemo.«

Ali imate prijatelje, ki vas obiskujejo ali vi njih?

»Fčasih kdu pride.«

Kakšni so vaši stiki s sosedi, prijatelji? Kako vzdržujete stike (telefon, obiski,...)?

»S sosedi se malo družimo, fčasih kaki prijatli pridejo; čujemo se po telefonu.«

2.2. Neformalni viri pomoči? Samopomoč?

Ali lahko sami postorite nujne stvari? Kdo vam pomaga, če česa ne zmorete?

»Ja i moja Jagodinka fse zrihtamo, a ako kaj ne moremo pozovem koga od prijatlof, da me kam pelje.«

Ali se sami odpravite po opravkih? Potrebujete prevoz? Na koga se obrnete, da vas kam odpelje?

»Grem sama drugi me vozijo, al moram plačat.«

Ste vključeni v kako društvo in ste aktivni član?

»Ne.«

Kako si pomagate v raznih trenutkih stiske? Ali sami poskrbite za dobro razpoloženje?

»Nikako, sedim ob ognju, jokam, molim.«

2.3. Delo, zaposlitev, prosti čas

S katerimi aktivnostmi se ukvarjate? Ali imate kakšne hobije, kaj radi počnete? Obdelujete vrtiček, pomagate pri varstvu otrok, negujete drugo osebo?

»Nič, ki sem stara i ne morem več nič.«

Kaj so vaše obveznosti, ki jih opravite čez dan, mesec, leto? Ali si s tem delom pomagate, da lažje preživite ali to delate prostovoljno in vam je to v veselje?

»Nič, a kaj ču, ja sem stara i ne morem več delat. Fčasih sem nabirala gobe, kostanj, borovnice, da sm kaj dobila, al hrano, obleje, gnar, pa se je dalo, al zdej je težko, ki nisem več za nikamur.«

2.4. Materialni položaj

Ali je po vašem mnenju dobro poskrbljeno za socialno varnost starih ljudi?

»Ah, pusti to državo, samo gledajo za sebe i svoje žepe, a da bi kaj nam dali starim i bolnim, nič. Fsi so zdej samo govorili, kaj bojo, ko bojo župani, a pol nebo nič!«

Kakšne vire dohodkov imate za preživljanje? *»Socialno«*.

Ali lahko preživite s sredstvi, ki jih prejmete? Ali si lahko kaj privoščite? Kako si pomagate, če imate premalo dohodka? Ali bi potrebovali več sredstev za dostojno življenje? Ste bili kdaj na počitnicah in kje?

»Ajo, kaj ti mene vprašaš! Probej ti s tem živit, pa mi reci pol, kak bo. Ko mi sfali grem na socialno, Rdeči križ, občino i po hišah, da mi kaj dajo.«

2.5. Stanovanje

S kom živite? Živite v stanovanju, hiši, baraka? Ali je to stanovanje primerno za bivanje in vam nudi pogoje za udobno bivanje?

»Živim z vnuko i njenim sinekom v ti prikolici; nimamo kopalnice, nimamo stranišča, kaj ti misliš, da je to dobro? Električno mam potegneno od sosedu po kablu, ak ne plačam me odklopi.«

2.6. Varnost

Se počutite varno v vašem kraju/vašem stanovanju? Ste že kdaj doživeli nasilje? Ali živite v konfliktih z vašo okolico?

»Da, varno je, nasilja do mene ni, a drugi se tepejo.«

Ali je veliko nasilja, nesreč in drugih nevarnosti, ki ogrožajo vašo varnost in jih zaznavate v vašem okolju?

»Drugi se tepejo, fčasih kdo pade, ja se moram pazit, ko je mokro i blato, da mi ne spodrsne.«

Kakšna so to nasilja in nesreče? Kako si zagotavljate varnost?

»Pazim, da ne grem vn, ko vni pada deš.«

2.7. Socialne posledice, povezane s starostjo

Ali občutite, da zdaj, ko ste stari družba drugače gleda na vas? Da imate manj pravic, da ste za kaj prikrajšani? Se vam zdi, da starost vpliva na vaš socialni položaj in kako?

»Ena da, eni ne; prikrajšana sem, ker ne morem it več tulko okloli i pol sem več duma, si ne morem zaslužiti«

3. OCENA ZDRAVJA

3.1. Ocena zdravja starih ljudi

Kakšno je vaše zdravje?

»Slabo, skus mam kake probleme, neču ti niti naštevat, ki boš cel dan tu, glava me boli, želodec, ...«

Kako skrbite za svoje zdravje (aktivnost, prehrana)? Kako obvladujete težave z zdravjem?

»Nič ne skrbim, jem zdravila, ki mi jih da zdravnik.«

Ali imate zdravstveno zavarovanje (obvezno, dodatno)? Ali za kakšne zdravstvene storitve plačujete (pripomočki, zdravila)? *»imam preko socialnega, do zdey nisem še nič plačala, razen tablete za bolečine«*

Kakšen se vam zdi vaš osebni zdravnik? Je dostopen, prijazen?

»aha, je, baš je dober, samo težko ga dobiš, skus je neki na poti.«

Kdo vas neguje, kdo vam pomaga ko zbolite? Kdo vas pelje k zdravniku?

»Pomaga mi moja Jagodinka, a k dohtarju me peljejo drugi, prijatli, al keri sosedu.«

3.2. Bolezni, poškodbe

Imate kakšne kronične bolezni (odgovorite le, če želite)? Vas bolezen ovira pri vsakdanjem življenju? Kako prenašate tegobe, bolečine?

»Skus me boli želodec, glava, vrti se mi; več moram počivat, jem tablete, da me ne boli.«

Ste se v zadnjem času kaj poškodovali? Se vam zdi, da se na starost pogosteje poškodujete? Kaj je vzrok poškodbam?

»Nisem,; da bolj ko si star, bolj lahko padeš.«

3.3. Prehrana

Kakšna je vaša prehrana? Ali pazite na zdravo prehrano?

»Jem enkrat do dvakrat na dan, makarone, riž i malo mesa, pazit ne morem, ker moram pazit, da kupim poceni hrano, ki ni zdrava.«

4. OCENA TVEGANJ

4.1. Vrste tveganj

Kakšna tveganja po vašem mnenju prinaša starost? Kako jih rešujete?

»Neznam, mogoče da hitreje padeš, ki si bolj štorast; pazim, ko kam grem, da je Jagodinka z mano«

4.2. Zaznavanje tveganj

Ali se vam zdi, da ste zdaj na starost spremenili kakšne življenjske navade? Česa vas je strah, česa se bojite sedaj v starosti?

»Sem. Ne hodim več nabirat kostanj, borovnice i gobe. Strah me je, da ne bom mogla več hodit, i da bom mogla bit skus na postli.«

5. OCENA SLUŽB

5.1. Vrste služb, zadovoljevanje potreb

Ali veste, kakšna pomoč je na voljo starim ljudem v vaši okolici? Katere organizacije so v kraju na voljo za pomoč starim ljudem?

»Zdravstveni dom, rdeči križ, socialno.«

Ali imate v vašem kraju možnosti, da zadovoljite svoje vsakdanje potrebe, želje?

»Nimamo. Mogli bi imeti blizu trgovino i asfalt do nas.«

Ali se v vašem kraju kakšna organizacija ukvarja s pomočjo starim ljudem in ali je namenjena zadovoljevanju potreb starih ljudi? Ali obstaja kakšna organizacija, ki vam pomaga pri zadovoljevanju vaših potreb, želja?

»Socialno mi da gnar, Rdeči križ obleke, hrano, fčasih občina plača drva za zimo.«

5.2. Ocena učinkovitosti

Ali veste kaj dela Center za socialno delo? Ali pride kdaj kakšna socialna delavka k vam? Ali ste bili že kdaj na Centru za socialno delo? Kaj mislite, da bi potrebovali od Centra za socialno delo?

»Da gnar, včasih pride ona, včasih grem ja tam; več gnara bi mogli dat.«

Kakšne so vaše izkušnje z zdravstvenim domom/zdravstvenimi službami?

»Skus moraš čakati.«

Vas obiskuje patronažna sestra? *»Ne.«*

Kako ocenjujete druge organizacije, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi (npr. dom starejših občanov) v vašem okolju?

»Tam pri občini je, ne poznam, nisem še tam bla.«

5.3. Eko zemljevid

Naštejte vse organizacije, ki so v vašem kraju na voljo starim ljudem. Kako jih ocenjujete (–, +)?

Socialno +,- (dajo gnar, lahko bi dali več)

Rdeči križ +, - (dajo hrano, samo mogli bi dat za stare večkrat)

6. ŽEJE, POTREBE

6.1. Potrebe po službah, storitvah

Kaj mislite, da bi stari ljudje v vašem kraju še potrebovali, da bi lahko kvalitetno živeli?

»Hišo, svojo elektriko, vodo, več gnara.«

Kaj mislite, da bi bilo potrebno organizirati, da bi bilo starim ljudem v vašem okolju lažje (predlogi, želje).

»Ne znam, to naj pogruntajo uni na občinit.«

Ali obstaja kdo v vašem kraju, na koga se lahko obrnete po pomoč? Kako vam pomaga?

»Moja Jagodinka.«

6.2. Potrebe, želje

Kaj in koga bi potreboval vsak star človek, da bi kvalitetno preživel starost?

»Več gnara.«

Kaj bi vi potrebovali, da bi lepše preživljali dneve? Česa si želite?

»Zdravje i gnar.«

Kaj je za vas bistvenega pomena v življenju?

»Zdravje, deca, ki bi živeli blizu mene, gnar.«

INTERVJU S STAREJŠIM ROMOM – G

Spol: M **Ž**

Starost: 57

Kraj bivanja: Dobravice

Datum in čas trajanja pogovora: 1 uro in 30 min.

1. OCENA ŽIVLJENJA STARIH LJUDI:

1.1. Življenjski slog

Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

»Slabo, jako slabo, komej živim iz dana v dan.«

Kako preživete dan, vaš način življenja?

»Ko se zbudim pijem kavo, gledam televizijo, kaj po hiši pospravim, s sestro skuhamo južno, malo gremo vn na vrt, kava, počitek i pol je več noč.«

S čim si zapolnite dan, kaj običajno počnete čez dan?

»Malo pospravljam i na vrtu delam, fčasih grem v Metliko, al k sestri na obisk.«

1.2. Vrednote

Kaj je tisto, kar vam je danes zelo pomembno? V čem vidite smisel svojega sedanjega življenja?

»A meni ni več nč pomembno..., ako bi bla bolj zdrava, bi blo dobro, smisla na vidim.«

Se vam zdi, da so se vaše vrednote skozi leta spremenile?

»Ne, skus rabim gnar i zdravje.«

1.3. Zaznavanje, stališča

Kako gledate na svojo starost? Kako danes družba gleda na starost? Kako v vaši okolici gledajo na starejše ljudi?

»Stara sem, bolna; a kaj ko si star, si star i gotovo. Teško je, ki ne moreš več tulko delat i nikamur ne moreš. Eni jih obrajtajo, eni ne, odvisno od ljudi kaki so.«

1.4. Značilnost skupin

Kako stari v vašem kraju običajno preživljajo dneve?

»Moški ne delajo nič, ženske se mantrajo po svoje, čuvajo deco, kuhajo.«

Ali berete časopise? Katere? Katere oddaje radi gledate in poslušate? Ali obstajajo v vašem kraju kakšne prireditve namenjene starim ljudem? Kakšno glasbo poslušate? Obiskujete prireditve, hodite k maši?

»Je ne berem, gledam televizijo, kake odaje, ki je muzika, dnevnik,; na prireditve ne hodim, na radiju poslušam narodni radio – hrvaška muzika.«

Se vam zdi, da je v vašem kraju veliko starih ljudi, ki so osamljeni, brez stikov z drugimi ljudmi?

»Ne, tu nas je itak malo starih, i fsak me nekoga svojega.«

Ali imate v vašem kraju dobro razvito sosedsko pomoč?

»Ne, sosedi si nič ne pomagamo, smo skarani.«

Kako stari ljudje v vašem kraju pridejo do vsakdanjih potrebščin iz trgovine ali do zdravnika?

»Mene vozi sin, a drugi majo svoje, ki jih vozijo.«

2. OCENA SOCIANEGA KONTEKSTA

2.1. Socialna mreža

Ali imate stike z vašo družino, otroki, drugimi sorodniki? Kdo so pomembni ljudje v vaši bližini? Ali koga pogrešate?

»Moji so tu z mano v hiši, s drugimi se fčasih vidimo, al tu al pri njih, i po mobitelu se čujemo; ne pogrešam nikogar.«

Ali vam otroci/sorodniki kakorkoli pomagajo? Kako? Jim pomagata tudi vi? Na kakšen način?

»Ako so duma, mi pomagajo, delajo drva (pripravljajo drva za zimo), vozi me , ko kam moram it, ja jim kuham.«

S kom živite? Ste zadovoljni z odnosom?

»Tu z mano živijo moji sini, sestra i brat, mi se razumemo i si skus pomagamo, fčasih se i karamo.«

Ali imate prijatelje, ki vas obiskujejo ali vi njih?

»Ne, samo z žlahto si gremo na obiske.«

Kakšni so vaši stiki s sosedi, prijatelji? Kako vzdržujete stike (telefon, obiski,...)?

»S sosedi se ne družim, prijatelj nimam.«

2.2. Neformalni viri pomoči. Samopomoč.

Ali lahko sami postorite nujne stvari? Kdo vam pomaga, če česa ne zmorete?

»Počasi, pa lahko sama, ako kaj ne morem, mi pomaga sestra ali moji sini.«

Ali se sami odpravite po opravkih? Potrebujete prevoz? Na koga se obrnete, da vas kam odpelje?

»Ja več ne grem v trgovino, sin gre i kupi kaj je treba, edino na socialno grem, i to me pelje sin.«

Ste vključeni v kako društvo in ste aktivni član?

»Ne.«

Kako si pomagate v raznih trenutkih stiske? Ali sami poskrbite za dobro razpoloženje?

»Jokam, klejem.«

2.3. Delo, zaposlitev, prosti čas

S katerimi aktivnostmi se ukvarjate? Ali imate kakšne hobije, kaj radi počnete? Obdelujete vrtiček, pomagate pri varstvu otrok, negujete drugo osebo?

»Nič, ki več ne morem, fčasih sem rada delala na njivi, zdej to delajo mladi.«

Kaj so vaše obveznosti, ki jih opravite čez dan, mesec, leto? Ali si s tem delom pomagate, da lažje preživite ali to delate prostovoljno in vam je to v veselje?

»Nič, saj več ne morem, zdej sini kaj delajo, po vasi pomagajo delat drva, da kaj zaslužijo i pol kaj kupijo, zat ki od sociale bi krepali.«

2.4. Materialni položaj

Ali je po vašem mnenju dobro poskrbljeno za socialno varnost starih ljudi?

»Aaaaa joooo, ne govori, samo kradejo i za sebe skrbijo, nam siromakom pa nič, saj vidiš kako živimo, treba bi več gnara ta take ko ja.«

Kakšne vire dohodkov imate za preživljanje?

»Samo socialno.«

Ali lahko preživite s sredstvi, ki jih prejmete? Ali si lahko kaj privoščite? Kako si pomagate, če imate premalo dohodka? Ali bi potrebovali več sredstev za dostojno življenje? Ste bili kdaj na počitnicah in kje?

»Kak češ s tem preživit, kajšele si kaj privoščit, to porabim samo za račune i hrano, rabla bi vsaj še enkrat tulko, a počitnic še nisem vidla.«

2.5. Stanovanje

S kom živite? Živite v stanovanju, hiši, baraka? Ali je to stanovanje primerno za bivanje in vam nudi pogoje za udobno bivanje?

»Živim s sini, sestro i bratom, v tem mali hiši; za silo je, al fanti so več velki, spijo v sobi z mojim bratom.«

2.6. Varnost

Se počutite varno v vašem kraju/vašem stanovanju? Ste že kdaj doživeli nasilje? Ali živite v konfliktih z vašo okolico?

»Da, varno je, sosedi se karajo i tepejo, ko pijejo, al meni nečejo nič.«

Ali je veliko nasilja, nesreč in drugih nevarnosti, ki ogrožajo vašo varnost in jih zaznavate v vašem okolju?

»Meni nečejo nič, samo moram pazit, da ki ne padem, ko je mokro.«

Kakšna so to nasilja in nesreče? Kako si zagotavljate varnost?

»Pazim, da ne grem vn, ko vni pada deš«

2.7. Socialne posledice, povezane s starostjo

Ali občutite, da zdaj, ko ste stari družba drugače gleda na vas? Da imate manj pravic, da ste za kaj prikrajšani? Se vam zdi, da starost vpliva na vaš socialni položaj in kako?

»Ena da, eni ne; prikrajšana sem, ker ne morem it več tulko okloli i pol sem več duma, si ne morem zaslužiti.«

3. OCENA ZDRAVJA

3.1. Ocena zdravja starih ljudi

Kakšno je vaše zdravje?

»Fse me več boli, najbolj želodec i glava.«

Kako skrbite za svoje zdravje (aktivnost, prehrana)? Kako obvladujete težave z zdravjem?

»Ko me kaj boli si vzemem tablet i grem počivat.«

Ali imate zdravstveno zavarovanje (obvezno, dodatno)? Ali za kakšne zdravstvene storitve plačujete (pripomočki, zdravila)?

»Da, socialno mi to rihta, samo tablete za bolečine plačujem.«

Kakšen se vam zdi vaš osebni zdravnik? Je dostopen, prijazen?

»Skus ga moram čakati, neče mi pisat tablet zastonj, tak da jih moram plačati, a tu itak ni kake izbire, fsi so isti.«

Kdo vas neguje, kdo vam pomaga ko zbolite? Kdo vas pelje k zdravniku?

»Pomagajo mi sini i sestra, oni me peljejo k dohtarju.«

3.2. Bolezni, poškodbe

Imate kakšne kronične bolezni (odgovorite le, če želite)? Vas bolezen ovira pri vsakdanjem življenju? Kako prenašate tegobe, bolečine?

»Boli me želodec, glava, zato moram več počivat i jem tablete.«

Ste se v zadnjem času kaj poškodovali? Se vam zdi, da se na starost pogosteje poškodujete? Kaj je vzrok poškodbam?

»Nisem; a da, ko si star si hitreje kaj narediš, ki nisi več tak okreten, ko ko si mlad.«

3.3. Prehrana

Kakšna je vaša prehrana? Ali pazite na zdravo prehrano?

»Jem kaj je ceneje i kaj si duma pridelamo.«

4. OCENA TVEGANJ

4.1. Vrste tveganj

Kakšna tveganja po vašem mnenju prinaša starost? Kako jih rešujete?

»Več bolezni; vzemem tablet.«

4.2. Zaznavanje tveganj

Ali se vam zdi, da ste zdaj na starost spremenili kakšne življenjske navade? Česa vas je strah, česa se bojite sedaj v starosti?

»Da, več sem duma, ne grem več tulko v Metliko i v vas. Strah me je, kaj bo z mojim želodcom, ki me tulko boli, i pol ne morem nič jest, zat sem tak suha.«

5. OCENA SLUŽB

5.1. Vrste služb, zadovoljevanje potreb

Ali veste, kakšna pomoč je na voljo starim ljudem v vaši okolici? Katere organizacije so v kraju na voljo za pomoč starim ljudem?

»Zdravstveni dom, rdeči križ, socialno.«

Ali imate v vašem kraju možnosti, da zadovoljite svoje vsakdanje potrebe, želje?

»Nimamo. Mogli bi imeti blizu trgovino.«

Ali se v vašem kraju kakšna organizacija ukvarja s pomočjo starim ljudem in ali je namenjena zadovoljevanju potreb starih ljudi? Ali obstaja kakšna organizacija, ki vam pomaga pri zadovoljevanju vaših potreb, želja?

»Tu ni nič, moram iti v Metliko, tam je socialna, Rdeči križ i občina, oni nekaj dajo, a to fse ni dost.«

5.2. Ocena učinkovitosti

Ali veste kaj dela Center za socialno delo? Ali pride kdaj kakšna socialna delavka k vam? Ali ste bili že kdaj na Centru za socialno delo? Kaj mislite, da bi potrebovali od Centra za socialno delo?

»Socialno da gnar, pride fsake tulko na kavo i kaj prinese, ja grem, ko mi poteče socialna, da zrihtam papire; več gnara bi lahko dali.«

Kakšne so vaše izkušnje z zdravstvenim domom/zdravstvenimi službami? *»Skus moraš čakati, so prijazni.«*

Vas obiskuje patronažna sestra?

»Ne.«

Kako ocenjujete druge organizacije, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi (npr. dom starejših občanov) v vašem okolju?

»Samo tam ne bi rada šla, pol je konc, ko si tam.«

5.3. Eko zemljevid

Nštejte vse organizacije, ki so v vašem kraju na voljo starim ljudem. Kako jih ocenjujete (–, +)?

Socialno +

Rdeči križ +

Starački dom -

6. ŽEJE, POTREBE

6.1. Potrebe po službah, storitvah

Kaj mislite, da bi stari ljudje v vašem kraju še potrebovali, da bi lahko kvalitetno živeli?

»Dobro hišo, več gnara, asfalt.«

Kaj mislite, da bi bilo potrebno organizirati, da bi bilo starim ljudem v vašem okolju lažje (predlogi, želje).

»Nič.«

Ali obstaja kdo v vašem kraju, na koga se lahko obrnete po pomoč? Kako vam pomaga?

»Samo moji duma.«

6.2. Potrebe, želje

Kaj in koga bi potreboval vsak star človek, da bi kvalitetno preživel starost? *»Več gnara, svojo deco, gnar.«*

Kaj bi vi potrebovali, da bi lepše preživljali dneve? Česa si želite?

»Zdravje i gnar.«

Kaj je za vas bistvenega pomena v življenju?

»Da bi bla zdrava, moja deca, gnar, da si kaj kupim.«

INTERVJU S STAREJŠIM ROMOM – H

Spol: M Ž

Starost: 58

Kraj bivanja: Rosalnice

Datum in čas trajanja pogovora: 1 uro in 35 min.

1. OCENA ŽIVLJENJA STARIH LJUDI:

1.1. Življenjski slog

Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

»Tak, tak, ker dan bulje, ker dan slabo.«

Kako preživete dan, vaš način življenja?

»Prvo je v jutro kava, pol grem do mojih sinoj, fčasih grem v Metliko, Črnomelj komu na obisk, južna, počivanje, kava, i dana je konc.«

S čim si zapolnite dan, kaj običajno počnete čez dan?

»Fčasih grem na žago pomagat, da si kaj zaslužim, kostanj nabiram, gobe.«

1.2. Vrednote

Kaj je tisto, kar vam je danes zelo pomembno? V čem vidite smisel svojega sedanjega življenja?

»Najbolj pomembno je, da si zdraf, da maš svojo streho nad glavo, i gnar, da si lajho kaj kupiš.«

Se vam zdi, da so se vaše vrednote skozi leta spremenile?

»Kaj ja znam, mislim, da ne, skus rabim isto. Mogoče fčasih nisem tako razmišlal o zdravju, zdej pa da.«

1.3. Zaznavanje, stališča

Kako gledate na svojo starost? Kako danes družba gleda na starost? Kako v vaši okolici gledajo na starejše ljudi?

»A kaj češ, bolj ko si star, fse je težje, ni lahko, a tak je. Mladi mislijo, da smo stari za na odpad. Tu pri nas Romih ni tak, tu te poslušajo, če si star, si glavni, mladi se te bojijo.«

1.4. Značilnost skupin

Kako stari v vašem kraju običajno preživljajo dneve?

»Fsak po svoje. Eni kaj delamo, drugi, ki ne morejo bolj počivajo, sedijo pri ognju, pijemo kavo, ženske kuhajo, čuvajo deco.«

Ali berete časopise? Katere? Katere oddaje radi gledate in poslušate? Ali obstajajo v vašem kraju kakšne prireditve namenjene starim ljudem? Kakšno glasbo poslušate? Obiskujete prireditve, hodite k maši?

»Ja ne čitam nič, malo gledam televizijo, dnevnik, hrvaške kanale, ki majo dobro muziko; na prireditve ne hodim, edino na veselice, i naše Romske fešte.«

Se vam zdi, da je v vašem kraju veliko starih ljudi, ki so osamljeni, brez stikov z drugimi ljudmi?

»Ne, naši niso sami, fsi živijo s svojimi, pri vas civilih je drugače, zat morate it, ko ste stari v starački dom.«

Ali imate v vašem kraju dobro razvito sosedsko pomoč?

»Da, fsak ma koga, ki si pomaga, če si z enim skaran, ti drugi pomaga.«

Kako stari ljudje v vašem kraju pridejo do vsakdanjih potrebščin iz trgovine ali do zdravnika?

»Ja grem sam z avtom, druge pa vozijo njihova deca.«

2. OCENA SOCIANEGA KONTEKSTA

2.1. Socialna mreža

Ali imate stike z vašo družino, otroki, drugimi sorodniki? Kdo so pomembni ljudje v vaši bližini? Ali koga pogrešate?

»Da, moji sini i ena hčer fsi živijo tu, fsi majo svoje barake okoli moje hiše, edino ena hčerka se v drugi vasi; pomembni so mi moja deca; ne pogrešam nikogar.«

Ali vam otroci/sorodniki kakorkoli pomagajo? Kako? Jim pomagata tudi vi? Na kakšen način?

»Dok nisem imel te ženske, ki jo mam zdej, mi je hčerka kuhala i prala, zdej mi ne rabi več, tak da zdej lahko fse sam, ja njej pogagam z deco, ki je brez moža.«

S kom živite? Ste zadovoljni z odnosom?

»Zdej z mano živi moja ženska, prej sem pa živu s sinom i njegovo družino.«

Ali imate prijatelje, ki vas obiskujejo ali vi njih?

»Da, pridejo drugi i mam fešte, al gremo mi k njim.«

Kakšni so vaši stiki s sosedi, prijatelji? Kako vzdržujete stike (telefon, obiski,...)?

»Fsak teden se družimo, mam fešte, čujemo se po mobitelu.«

2.2. Neformalni viri pomoči. Samopomoč.

Ali lahko sami postorite nujne stvari? Kdo vam pomaga, če česa ne zmorete?

»Počasi, pa lahko sama, ako kaj ne morem, mi pomaga sestra ali moji sini.«

Ali se sami odpravite po opravkih? Potrebujete prevoz? Na koga se obrnete, da vas kam odpelje?

»Ja vozim sam, tak da če kam moram, grem sam.«

Ste vključeni v kako društvo in ste aktivni član?

»Ne«

Kako si pomagate v raznih trenutkih stiske? Ali sami poskrbite za dobro razpoloženje?

»Da, sam poskrbim, kurim ogenj, pijem i pušim.«

2.3. Delo, zaposlitev, prosti čas

S katerimi aktivnostmi se ukvarjate? Ali imate kakšne hobije, kaj radi počnete? Obdelujete vrtiček, pomagate pri varstvu otrok, negujete drugo osebo?

»Rad nabiram kostanj, gobe.«

Kaj so vaše obveznosti, ki jih opravite čez dan, mesec, leto? Ali si s tem delom pomagate, da lažje preživite ali to delate prostovoljno in vam je to v veselje?

»Ko je čas nabiram kostanj, gobe, ko rabi na žagi grem pomagat, če se dobro počutim; na žagi delam, da lahko preživim, a gobe i kostanj, ki mi je lepo i še zaslužim.«

2.4. Materialni položaj

Ali je po vašem mnenju dobro poskrbljeno za socialno varnost starih ljudi?

»A da, če bi blo dobro, ne bi rablji fsi nekaj še delat, fsak star Rom, če še lahko kaj dela, dela, da lahko preživi, deca mu tudi ne morejo dat, ki majo tudi socialno.«

Kakšne vire dohodkov imate za preživljanje?

»Socialno i to kaj prodam.«

Ali lahko preživite s sredstvi, ki jih prejmete? Ali si lahko kaj privoščite? Kako si pomagate, če imate premalo dohodka? Ali bi potrebovali več sredstev za dostojno življenje? Ste bili kdaj na počitnicah in kje?

»Če bi lahko živu s socialno, ne bi delal; privoščim si ko kaj prodam, kupimo si pečenko na veselici, zrihtamo si fešto; na počitnicah še nisem bil.«

2.5. Stanovanje

S kom živite? Živite v stanovanju, hiši, baraka? Ali je to stanovanje primerno za bivanje in vam nudi pogoje za udobno bivanje?

»Zdej živim z mojo žensko v ti prikolici, prej sem pa živu s sinom i njegovo družino v moji hiši, ki sem jo dal sinu.«

2.6. Varnost

Se počutite varno v vašem kraju/vašem stanovanju? Ste že kdaj doživeli nasilje? Ali živite v konfliktih z vašo okolico?

»Da, varno je, dok ne bodo pršli begunci, pol bomo pa fsi kretali od tu; da fčasih smo se malo stepli, a uni tam si malo popijejo i pol zaje.... ; z enimi sosedi se ne pogovorjamo, z drugimo je dobro.«

Ali je veliko nasilja, nesreč in drugih nevarnosti, ki ogrožajo vašo varnost in jih zaznavate v vašem okolju?

»Ni veliko nasilja.«

Kakšna so to nasilja in nesreče? Kako si zagotavljate varnost?

2.7. Socialne posledice, povezane s starostjo

Ali občutite, da zdaj, ko ste stari družba drugače gleda na vas? Da imate manj pravic, da ste za kaj prikrajšani? Se vam zdi, da starost vpliva na vaš socialni položaj in kako?

»Ne, ne; tu pri nas, je drugače, ko pri vas. Tu si glavni, ko si star, deca te poslušajo, bojijo se te, tu si gazda, ko si star; da ko si star, si glavni.«

3. OCENA ZDRAVJA

3.1. Ocena zdravja starih ljudi

Kakšno je vaše zdravje?

»Kulko tulko je še dobro, fčasih me kaj je..., al nič kaj hujšega.«

Kako skrbite za svoje zdravje (aktivnost, prehrana)? Kako obvladujete težave z zdravjem?

»Ko kaj boli, pijem tablet i grem spat; na hrano ne pazim, jem kaj mi je dobro, i kaj mam.«

Ali imate zdravstveno zavarovanje (obvezno, dodatno)? Ali za kakšne zdravstvene storitve plačujete (pripomočki, zdravila)?

»Da, na socialni mi to zrihtajo, plačam samo tablete proti bolečinam.«

Kakšen se vam zdi vaš osebni zdravnik? Je dostopen, prijazen?

»A on je dober, samo kaj ko si naročen, pa pol čakaš, kot da nisi naročen, cel dan sedi v čakalnici, tak da rejši ne grem, če ni nujno.«

Kdo vas neguje, kdo vam pomaga ko zbolite? Kdo vas pelje k zdravniku?

»Prej mi je pomagala hčerka, zdej pa moja ženska; če se ne morem pelat sam, me pelje sin.«

3.2. Bolezni, poškodbe

Imate kakšne kronične bolezni (odgovorite le, če želite)? Vas bolezen ovira pri vsakdanjem življenju? Kako prenašate tegobe, bolečine?

»Nimam nič kaj takega.«

Ste se v zadnjem času kaj poškodovali? Se vam zdi, da se na starost pogosteje poškodujete? Kaj je vzrok poškodbam?

»Malo sem se porezal na žagi po roki, drgač pa nič kaj. Na žagi je treba pazit, hitro si lahko brez prsta.«

3.3. Prehrana

Kakšna je vaša prehrana? Ali pazite na zdravo prehrano?

»Jemo fse, največ makarone i meso, pazimo ne nič, kaj je ceneje to kupimo.«

4. OCENA TVEGANJ

4.1. Vrste tveganj

Kakšna tveganja po vašem mnenju prinaša starost? Kako jih rešujete?

»Ko si star si fse bol bolan i kruljef, ne moreš več delat, nimaš kaj rešit, tak je.«

4.2. Zaznavanje tveganj

Ali se vam zdi, da ste zdaj na starost spremenili kakšne življenjske navade? Česa vas je strah, česa se bojite sedaj v starosti?

»Ja zaenkrat še nisem nič spremenu. Strah me je, da ne bom mogu več delat na žagi, i pol ne bo gnara, a kaj bo pol? Ne bo dobro.«

5. OCENA SLUŽB

5.1. Vrste služb, zadovoljevanje potreb

Ali veste, kakšna pomoč je na voljo starim ljudem v vaši okolici? Katere organizacije so v kraju na voljo za pomoč starim ljudem?

»Zdravstveni dom, rdeči križ, socialno, občina«

Ali imate v vašem kraju možnosti, da zadovoljite svoje vsakdanje potrebe, želje?

»Da, mam.«

Ali se v vašem kraju kakšna organizacija ukvarja s pomočjo starim ljudem in ali je namenjena zadovoljevanju potreb starih ljudi? Ali obstaja kakšna organizacija, ki vam pomaga pri zadovoljevanju vaših potreb, želja?

»Da, tu je socialna, ki da gnar; Rdeči križ, da starim pakete hrane; občina plača drva za zimo.«

5.2. Ocena učinkovitosti

Ali veste kaj dela Center za socialno delo? Ali pride kdaj kakšna socialna delavka k vam? Ali ste bili že kdaj na Centru za socialno delo? Kaj mislite, da bi potrebovali od Centra za socialno delo?

»Socialna pride k mani malo, ki je na rabim, pri unih sosedih pa je večkrat, ki majo skus nekega boga.«

Kakšne so vaše izkušnje z zdravstvenim domom/zdravstvenimi službami?

»A kaj manj, ko jih rabiš, bulje je.«

Kako ocenjujete druge organizacije, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi (npr. dom starejših občanov) v vašem okolju?

»Ne poznam drugih.«

5.3. Eko zemljevid

Naštejte vse organizacije, ki so v vašem kraju na voljo starim ljudem. Kako jih ocenjujete (–, +)?

Socialno +

Rdeči križ +

Občina +

Starački dom 0

6. ŽEJE, POTREBE

6.1. Potrebe po službah, storitvah

Kaj mislite, da bi stari ljudje v vašem kraju še potrebovali, da bi lahko kvalitetno živeli?

»Dobro hišo, s svojo elektriko i vodo, asfalt, več gnara, da ne bi rabli delat.«

Kaj mislite, da bi bilo potrebno organizirati, da bi bilo starim ljudem v vašem okolju lažje (predlogi, želje).

»Nič«

Ali obstaja kdo v vašem kraju, na koga se lahko obrnete po pomoč? Kako vam pomaga?

»Moja deca i tam eni sosedi v vasi, ča mi kaj zmanjka, mi posodijo.«

6.2. Potrebe, želje

Kaj in koga bi potreboval vsak star človek, da bi kvalitetno preživel starost?

»Več gnara, hišo, svojo deco blizu sebe.«

Kaj bi vi potrebovali, da bi lepše preživljali dneve? Česa si želite?

»Večjo socialno, da ne bi rabu delat.«

Kaj je za vas bistvenega pomena v življenju?

»Moja deca, zdravje, gnar.«